



พระราชหัตถเลขา
เรื่องเสด็จประพาสตำบามะขามเต่า

และ

พระราชกระแสเรื่องจัดการทหารมณฑลกรุงเทพฯ ฯ

ในรัชกาลที่ ๕

[พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว]

สมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้พิมพ์พระราชทานในงานพระศพ

สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ

เจ้าฟ้าบริพัตรสุขุมพันธุ์ กรมพระนครสวรรค์วรพินิต

ณ พระเมรุท้องสนามหลวง

คำนำ

ในงานพระเมรุ ณ ท้องสนามหลวง พุทธศักราช ๒๔๙๓ สำนัก
พระราชวังแจ้งพระบัญชา พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหมื่นชัยนาทนเรนทร
ผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ ทรงมอบภาระการเลือกและกรพิมพ์
หนังสือสำหรับพระราชทานแจกเป็นของขวัญในงานพระบรมศพ และ
พระศพทุกงานมาให้กรมศิลปากรจัดทูลเกล้าฯ ถวาย ในสัณงาน
พระบรมศพพระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาอานันทมหิดล กรม
ศิลปากรได้เลือกเรื่องพระประวัติสมเด็จพระนเรศวรมหาราช พระนิพนธ์
สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาคำรงราชานุภาพ จดพิมพ์
เกล้าฯ ถวาย สัณงานพระศพสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้าบริพัตร
สุขุมพันธุ์ กรมพระนครสวรรค์วรพินิต กรมศิลปากรได้เลือกพระราช
หัตถเลขาในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เรื่องเสด็จ
ประพาสดำเนินมะขามเฒ่า ในมณฑลนครสวรรค์ เมื่อ พ.ศ. ๒๔๕๓
เรื่องหนึ่ง กับพระราชกระแสในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว
เรื่องจัดการทวารมณฑลกรุงเทพฯ ในรัชกาลที่ ๕ เรื่องหนึ่ง รวม ๒ เรื่อง
จัดพิมพ์ทูลเกล้าฯ ถวายในเล่มเดียวกัน

พระราชหัตถเลขาเรื่องเสด็จประพาสดำเนินมะขามเฒ่า เมื่อ พ.ศ.
๒๔๕๓ นั้น ทรงพระราชนิพนธ์เป็นช้อย่างรายงานพระราชทานมายัง
ประชุมผู้สำเร็จราชการรักษาพระนคร อันมีสมเด็จพระบรมโอรสาธิราช
สยามมกุฎราชกุมาร (คือพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว)
ทรงเป็นประธาน สำหรับจะได้ประกาศข่าวที่เสด็จประพาสให้มหาชน
ทราบ การเสด็จประพาสครั้งนั้นนับเป็นครั้งที่ ๑ ในการเสด็จประพาส

ทวเมืองผายเหนือในรัชกาลที่ ๕ กษัตริย์แรก เมื่อ พ.ศ. ๒๔๔๔ เสด็จ
 โดยรถไฟไปเพียงพระราชวังบางปะอิน แคนนทรงเรือพระที่นั่งเกว เรือ
 กัดไฟจวนไปตามตาแม่น้ำ จนถึงเมืองฝางเหนือเมืองอุดรตกตเป็น
 ทศตทาง (เสด็จทรงนมพระราชหัตถ์เสด็จพมพแคว้นบในหนังสือเรื่อง
 เทยตทวง ๆ เป็นภาคที่ ๓) ครองที่ ๒ เมื่อ พ.ศ. ๒๔๔๕ เสด็จโดย
 เรือยนต์พระที่นั่ง ไร้จกรชนไปจนถึงปากน้ำโพ แคนนทรงเรือแม่ประ
 เบนเรือพระที่นั่ง ถอนไปทางด้านข้างจนถึงเมืองกานแพงเพชรเป็นที่สุด
 (เสด็จทรงนมพระราชันพนชเป็นศคทหมายเหตุพมพแคว เรียกว่า พระราช
 นพนชเรื่องเสด็จประพาสคันคร่งที่ ๒ กับมพระราชหัตถ์เสธา เป็นรายงาน
 พระราชทานมายังสมเด็จพระบรมโอรสาธิราช ดิยามมกุฎราชกุมาร ใน
 ที่ประชุมเสด็จเจ้าราชการวิรัชพระนคร อีกส่วนหนึ่ง ยังไม่ได้พิมพ์)
 ครองที่ ๓ (คือที่พมพในต้นต้น) เสด็จโดยรถไฟจนถึงเมืองนครสวรรค์
 แคว้นตงเรือพระที่นั่งตงตงมาเข้าปากน้ำมะขามเฒ่า ประพาสทางดำเนิน
 เมืองชัยนาท เมืองเสพรณบุรี เมืองอ่างทอง และเมืองสิงห์บุรี ชนง
 ในการเสด็จประพาสทั้ง ๓ คราวนั้น มีพระราชประสงค์จะพระราชทาน
 ตั้งชื่อให้เป็นเกียรติยศแก่ศคทราชฐูร จึงโปรดให้สร้างเสมาเงินบนตาย
 รูปพระจุลมงกุฎกับอักษรยอพระปรมาภิไธยชน สำหรับพระราชทานแจก
 เด็กชายหญิงตามทวเมืองทเสด็จประพาส ความชอบเป็นทรรุณในหมู่
 ราชฐูรตงแควเสด็จประพาสสองคราวก่อน จึงปรากฏในพระราชหัตถ์
 เสดธาเสด็จประพาสคราวนี้ว่า เมื่อเสด็จไปถึงไทรราชฐูรก็พากันมาคอย
 เฝ้ารับพระราชทานแจกเสมาทรรุณไป

13/12/2565

พระราชกระแสเรื่องจักรพรรดิหาวมณฑลกรุงเทพฯ นน ทรงมกิจ
 ฎบัญญัติการกรมยุกษานุธิการ พระราชทานกระแสพระราชดำริทรง

แนะนำในความคิดอันที่จริงจัดการทหารในมณฑลกรุงเทพฯ ให้ชาวป
จนตั้งได้ประกาศใช้พระราชบัญญัติลักษณะเกณฑ์ทหารเป็นที่สุด ความ
ยากลำบากของการจัดการทหารในครั้งนั้น เจ้าบุญยืนฯ จะหาคนมาเป็น
ทหาร เป็นยากยิ่งกว่าอย่างอื่น ดังปรากฏในลายพระหัตถ์กราบบังคม
ทูลของอุปฮาดการกรมยุทธนาธิการทูลหม่อมในสมัยนั้น แต่พระบาทสมเด็จพระ
พระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว หรือในสมัยรัฐบาล ในสมัยนั้น ก็ได้จัด
คนต่างจังหวัดลงไป ทั้งช่วยได้ทางด้านความชุกชุมจากบรรดาเจ้านาย
ซึ่งได้ไปทรงศึกษาวิชาการทหาร ณ ยุโรป ไป กลับมาช่วยทรงรับภาระ
ในตำแหน่งสำคัญ ๆ หลายตำแหน่ง คือ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้า
เจ้าอยู่หัว แดงดำรงพระยศเป็นสมเด็จพระบรมโอรสาธิราช ทรงรับ
ตำแหน่งเป็นเสนาธิการบก (น้อยได้ทรงเรียนเรื่องพระราชบัญญัติ
ลักษณะเกณฑ์ทหาร ร.ศ. ๑๒๕ ด้วยพระองค์เอง) พระเจ้าบรมวงศ์เธอ
กรมหลวงนครชัยศรีสุริยเดช แดงดำรงพระยศเป็นพระเจ้าลูกยาเธอ
กรมหมื่น ทรงรับตำแหน่งอุปฮาดการกรมยุทธนาธิการ และ สมเด็จพระ
เจ้าฟ้าฯ กรมพระนครสวรรค์วรพินิต แดงดำรงพระยศเป็นสมเด็จพระ
เจ้าฟ้าฯ กรมขุน ทรงรับตำแหน่งเสนาธิการ เป็นชาติ ประกอบกับ
ความร่วมมือในตำแหน่งอื่น ๆ โดยพร้อมเพรียง การที่ใหญ่และยากจึง
สำเร็จลงไปได้ อันเนื่องในการจัดการทหารมณฑลกรุงเทพฯ ๑ ศราว
นั้น (พ.ศ. ๒๔๕๐) มีเหตุอันบังเอิญอย่างหนึ่ง คือยกระพองนครบาล
ไม่รับจัดการใช้พระราชบัญญัติลักษณะเกณฑ์ทหารในมณฑลกรุงเทพฯ
เช่นที่กระทรวงมหาดไทยได้จัดสำเร็จมาแล้วหลายมณฑล คืออย่าง
เป็นการยากเหลือกำลังที่จะจัดได้ จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้

ตั้งเปลี่ยนชื่อเสนาบดีใหม่ ข้ายพระยาสุรเมษน้อยนิก (เป็น ต้นม คือ
เจ้าพระยาสมรราช) จากเสนาบดีกระทรวงโยธาธิการ มาเป็นเสนาบดี
กระทรวงนครบาล การจึงเวียนรอยดำเรจดัง

ขอพระราช กัดตัดทรงบำเพ็ญเนนเส่องนบรมวงศ์ญาติตั้งคหกรรม
จงดำเรจแต่สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้าบริพัตรสุขุมพันธ์ กรม
พระนครสวรรค์วรพินิต ซึ่งสิ้นพระชนม์ต่อลงไป ตามควรแก่คดี
ในสัมปรายภพ ทุกประการ.

กรมศิลปากร

๑๗ มีนาคม ๒๔๖๕



13/12/2565

สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้าบริพัตรสุขุมพันธุ์
กรมพระนครสวรรค์วรพินิต



พระราชหัตถเลขา

เรื่องเสด็จประพาสลำนามะขามเต่า เมื่อ พ.ศ. ๒๔๕๑

(ฉบับที่ ๑)

หน้าทวารมณฑลนครสวรรค์

วันที่ ๑๕ ตุลาคม รตนโกสินทรศก ๑๒๗

ไบบอกแจ้งความมายังมกุฎราชกุมาร ให้ทราบ

ระยะทางที่มากโดยรถไฟได้เห็นว่ามีมาก แต่ไม่ใช้มากข้างเดิม
แต่เห็นน้ำแปล่นช้อย เต็มไปด้วยชาวคตอดหนทาง ผักชะวาในท้องได้
ทำตายลงเสียมากจนไปรงศา แต่ก็ยังเหลือ จะต้องทำตายต่อไปอีก
มาก พิเคราะห์เหตุแพแฉะเรือค้าขายในแควใหญ่โรยไปมาก นึกถึงด้วย
ว่าจะเป็นคตอรถไฟพิษณ โลกทำให้เมืองนคร สวรรค์ไม่เป็นท่าเจ้าคตอ
เพราะเดินค้าขายไปทางรถไฟจะคตอกลัว ครนถนคนค้าขาย กตอคตอ
ขายพดอยทเป็นคนชอบกัน บอกว่าไม่เชิงจะวิ่งโรยคตอรถไฟ เป็น
คตอราคาเงินบางกอก บรรทุกของลงไปจำหน่ายไม่กำไร เวตาเย็น
โตมาพักที่แท่นท่าจาการ ตกลงนาทอนไปหมดทั้งนั้น เวชพายได้ เวตา
กตอวงคนผ่านคตอหนัก ขากาศเย็น ไม่มขง

วันพฤหัสบดีที่ ๑๕ เวตาเช้าโมง ๑ ได้ตงเรือศรพเหตเหจอน
ไปทางแควใหญ่ แล้วไปทางลำนามะขามเต่า ลำนานะขามเต่า
เวชพายมาเดินได้ในฤดูแล้งคตอคตอ ต้องขวางแม่น้ำไม่กระเบาแม่น้ำ
นเรชนนตองเหนือๆ บ้านเรือนรายกันไป ได้ผ่านบ้านชุกตอ ก็จะแบบ
ตามตทพอดไรศเรือนชาก้อยก่อน มีบ้านเรือนหลายตง คตอไปจนถึง
คตอตบ้านพระพดอง มีบ้านเรือนมากจนหนอช อยุ่แพกนแบบพน ได้

ขยับบ้านเดียนเดยวกักตบมาใหม่ ไม่ยากในการที่จะหาจ้าง พันชาย
ราคาดี ในตำนานพันดะ ๗ บาท ๗ บาท ถ้าตบของตบมาตั้งข้างนอก
ขึ้นเป็นพันดะ ๓๐ บาท

ได้เรียกดาวมาพูดด้วย ๔ คน มาจากเขมรราชู ๒ คน อุตคน ๓
ครึ่งละคน ๓ ถามได้ความว่า หากินอะไรไม่ดีเป็นลูกจ้างทำทาง
รถไฟ ได้เงินเดือนละ ๒๕ บาท ได้เต็มข จึงได้ถามว่าเหตุใดไม่ทำงาน
ทางรถไฟต่อไป บอกว่าได้มาถกกรรมแต่ที่เดียนมาก อวยด้วยกินมาก ๆ
อดเล่นสนุกไม่ได้ เก็บเงินไม่อยู่ ทอดกมาหากินเช่นนี้ เมื่อได้เงินคราว
เดียนมากก็ได้ออกไปบ้าน เจ้าน้อยกินมา ๒ ปีแล้ว บิหน่าจะไปบ้าน
การที่ไปบ้านนั้นขอแต่เขาเงินไปโอบตามารดาบุตรภรรยา ที่จะไปหากิน
ในเมืองดาวไมโครได้อะไร ถ้าหากมาก รับขยนิยว่านายคิดเป็นคน
ซื่อตรงให้เงินจริง ๆ พันนั้นโดยมากคิดถึงใจก็ขอนามา เมื่อนามาแล้ว
จมขยในนาของตาขยมารอนเบนขนาดคนพัน ถ้าหากว่ารอนหมดในฤดู
นา ก็ไปตัดโตทงกาดงนา

เวลาที่ไปนมแต่ดาว ๔ คน กับผู้ใหญ่ ๓ คน นอกนั้นลงไปขยที่
วัดเขาวงวนาค ซึ่งยังเหลือคนขย เพราะเหตุที่กาดงทำกรรมมาต้นกรรม
มหาชาติเทศน์ขย แต่ขยมีความปรารถนาเบนอนมากที่จะเห็นฟ้า และ
บอกโหลน โหมทนาในเรื่องที่ได้ออกเงินทดอบรูปฟ้า พรรณนาถึงบุญคุณ
ของฟ้าทมิแก่ราชูรเบอนมาก และการที่ได้ออกเงินทดอบรูปท่านไว
คงจะได้บุญมาก และจะมีความจำเวญแก่ตัว ความปรารถนามขย
เดียนแต่จะใครเห็นศอฟ้ากรรมหลวงตาง เห็นเบนศราศรเวญนก็ จึงข
ศอฟ้าให้เบนที่รขยนิยนคตองไปหารูปมาบูชา แต่รับฟ้าเด็กมารับเดียน
ศยเซตว่าคคว่าพอดตองไปตงเขาวงวนาค เพราะเหตุที่ตองมุงหมายจะ

ท้ายแยกคัดตั้ง ให้พารินมาถึงที่ใดเห็นส้มประดังก็ ใต้แจกเงินพระแตร
 ให้เงินดำหรับซื้อไม้ยัดแพต่างหากชก ๘๐ บาท แลวดของกลบดงมา
 จขศทหนางคเขาซึ่งราชฎรมาประชมกนอยทนน นาทอมดระพานหมด
 ไม้มทระยนคของจขศทเรออย แครวชฎรแวงเรอกนด้นกต้นานมาก การ
 แวงเรอทนมมาแต่เซา แวงเรอกนทอศทหนงแวงชนไหวพระ ทกษณ
 แวงกลบดงมาแวงเรอกทอศทหนง ค้อยๆ รอยกนไปตามบ้านโคตบ้าน
 โกต พอกททอนนากไปก่อน พอกทตามนาไปตหลง ไม้มเรอชยเกิน
 บ้าย ๓ โมง

งามเนาเซียงไกรน เป็นทางซึ่งไปชนเมี้ยนไปใต้โขทัย ด้วรศคโลก
 ใต้ ในพงศาวดารว่าเสด็จไปใต้เซียงไกรเซียงกรนคงเป็นทางถ่านาน
 แต่เมืองจระอยแห่งใดถามยังไม่ได้ความ เพราะผู้ทอยในท นเป็นคณมา
 จากชน ได้ความแต่ว่า ถ้าจะไปบางคณานถ้าเมอเมืองพจศร คงจะ
 ถึงในเดดงพดบคว ได้ทำคำตั้งเรอชทจะตรวจดชบเม้นนาก่า ซึ่งเซอ
 คงจะไทรบฉะบบหนงคางหาก

เวลาบ้ายใต้ชนบกหนาทจากร นาดตงไปมากจนเป็นแผ่นดิน
 ไปตงเรอพายหลงทจากร เพราะเป็นทอมตลกมากคคิไปนท่งเข้าใน
 เซงเทนเมอชง ในเมอชงเบนทชอน แต่มด้ายนากทกแกงเข้าไปคณนทหนาง
 ไทตเซียงเบนแกง เซงเทนเมอชงตงอยทตงอศทโพธิ ยงมคณอยตงๆ
 มาก ไปชอกตจาดทางวัดโพธิ ในถนนทของตจาดนทาทอม เรอศรช
 เตนใต้ การชยชของไซยทพนคชงนบนพนเดม แต่ทยกชนไปไม่ได้
 เซนคฤกระจคตงๆ ปดชยให้ชอชอยู่ในนา คชงแคทอชมมาพระมาณสัก
 ๓๕ วันเดว เขาชวานาเหมอชกบศค คชชค เคยทอมเทาน ชากดบดงชง
 ตงมาทางชางนชก ส่นคชงแต่ไม้มคก ไม้มดูรอนแตรไม้มยงชอกคชย

(พระบรมนามาภิไธย) สยามินทร์

13/12/2566

พระบรมราชโองการดำรัสสั่งให้สำรวจลำนากุ้ง

วันพฤหัสบดีที่ ๓๕ ตุลาคม รตนโกสินทรศก ๑๒๑

พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เสด็จพระราชดำเนิน
ประพาสลำนากุ้งตามแม่น้ำ ประทับอยู่หน้าท่าว่าการมณฑลนครสวรรค์ ทรง
พระราชดำริว่า จดหมายเหตุการณ์ในพระราชอาณาจักรกรุงสยาม มี
ข้อความซึ่งกล่าวถึงเมืองและตำบลอันไม่ปรากฏว่าอยู่แห่งใด เช่น
เสด็จพระราชดำเนินขึ้นไปเชียงใหม่ เชียงกราน นนทบุรี ตำบลซึ่ง
แต่เห็นปรากฏว่าเป็นมหานครใหญ่ แต่ตอนเข็นกร้างไม่เห็นท่าทาง
ที่จะเป็นเมืองใหญ่ได้ เช่นพระปฐมเจดีย์เมืองนครชัยศรี เบนทออย่าง
เมืองซ่งเมือ ๔๑ บิมาญ เวลพระที่นั่งรถไฟบรรดาจรดเข็นไปจอดได้
หน้าเมือง ได้เสด็จพระราชดำเนินตามเสด็จพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้า
เจ้าอยู่หัวไปในเรือพระที่นั่ง เคยวนขึ้นไปอยู่ในตอนไม่ทางเรือที่จะ
ไปถึงได้ เช่นเบนทออย่าง

ได้ทรงพระราชดำริเห็นมานานแล้ว ว่าจดหมายเหตุการณ์ของเรา
ไม่มีแห่งใดได้เสกใจได้ในเรื่องน้ำเปิดขึ้นด้วย จดหมายลงไว้อย่างไร
คนภายหลังจะคิดค้นหาทางให้เหมือนอย่างที่ได้จดหมายลงไว้แต่ก่อน
เมื่อคนไปไม่เห็นจริงก็ไม่เชื่อ เวลที่เดานักไม่เป็นทัพไซ้ที่จะพิจารณา
คือไป อีกฉวยหนึ่งนั้นยอมปรากฏอยู่ด้วยกันโดยมาก ว่ามณฑลลำนากุ้ง
ลำนากุ้งอันอยู่เป็นหลายแห่ง แต่ก็ไม่มั่งคั่งได้พิจารณาให้เบ็ดเสร็จว่า

ดำเนินเดินอย่างไร จึงเป็นดำน้าใหญ่ ดอนเงินไปด้วยเหตุไร เมื่อครั้ง
 ไต่ เพราะเหตุที่ไม่ได้พิจารณาตำน้า สอดบงกของเรื่องจดหมายโบราณ
 พงศ์ศาสตร์หรือจดหมายเหตุจึงได้สำน้าคุณยถมแต่เดอนไปเสียเบอนอนมาก
 ไต่รับตั้งเคอนพระยาโบราณบรรณารักษ์ให้สืบถ่อนเรื่องนานมาแต่

บคน ทรงพระราชดำริว่า แต่ถาพงษาหลวงเทศาภิบาล หรือ
 ผู้ว่าราชการเมืองฉะเพาะมณฑลจะสืบถ่อนคงจะเนนชา และบางที่จะ
 ไม่สำเรจเป็นประโยชน์ได้ จึงทรงพระราชดำริว่า พระยาศรีธเทศ
 เป็นผู้เขาใจสำน้าญ ในการแผนก ควรจะให้เป็นผู้ทาแผนกแม่น้ำเก่าและ
 ใหม่ เป็นหน้าทสำหรับรวมการสืบถ่อนอยู่แห่งหนึ่ง

ให้สมเด็จพระบรมโอรสาธิราชสมกุฎราชกุมาร ซึ่งปรากฏว่าเคย
 เขาพระทัยได้สืบถ่อนมาแต่ก่อนในมณฑลซึ่งเป็นอาณาจักรณเดียง และ
 พระเจ้านองยาเธอ กรมหลวงดำรงราชานภาพเสนาบดีกระทรวงมหาดไทย
 พระเจ้านองยาเธอ กรมหมนมรพงษ์ศศิพรหม ข้าหลวงเทศาภิบาลมณฑล
 ปราณิณ พระยาสุนทรบุรี ข้าหลวงเทศาภิบาลมณฑลนครชัยศรี พระยา
 โบราณบรรณารักษ์ ข้าหลวงเทศาภิบาลมณฑลกรุงเก่า พระยาขมรินทร์
 ฤาษย์ ข้าหลวงเทศาภิบาลมณฑลนครสวรรค์ พระยาอุทัยมนตรี ข้าหลวง
 เทศาภิบาลมณฑลพิษณุโลก พระยาเทพาธิบดี ข้าหลวงเทศาภิบาล
 มณฑลเพชรบูรณ์ พระวิเชียรปราการ ผู้ว่าราชการเมืองกำแพงเพชร
 ซึ่งเป็นผู้เขาใจ ได้สืบถ่อนอยู่ก่อนแล้ว ให้ต่างมณฑลต่างสืบถ่อนถ่า
 แม่น้ำเก่า และถ่าบถ่อนมชอเดียงปรากฏซึ่งคงอยู่ในตำน้าณ ไต่ความ

ปรภควรได้ให้แจ้งไปยังพระยาศรีสุทโธเทพ จะได้พิจารณาหัดบดกับ
ด้วยน้ำซึ่งมีอยู่ในแผนที่ ให้เห็นว่าด้วยน้ำเต็มจะเป็นอย่างไร เป็นต้น
แปลงดินคนตอด้วยน้ำมารวมกันและซาดกันอย่างไร จะเป็นประโยชน์
แก่ทางความมั่งรืองราวในพระราชอาณาจักรเป็นอันมาก

การที่จะควรจับดินอย่างไร ให้กรมหลวงดำรงราชานุภาพ
เป็นผู้แนะนำราชทูตของเทศาภิบาลทางโปรดให้เขาใจตามความทศคดีเห็น

ตัวอย่างเช่นดำนามะฮานเมา ทรงพระราชดำริว่า คงจะคิดด้อย
ขึ้นไปถึงดำนาดะแกกรัง ม้าไปบรรจบกับแม่น้ำน้อยในทแ่งใดแห่งหนึ่ง
ออกจากเมืองกานเพงเพชรอาจจะลงมาถึงเมืองอุทัยธานี ไม่ถูกนคร-
คีร์ร์ก จากอุทัยธานีลงมา ไม่ถูกเมืองพยุหคีรี เมืองมโนรมย์และ
ชัยนาท แต่อาจจะมากเมืองคีร์ร์ก เมืองตั้งทเภา จนถึงอเคษชัยชาญ
ทางหนึ่ง ลงมากถูกตีพรวณทางหนึ่ง ตงนแม่น้ำน้อยหรืออย่างเมืองพยุหคีรี
ขึ้นทางปากน้ำเกษชัย ซึ่งพงจะตงใหม่ ปรากฏเห็นอยู่ง่าย ๆ เขา
ตัวอย่างเช่นตงบนถนนทจจะค้นหาทางด้อยไป

พระบรมราชโองการดำรัสสั่งวันที่ ๓๕ ตุลาคม รัตนโกสินทรศก ๒๓๖๗

(ฉบับที่ ๒)

เมืองสุพรรณบุรี

วันที่ ๒๐ ตุลาคม วันพฤหัสบดี ๑๒๗

ถึง มกุฎราชกุมาร

ด้วยได้รับหนังสือมาของจากข้าเถกศรีประจันตมาทนมเป็นระบบ
แรก ได้ร่างจดหมายที่จะบอกกระษัตริย์ไว้ จึงเลยคอบรับหนังสือด้วย
จดหมายรายทางดังนี้

วันที่ ๑๖ ตุลาคม ร.ศ. ๑๒๗

เมื่อวานเมื่อเช้าเห็นเกิดเหตุหม่นไม่ไป เมื่อใดเห็นถึง
๓ ชั่วโมงแดงหยดขยี้ชั่วโมงหนึ่ง นึกถึงด้วยว่าจะเบนด้วยหยดตามนใน
ดับไม่พอ รอนจืดแห้งจะตกล้น จึงได้ไหวพริ้วตรวจจับเหตุไม่ได้ รือออก
คุดงหมตึกไม่มั่งคั่งได้เสีย ไม่ได้ความแต่ว่าซาฟทางเรือผิดไป เพราะ
เหตุที่คองเรือชอกหมัดและคุมเขาใหม่จึงกนเวลาตลอดครึ่ง ได้ชอกเรือ
คย ๓ ชั่วโมงเข้า ต้องดงมากตางทางประมาณสักชั่วโมงเศษ จึงรีบคุดชอก
แต่คราวนี้เราเองน เบตทองเรือชอกชอกใจ พชหายรอนแดงกแดง
ได้เบนปรกต กนน ไปรแกรมพงเกิดจนใหม่แยกแ่กเวียงที่จะตรวจ
แม่น้ำเก่า ได้ความความอยุ่คองหนึ่งนิยานมทร จึงได้ใหม่มาดางไม้รค
พชเรือเขาไปได้ หยดเรือไฟใจกรมแม่น้ำ นเรือยอกและเรือค่างๆ
ราชฎาเบนนนมากมาคชยรบ เขาจากเรือเกาถึงพยาม เขาในคตอง
นาทรงเบนนคตองแคบเด็กพชระควือเขาไป ชยขางจะคต แคคกรนเมือ
เขาไปคตงที่คตคตองคตแม่น้ำ เรยกว่านาพระทรง หน้าตาเหมือนกบ
แม่น้ำใหญ่ไม่คตเคย แรกหลุดเขาไปนกว่าไปเกินตำแม่น้ำคตองกตบมา

(๑) พระเจ้าลูกชายชื่อ พระองค์เจ้ารพีพัฒน์ศักดิ์ คือ กรมหลวงราชบุรีดิเรกฤทธิ์

ออกแม่น้ำใหญ่เสียแล้ว แคร่รวมเมื่อพิจารณาตกไม้ไว้ ไปในตำนาน
 ประมาณถึงทาง ลงดัดซึ่งกรรมกรไม้ครุจรตามซ้อแค้หลังคามซ้อ ก
 ได้ความว่าคนนาทรง ไม้มือใบสัดมแต่ศวดากฎแตะแพ เบนวดซึ่งมวด
 เดียวในยามนม มพระองค์พอยรูปรูปเป็นบทัมพระน้อย อย่างมากกพอรบ
 กรู้นไต้ ราษฎรในตำบลนั้นหมดด้วยกัน ๕๐๐ เศษ หากนคด้วยทวน
 เผาอย่าง ค่านาในตำนานฉบับระ ๓,๐๐๐ บาท ทางออกแม่น้ำใหญ่
 เมื่อไปถึงบางหวายแล้วแยกออกทางฝทางหนึ่ง แยกลงไปตามแม่น้ำตาก
 แคร่ ซึ่งคอกบดนาสระแกกรังออกทางหนึ่ง มีเขนเบนทอง ๆ และมีไม้กร
 เรือเบดบรทุกชาวต้องลงไปขายสระแกกรังไต้ ชาวบ้านไม้ไต้จำหน่าย
 ราวออกทางแม่น้ำใหญ่ ต้องชาวต้องไปสระแกกรัง นานาแดงกลาง
 แม่นาคอกขี้ในประมาณ ๕ วา ๖ วา เป็นเลนไม้หาค ถ้าฤดูแดง
 จะเขมแดงรองมาก ฤดูน้ำกเขาไป

มณฑลเอาเป็นเรื่องตามองได้บนบกกว่า เต็มมีนางคน ๓ บ้านอยู่
 ตอนคา มีผู้นำชอบตาฝ่าย ๓ มารดาฝ่าย ๓ ต่างคนต่างบอกให้ลูกสาว
 แดงกาทนจะ ไปแต่งงานอกิเชกทเขาพนมเสกพเมืองนครสวรรค์ ไป
 พยคทาของแดงมีขนมเงินเป็นคนทเขาแห่งหนึ่ง ครนเมื่อปรากฏว่าดา
 ไทขวางทางมารดาไทขวางทางแดงจากทนม เจานนจึงได้ชอว่าเราจาก
 ภายหลังจึงกลายเป็นพนมจอต ยังมีหมอกทนมคนแตะรอยสีนชิปรากฏอยู่
 นางนมโตคความคบแค้นว่าศากู โกรชอนมา จึงได้คิดนมชวางไป กลาย
 เป็นเขานมนาง แดงนางนมกตบดงมา เห็นหน้าในตาแม่นานได้สระขาด
 ตกองชาย จึงเรียกนางาสร้าง ภายหลังกลายเป็นนางทวง แดงนางกตง
 ไปทางตำบลเดิมบางแควกไปบอชเสีย ทซึ่งนางบวชนั้นจึงได้ชอว่าดาบด
 นางบวช แดงดัพพรณบร เพราะตอนคาซึ่งเบนเมืองเตมนนคชยท
 ดัพพรณ นทานนคชยางเคียวกันกบตามองได้

13/12/2565

เบนขนใต้ความว้างนานเป็นตาแก่ในเขตต์ฉักรวรรค เห็น
 จมารวมมาดพบพรทศฉักรวรรค ซึ่งเบนท์แองดก นาข้างครวณออกแฉะ
 ข้างครวณตกกตเขามารวมกันเป็นแม่น้ำเดียว กับทมิ ไนรมยก็มารวมกัน
 ชกแห่งหนึ่ง ผังครวณออกเป็นผ่งตั้ง ข้างครวณตกเป็นทองท่งทนาหก
 ออกมา แดกขนคงจะลงมาจกกาแพงเพชรถึงชยชาน จากชยชาน
 ลงไปด้พรพรรณ ไม่นครฉักรวรรค ไม่ถูกเมืองพยทวิ ไม่นรมยแฉะ
 ชยชานเป็นคนตระตนาว่า เรืองคนแม่น้ำเกษมเห็นจะสันก ได้เค้างเขน
 แดกออกไปทุกที คงจะได้แผนที่แผนที่ดินดัยมาแต่กษณว่าเป็นอย่างไรเน

หยตคนชาวกวางจนท่งตนาท่ง แดงกตบออกทางบางผ พอกชาว
 บานขันชมยนครบรวงแฉงแฉงมาก อย่างเคยกนกับปลัดมารดเดี่ยวเขา
 ดาก ถูกดำหาญไม่ย่นย้อรองเพลงเรอชไปทุกดา แรกไดยนรองกนกด
 จะประหตาด แต่พังไปพังมาเป็นดัยเก ต้องลงมาจศดทพดบพลาแพหนา
 วดทหวาดเมอชมไนรมย ชยชงวาทาหาศพกตงาม เหตุด้วยมีคนพกต
 งาม ๆ อยุ่หนวด

วันที่ ๑๗ ตุลาคม

เมื่อดานนี้ ตมกดาอวาทกจศดเรอนนชยผ่งครวณออก จนถง
 เรือครุฑเหริเหจเวดาเข้า ข้ามปากเขยงตงมาข้างดางหินชยท่ง เขา
 ปากคตงทอตตั้งที ปากคตงนชยถงดางใต้ เขายากสักหนชย
 พชพนดาคตงตกตงตนาหลงวตกเบนต์ลาด เรือกชยทบศัพทวตตาด
 วดตั้งที มีบานเรอนฝากระตานหลายหม มีโรงแกกตตาดข้างเหนช
 ๓๐ ห้องเค้น เจ้าชองท่งเบณผหญิง ตงชยบทคตอหน้าไม้ทอม มี
 ตตาดของดีตอชยทหนชย ท้องไปเบนต์ลาดใต้ชงอชยตกน มีประมาณ

13/12/2565

๓๐ ห้องเศษเงิน ๒ เจ้าของ แต่ตาดคนนำทอม ขอสั่งตาดคนตาดทอง
๒ ตาดตาด เหตุคือยเงินท่าเกวียนขาวในคอนมาตง เป็นทาบระชมแห่งหนึ่ง
อย่างเดยวกับสระแกกวง ผู้คนก็มากอยู่ ถัดนั้นเขามาเป็นทงแถวจกงบา
คงแต่พพทตาดตาดตั้งที่เขามาหนอยหนึ่ง จนถึงเขตศ้อาเถอเดิมบาง
เป็นระยะทคนไม่ชนในตำนานมากเถอเดินไม่ตั้งตอก ฟังจะได้ตงมอตงใน
๒ บิน แต่ถกตบชระดาเดิมพงได้ชารชอยกในคราวรบเส็ดจน มีทเขา
เรียกดาแกงชอยทตาดททตาดแห่งหนึ่ง แต่ทจริงเป็นแต่ด้ายนาชอย
ตอยนาคน สดเคียวชอยบ้าง เขาเตรียมจะรอยด้วยเชือก แต่ไม่จาเป็น
ต้องใช้ ถัดนั้นมาเป็นทงทเถอเดินไปมาอยู่แต่กอนแล้ว แต่หากมี
ดมทบชวางทงไม่เอนชอยแต่เป็นค้อยอยู่ในโตนามาก ประกอบทงตาดตบ
ชระวาชนเต็มค้อย เวชจกเดินไม่ได้ทเคียว ลวงนโตตตไม่ทกตชวางและ
เชนชวย ถบคตคตในนาเสี่ยมากชงเหลอชอยบ้าง เมอชอนจะมาน ๓ วัน
ศนชางกตมชกศน ๓ ทงทรวมนาเป็นทคชอนโดยมาก มีไม้ใหญ่เป็นตง
คชอยาง กระเบา มะม่วงกระตชอนเป็นพน บ้านคนมวราย ๆ มาตชอยต อดกม
หลายวัด แต่เป็นทต่านกตั้งชพงเกิดชนใหม่ ๆ บ้านเรือนก็ใหม่ ๆ โดย
มาก ทชานชชอบกตตเหมอชจะใหญ่ทบมาก แต่ไม่ทนาเท่าโต ยินจาก
ต่านาชนไปเพียง ๕ เดือน ๖ เดือนกตงทงชงเป็นทตคตชไป มีคชอยแยก
ชอกแม่น้ำมากหลายช่าย สดชงเหลอชนเชงทชกให้แม่น้ำด้ายนเชน เขา
ตงพตบพดวรบตาดคชองจนทชอยฝงได้ ชระชทงตงเดินไป ถกจจะ
เดินเถอไม้เคียวมีไม้ชด ๒ ชด ไม้กจจะกตง เพราะชระชทงตงแต่
วัดตั้งหมา ๕๓๘ เดือนเกานน ตาดตมชงชอยในชวงชชานา

วันที่ ๓๘ ตุลาคม

ทางมาจากคตของจนทรวณนเขาว่า ๕๐๐ เส้น มาไม่มากนักก็ออก
 ทง มีไผ่ธมนาอย่างแม่น้ำสุพรรณ แต่เห็นนาในไผ่เป็นช่อง ๆ ไม่ใหญ่ก็
 ยงมราย ๆ บ้านเรือนค้อยหนาจน เมื่อคอนเกิดเต็มบาง เห็นเขาเต็มบาง
 อยุ่ชางหน้า พดบพดทาทวดคงคามงไตในแขวงชัยนาท มีราษฎรมาหา
 มากชนกว่าแต่ก่อน คอนตางนคตมีการตดไม่ไผ่บามาก

เวลาบ่าย ๕ โมง ลงเรือตงไปเขาพระในแขวงสุพรรณ พระยา
 สุนทรบริชนมารบอยในทนน เขาไม่ตุงตุงแต่แต่เห็นภูมิประเทศคตคต
 ทกทศ มีพระเจดยบนนพงเหลดตอยบ่าง ไซ่กขคด้วยอิฐแผ่นใหญ่ตุงคิน
 ทจรเบนแฉนฟ้า ๓ ชั้น มีทระนาครอบชางบน เขาว่าเขาในบริเจณน
 มีการกอสรางชอยบนยอตแทบทวไป ตามถ่านานไม่ปรากฏว่ามเมองไต
 นอกจางเมองสุรคซึ่งชอยในคตของตตไปหาด่านาซ้ายกลาง ทระจนตง
 ซ้ายนอก เห็นจะเบนเมองทงชกนเบนเจาของ เพราะอาจรเบงคบบเมนา
 ไตทง ๓ แม่นา ถ่านวดาละไดมอานาขคงเบนของละโว้ สุวรรณภูมิ
 นอานาขคงเบนของสุวรรณภูมิ พนเต็มคตเบนของละโว้ ไตพระพุทธรูป
 ๒ องค์ในแขวงชัยนาท เบนพระเชมรงามมาก ไตหมยคินไป ๓ ทหวาง
 เขาพระในแขวงสุพรรณ รูปรางเบนหมยปักคตคตไม้ซึ่งมคความรำคาญ
 มานานแลว ว่าเครของปักคตคตคตไม้ชอยไทยไมม หมอน ไซ่ไตพอบเบน
 คตชอยาง แลตงเกิดคทาทางเห็นจะเบนหมยนาานาจรเมฉา ลกษณระหมย
 กรันแฉนรูปช่ง รูปแปดกตมากไม้เคยเห็น

เมื่อชยทเมืองพุก เขามแห่ผามาไทคตทง วนนเขาเตรยนแห
 ผาบาไดออก ทารูปเบนเรองราวของประเทคิน คงชอยให่ถามคำไท่การ

เรียนเรียงเบเนเวอมา ข้อความกตงกับแตกอน แต่ไม่มีความซนไป
กนนาทรวง

ได้ความจากหลวงพิบูลย์รัฐคาม เต็มเนนนายอำเภอเต็มบาง
เตยวนไปบรรชาการเป็นนายอำเภอพนมรอก เมืองนครสวรรค์ ฉา

แต่ครั้งใดไม่ปรากฏ มีนางคน ๓ ข้อใดไม่ปรากฏ เป็นชาวบ้าน
เต็มบาง พระเจ้าแผ่นดินพระองค์ ๓ ครองเมืองใดไม่ปรากฏ ได้ชาว
นางงามนตองพระราชประสงค์ นางไม่เต็มครจุทนต์หนีไปอยู่บ้านนางตอ
แตรวงเมืองสวรรค์ แดงมาอยู่ที่เขากบ้านกามะเชียนแตรวงอำเภอเต็มบาง

บ้านกามะเชียน เต็มช้อบ้านกามะเชียน คนภายหลังเรียกเพี้ยน
เป็นบ้านกามะเชียน แดงบ้านกามะเชียนหนีฝั่งตะวันออกตามารวมแม่
เตนไปจากตตงพดดาเต็มบางนตง ๕๐ นาทีถึง มีแม่น้ำเกาะยทนต์
เรียกฉาแม่น้ำกามะเชียน กว้างบวงแห่ง ๓ เส้นเศษ บวงแห่งแคบกว่า
นั้น ช้างเห็นชนไปทางฉวากทะเลานพระห้อยทราย ไปบรรจบแม่น้ำ
มารวมแม่น้ำปากตตงตะวันออก ไต่อดหินคา ช้าง ไต่ถานันไปบรรจบ
ตานากระเสี้ยว ออกตามารวมแม่น้ำ โคนางบวง

กล่าวเรื่องนทานต่อไปความฉา เมื่อนางงามมาอยู่ที่เขากบ้าน
กามะเชียนน มีชายคน ๓ ข้อครันนท ออกไปเห็นนางนมใจรักใคร
เวอนเกยพาน แต่ฝ่ายนางไม่มีความรัก เบื่อหน่ายหนักเขาจึงเชือดนม
ทงเตยทเขาณนาง แดงจึงไปบวงเบเนช้อยทเขาณนาง แดงจึงไปบวง
เบเนช้อยทเขาณางบวง จบเรื่องนทานทาน

พระเพียรพระราช ผู้ฉวราชการ เมืองชัยนาทเลานทานเวอฉา
เต็มแต่ครั้งไรไม่ปรากฏ มีนางงามคน ๓ ข้อนางพมสุตาโดย กงบ้านเวอน
อ้อยทเขาเต็มบาง เขาณแคแวกเรียกฉวเขาเต็มนาง ชยยามชาวฉวพระเจ้า

แผ่นดินจะเสด็จขึ้นมา นางนกกตจงทศนไปอยู่บ้านนางตอแขวงเมือง
 สวรรค์ ครั้นได้ข่าวว่าพระเจ้าแผ่นดินไม่เสด็จ นางจึงกลับมาอยู่ที่เขา
 กามะเชียน แต่เดิมเรียกว่าเขากามะเชียด นางคงทนารักษาสัตว์และทศนมา
 ด้วยโยบว ประสงค์แค่จะทศนญทาทาน นชายคน ๑ ชื่อเด่นนมม ไรคเวอน
 วนหงฮอกไปคยโกทเขากามะเชียน ยงมหลกคคตางชางชางบานเรียกวา
 ทดกโกชยจนทกอนน นายเด่นนทไปเทมนางเขามความรักใคร่ ไปเกยอ
 พานรบกับจนนาง โกรธนางกคตนมทงเสยทเขานมนาง แดงหนไปบวช
 ทเขานางบวช จบเรองนทานทาน

ส่วนทราชูรชาวคาบตบเดาว่า บ้านเดิมบาง เดิมเรียกวานาง
 เตมนาง แต่ชานนางไม่ปรากฏ แดงนางย้ายไปอยู่บ้านกามะเชียน
 นางทศนทกอยบนเขา มีนายศรันนทคน ๑ ไปคยโกเถอน พมนางเขาม
 ความรักใคร่ได้พุดจาเกยอพาน นางไมมความเสนหาด้วย นางจึงคต
 ถนของนางฮอกจากฮอกทง ๒ ถนฮอวางไปทางซ้ายแะขวา จึงบงเกิด
 เบนเขาชน มนามปรากฏทกอนนเรียกวา เขานมนาง และหลกคยโก
 ของนายศรันนทกยงอย (คเหมือนจะเบนหลกเขตคคต) แะชอทนาง
 ได้คตถนนเพื่อประสงค์จะให้ต้นความตั้งด้วย แต่กระนกกต นาย
 ศรันนทกยงไปรบกอนนยเดมอ นางคงจาหน ไปบวชชยเจานางบวชแขวง
 เมืองสพรรณ ซึ่งเรียกคตอมว่าเขานางบวชจนทกอนน นายศรันนทกยง
 ตามไปรบกอนนย นางจึงหนีคยไปจำคตอยแขวงเมืองชางทอง เรียกวา
 บ้านไผ่จากคตคตมา นายศรันนทกยงตามไปฮอก นางได้หนีไปอยเขา
 ภูทเทยนแขวงเมืองนครสวรรค์ นายศรันนทกยงคตมอยราไป คตมา
 นางกลังแถกกรรม นายศรันนทกยงทน กโตฮาราชนาสงขไปเพคจท
 ทางภายทนา แต่ตั้งขมความรังเกยจไม่ไป เพราะนายศรันนทเบน

โรคเรื้อน นายศรีนทศายตง นยวนายศรีนทงมมีความข้าพาคตั้งข
ถ้าตั้งขรูปโตไปโทเขาราวเทียบแถวของขจรมเหตุถึงแก่ความมรณภาพ
ตามความตงน

วันที่ ๒๒ ตุลาคม

เมื่อก่อนเรือศรจจกรพนไม่ตอยนบม จึงตงยกทายชนเปลียน
จกรใหม่ยงไม่แตอ อิกประการทงทางทจะไปวันนตงเดยงเขาไปน
ทง ไปได้แเตเรือเต็ก จึงตงเรือศรเทพออกจกเตมบางไปทงประมาณ
สักชวโมงทงจกตงนางบวช ซงมตาบตบานแตมตะพานยาดเขาไปจน
ถึงเขา แตตะพานนหนาทอม เรือเขาไปจยคตงตงเขงเขา ตกษณะเข
ตมยคชน ในเม้นาตยตงแตเตมบางตงมาปรากฏว่าเขนเม้นาใหม่ นอ
จะเรือกว้าตาดลตงมากทควเม้นา เพราะไม่มไม้ใหญ่ มีแต่ไม้แตะแตะ
กว้าต่าเม้นาตยขางบมมาก ต่าเม้นาเตมไปทงก่ามะเขยง เมือตง
นางบวชแตเดยงเขาในคตงทชในทงเขาไปทงเขงเขา มีกฏพระมุง
แยกทงใหญ่ ๓ ทง มีพระสงมยอถ ๗ รูป มีโรงทพทตบปรวมแตะ
ตบระบค ทงทชเขาเขนตงทง ตงชนไปเทมชนรรมานตทงทง
เดยงชอนไปทไม่ตชนทงทง เขากเบนตกษณะเดยงกนบเขารวมานต
หรือโพชตงก่า ไม่ใคร่มคชไมชนนชกจากไมรอกเตมไปทงเขา ถุดตง
แท้งไมรอกเกิดเปล็ดบอย ๆ เพราะตงนทตงค่าไมตกทหวาไม่ใครอยได้
ทตานบนทตงเขายวประมาณสัก ๓๐ ๐๑ เกือบจะเท่ากบวคตราษประตชช
แต่แตะกควา คบมตจกตงจางขงตบยตทว้าจรรวมานต ทบมมมพระ
ชอไมตทตงทง ๕ ทง ไม่มหน้าต่าก กชเวณชชองยอจกตพทไรศกรวย
แต่ทตงค่าไม่มมุงแตะกตมได้ พระทตงอยบมฐานชุกชเบนพระพุทชรูป

ที่ดำเนินประกอบบิณฑกของ ฐานทำดาวยรักบิณฑกของอย่างคเดิมไปทั้งฐาน
 ธิกษี ผนังโบสถ์ด้านหนังกอเป็นแท่นเหมือนอาสน์ตั้งขึ้น คงพระพุทธรูป
 เป็นพระยืนขนาดใหญ่ ๆ เห็นจะเป็นพระเทศาตรี ผู้มอติ ๆ อย่างโบราณ
 ส้อมเทริด หน้าต่าง ๆ แค่วารคทั้งสี่ม ได้สั่งให้เชิญลงมาจะปฏิสังขรณ์
 & ของดี ถ้าแถวเสร็จจะตั้งกลบขนไปไว้ที่เขานนบาง เด่นมาใช้ศิลาแผ่น
 ใหญ่ ๆ อย่างเดิ่นมาจัดหลวงกรงเก่า มีกำแพงแก้วรอบไปจนกระทั่งพระ
 เจดีย์แถววิหารด้วย แต่วิหารนั้นเป็นทาสตั้งด้วยชยวาทะกาทาเป็นตั้งคราก
 เพราะกระชั้นพระเจดีย์มาก ไม่ได้ไว้ชยชกมรของหน้าต่างเล็กสูงตั้ง
 คือกเดียวกว้างคืบเศษตั้งของเท่านั้น ท้ายวิหารจัดฐานพระเจดีย์
 มีทางเข้าไปในองค์พระเจดีย์ ท้าแพงแก้วมพระเจดีย์ประจ้าม เห็นจะ
 มกดันละ ๘ องค์ พระเจดีย์หนักแวงฟ้า ๓ ชั้น ข้างบนตงรูปพระเจดีย์
 บนต้นเสาตั้งคางขาวบาง เสาแข็งแกร่ง ใต้หางมาเป็นคด้อย่างองค์ ๓
 มีคำดาวยางค้อยูแต่ไม่มหลังคาง เห็นจะเป็นท้าวคิตภาดรมาคงจะโตม
 กระเบองกระบถนมน เหลือหลังคางชยแต่วิหาร ทางที่จะแฉจากเขา
 นางบดชนตั้งเขาพระไม่ได้ เพราะเหตุทมนคนไม่บงชยเดี่ยวข้างหนึ่ง แต่การ
 ชงจนไปบยอตเขาเหล่านี้ มประ โยชนท ได้เห็นภุมพทวามนอย่างไว้
 ขอทเราเห็นเมื่อเวลาผ่านไปแม่น้ำว่าเหมือนมาในคงไม่ใหญ่ แต่ทจวง
 ขนไปตั้งแฉแฉเห็นว่ามีมคงแห่งใด หลังหมไม่เขาไปกเบทของนา
 ทวไป มีทองนากบนำไผ่จนจัดซ้ายตาทกทัก ไม่มทอวางแปล่าในทแห่ง
 ไคโดย บำไผ่หนักเป็นลักษณะเดียวกับกนกับนำอันของเมียงฝรั่ง ของเขา
 ปลูกเหยาไว้ชยด้วยไม้ต้น ของเรากดำเรจด้วยไม้ไผ่เป็นทงามมบริบูรณ์
 ทุกแห่ง

13/12/2565

เขานางบัวขึ้นบนทวารวฐูรหมกล้อมมาก มกาทนตนไหว้พระกนิ
 กลางเดือน ๔ มาแต่หัวเมืองอื่น ๆ ก็มาก ใช้เดินทวงบกทงน ได้หยก
 ทากบ ชาว กนิท เศษเขาแดงจดังเวือลงมา จนถึงปากกระเสี้ยวจ
 กถบเขาตาแม่เนาเคม ซึ่งมคณกระเบาแตรศนขาง ๖ ฟากค้อมมาชก ตอน
 ๖ ค่ำ ๆ ไต่ยาเกยเคมบางลงมา มีคานตทตั้งยงราวมาก ๆ ตั้งแค ๔ หลง
 ๗ ๘ หลงเนอง ๆ ตอลดทาง เขาจากเมืองนี้ไม่เหมือนกรุงเกา
 ๙ ๑๐ ๑๑ ๑๒ ๑๓ ๑๔ ๑๕ ๑๖ ๑๗ ๑๘ ๑๙ ๒๐ ๒๑ ๒๒ ๒๓ ๒๔ ๒๕ ๒๖ ๒๗ ๒๘ ๒๙ ๓๐
 ๓๑ ๓๒ ๓๓ ๓๔ ๓๕ ๓๖ ๓๗ ๓๘ ๓๙ ๔๐ ๔๑ ๔๒ ๔๓ ๔๔ ๔๕ ๔๖ ๔๗ ๔๘ ๔๙ ๕๐
 ๕๑ ๕๒ ๕๓ ๕๔ ๕๕ ๕๖ ๕๗ ๕๘ ๕๙ ๖๐ ๖๑ ๖๒ ๖๓ ๖๔ ๖๕ ๖๖ ๖๗ ๖๘ ๖๙ ๗๐
 ๗๑ ๗๒ ๗๓ ๗๔ ๗๕ ๗๖ ๗๗ ๗๘ ๗๙ ๘๐ ๘๑ ๘๒ ๘๓ ๘๔ ๘๕ ๘๖ ๘๗ ๘๘ ๘๙ ๙๐
 ๙๑ ๙๒ ๙๓ ๙๔ ๙๕ ๙๖ ๙๗ ๙๘ ๙๙ ๑๐๐

เรื่องศรวจตานาเกาศอนดางนชอกจะร่วม ๆ เข้าไปแล้ว ได้ประชม
 กนิได้ส่วนเวือวอนนได้ความว่า เมณาทศอระแปกกรงยชทวดทำในดำน
 ๑ ๒ ๓ ๔ ๕ ๖ ๗ ๘ ๙ ๑๐ ๑๑ ๑๒ ๑๓ ๑๔ ๑๕ ๑๖ ๑๗ ๑๘ ๑๙ ๒๐ ๒๑ ๒๒ ๒๓ ๒๔ ๒๕ ๒๖ ๒๗ ๒๘ ๒๙ ๓๐
 ๓๑ ๓๒ ๓๓ ๓๔ ๓๕ ๓๖ ๓๗ ๓๘ ๓๙ ๔๐ ๔๑ ๔๒ ๔๓ ๔๔ ๔๕ ๔๖ ๔๗ ๔๘ ๔๙ ๕๐ ๕๑ ๕๒ ๕๓ ๕๔ ๕๕ ๕๖ ๕๗ ๕๘ ๕๙ ๖๐
 ๖๑ ๖๒ ๖๓ ๖๔ ๖๕ ๖๖ ๖๗ ๖๘ ๖๙ ๗๐ ๗๑ ๗๒ ๗๓ ๗๔ ๗๕ ๗๖ ๗๗ ๗๘ ๗๙ ๘๐ ๘๑ ๘๒ ๘๓ ๘๔ ๘๕ ๘๖ ๘๗ ๘๘ ๘๙ ๙๐
 ๙๑ ๙๒ ๙๓ ๙๔ ๙๕ ๙๖ ๙๗ ๙๘ ๙๙ ๑๐๐

พระปฐมเจดีย์ ตั้งระหว่งปราสาทอุยูน คับ สระแก้ว สระเกษ สระคา
สระยมมา ซึ่งบนนาราชากเขกอยเหนือเมืองสุพรรณเกา วัดหน้า
พระธาตุคือคองเมืองสุพรรณซึ่งบนกรุงเกากบกรุงเทพ กับปฐมเจดีย์ ได้
ตั้งใจให้คนคองขางเหนือคองขงไปอีก ตำนานเหนือจะไดตั้งในแผนที่
ใต้เรว เพราะคองทคองนาทรงขงไปขางบนกใต้เคาเงอนแวด

มีความยินดีทจระกตาวอวเรขยงแวดคองแมตงนบนบอไมส้ม คกวา
กรุงเทพฯ บนขงนมากทงตั้งขงยง

วันที่ ๒๐ ตุลาคม

วันพยายมตของจะไปคน ได้จตการให้แควบนากระบวง แวด
คองเคกตงมาในเรือพระทงทนอยทงจตงเรือศรีเทพ แวด ๆ เวียน ๆ
ให้ตงไปทมายจะมาทายกรบวง แต่ไม่ดำเรวขงยง เพราะพอก
ในแผนที่ไม่รูจกแคว รูแควแควเค็ดจมาเรวเล็กขางทง หรือจะจาวเรว
ศรีเทพใต้ แควเบาเคย ศาพอกผใหญ่บานกไมคานบ นกเรียนกไม
รชงพอง เรือทผานตงมาเท่าไร ๆ ก็เคย ฉะเพาะเรือศรีเทพไปทไท
บนได้คานบแวดรชงพองกนทนน พอกคยรบแวดมากคยคองเรือศรี
เทพ แวดเวียนขยจนปดขยเรือแควตงไปทมคแวด ครวอนตงเรือโพยง
รยทกขง ในการทจระทามไม่ทกระตาดขยคานบนนบนพนวดขย ขง
หามกเหมอนขงประกาศให้คนรู เดยไมมผลดำเรวอะไรได้เคย จนคอง
หยุดทากบชาวคนโคคนไมคอง ๆ ททานนเของจกอด ตั้งครทงพอก
นกเรียนแลพบอดดำทเคนเดยบคตงตงมาจนพนเขตคอด พอดตรงเรือก
รชงดรวเรวณบวรม ทจจจะคองผคให้บนพระเกยรคยค เดยคองทนคอง
เขาเคย ๆ เมื่อเรือผานวดคเคยไปทากบชาวกรุงกอน บนทเรียนรชย

ตามาก คงจะหนักไถนน เดียวกันค่าตาทหวไถนนไทรอเสียแล้ว รูปร่าง
หน้าตาเปลี่ยนแปลกไป ถ้าไม่ถามทีละจำไม่ใคร่ได้ ตงมาขอตบาม
พระยาสุขุม^(๑)ตามเคย แต่แปลกมากอีกเหมือนกัน คราวก่อนจะขึ้นไป
บนบานของเตนบมตง คราวก่อนพอเส่มอนาและ ๆ ผู้พรรณไม่เปลี่ยน
แปลกรูปอะไรนอกจากหน้ามากแต่นานอย

เวลาบ่ายตงเรือไปเข้าคลองตงตาด บวงส่งรวงทักตาดเจ้า เงินทให้ไว้
ก่อนได้ทาให้ค่าตงเรือบรอยครั้น แต่เป็นรางวัลและนาทอมด้วย กตบมา
ไปทางคลองวัดป่าเตโดย เมื่อกวากอนนไปทางถนน คราวถนนนา
ทอม คลองนี้เป็นคลองตัดกลางเมืองไปเทวดประศุศาสตร์ทางตัก ๒๕ เส้น
ถึงเชิงเนินเมือง เมืองสุพรรณนมกานแพงแบนต้องฟากเหมือนพหณโลก
ยมนนไปจากผงนาราว ๒๕ เส้น กูกวางประมาณ ๑ วานอกเชิงเนิน แต่
ยาดนยงไม้สูงแน่ พระสุนทรสังครามวาราวั ๓๒ เส้น อังตงอยุ่หลังวัด
ประศุศาสตร์ ๆ หนึ่งจะเบนวัดใหม่สร้างบนเมืองสุพรรณร้าง อยางเดียวกัน
กับวัดใหม่ชยวศตททวาศกรกรงเกล้า เด็กถาวตตะไกรทชยคนละฟาก
คลอง และวัดผงชงอยู่ในเขาไป อังจะอยู่ในหวงพระมหาชาติและ
ศาลหลักเมือง ตามทพบโลกเนินตงลกชนไปทจวแม่น้ำ บางทอจะคง
อยดกษนาควดพระศรีสังวรเพชฌกบคลองเมือง คลองไปวัดป่าเตโดยน
เป็นตงขณะคลองหลอด วัดป่าเตโดยเองเป็นตงขณะภูเขาคองกรงเกล้า
หรือภูเขาคองกรงเทพฯ ซึ่งเอาอยางกัน เป็นทประสมไทด์พระในเดือน
๓๓ เมืองสุพรรณใหม่ทงอายุราว ๓๐๐ ปี กอนนพชนไปอยุดรจนตก
เฉียงใต้ ในแม่น้ำเก่าทางแม่น้ำนประมาณ ๒๐๐ เส้น ตามระยะทางที่ไค
กล่าวแล้วเมือวานนี้ เมืองเก่าทนมโลกเนินตงอยางเดียวกันกับปฐม

(๑) พระยาสุขุมณีนันท์ (บัน สุขุม) ต่อมาได้เป็นเจ้าพระยาอมราช.

เจตย์ จะเบนรถเคียวจนหรือเลื่อนมาจากปฐมเจตย์ เมืองหลวงข้างแคว
 ผู้บรรณกษัตริย์เห็นจะเลื่อนรถ เพราะเหตุที่พอกมาโดยประเทศ คชพอกที่
 ขยี้แหลมมระดาจรจนมารบกว ตรังกนกบทร่างเห็นอ เลื่อนลงมาตาม
 ปตายุถานาของเรา แต่เรื่องนถาหากวาไตคนถานาไต่ถ่านเวร คงจะได้
 ความสว่างไสวออกไปอีก

เมื่อคนนั้นตกล จนนธาทาศ์เขมจนตกบายจงไตรอน ยังไม่ปรากฏ
 แด่ตัวเมลงขุม

วันที่ ๒๓ ตุลาคม

ตั้งเรือศรีเทพไปเข้าคลองหวางจติมหาชาติแฉะหลัดเมือง ไปออก
 หลัดเมือง ในท้องทุ่งหลัดเมืองมีคนตาดเป็นชนนมาก เป็นคนตาดสูง
 ตงตาดแต่ตั้งคล้ายตาเหมือนชนนจากฝั่งนางวไปทง ๒ ข้าง ใน
 หลัดตงตาดนั้นเป็นทงนางามดเป็นชนนมาก พระปาดได้โดยอุยทชายตงตาด
 จึงมณฑานถาถาว่า ชาวเพชรบริม มาเป็นเชยอุยทดีพรณพดกน
 ถงเรื่องคนตาด ชาวเพชรบริมจาดคนตาดเพชรบริมมากกว่าทน พอกทนถา
 มากกว่าเพชรบริม ถงกนไม่คกถงจนจะเกิดมวยชน เจ้าเชยเพชรบริมเห็น
 จาดจมาตางเมืองจาจระคชงยอมแพ อยาให้เกิดจวาทถงแตกหัก จึงยอม
 รมจาดคนตาดเพชรบริมอยกจวจริง แต่ชยยกจาดนเคยททานน ความ
 จวาทถกเป็นชนนระงบกน ไต่คด้วยชอมแพกนเคย

เมื่อพนตงตาดออกไปแฉะเป็นทคชนนป่าไผ่ มีทางเกวียน ๆ นน
 ทนทานาใช้เป็นคตถง ทเรือไปจอนน นาน ๆ ก็ไปคกทงเบทงนามชอ
 ค่าง ๆ ทุ่งละใหญ่ ๆ ทางนนคคไปคคมา เรียกว่าสามถับถ่านคคมอ
 แห่งทง วัระทงคคคแต่ถานานชนไป ๗๐๐ เส้นจกถงถานาถา เขาเรียก
 กนถาถานาเขาถนถาถา ทไคชอถาถานาเขาถนถน เพราะเหตุจาดตั้งระชย

เห็นว่า อดหน้าพระธาตุเมืองเกาอยู่โคนา อดเขาดนอยู่ในยามกลาง
 เหนือใหญ่ขยงตะวันตก มพระเจดีย์แตรโบสถ์ แควพระสงฆ์จะไป
 อดวัดสำราญเหนือขึ้นไป เทศทวยถวานาถอนข้างเหนือถกมนาคอดคย
 คอนข้างใต้แควอดหน้าพระธาตุลงไปชาติเป็นทองเป็นทอง ตำนานเกาน
 ไม่เล็กกว่าถาน้ำพรวณ นากถกถอนกว่าถาน้ำพรวณ แดเห็นผั่งมคนไม่
 ใหญ่ ๆ มาก นำโหดเขยอคงแควปากคองไปจนกระทั่งถึงในถาน้ำ คอง
 แควถอนนารนไปอีกหลายคองจึงถึงถ้ำสระ ระยะเวลาหมดคองกัน ๑๐๐
 เส้นเศษ แต่มีราชอุรพากนมากขยงอยู่เป็นอนมากคองคยทหนทาง ซึ่งเดิน
 ขนจากเรือไปอีกหลายเส้นจึงถึงสระ ระยะเวลาหมดถันฐานต่าง ๆ ขยงอย่าง
 ไม่เป็นระเบียบ ตรงทางทขนไปถงสระคากอน สระขมนายขยงเหนือ
 สระแควอวยตะวันตกกเกือบจะตรงกับสระคาศ สระเกษขยงข้างใต้แควเดียว
 กับสระแคว แดเห็นปรากฏว่าเป็นสระทชุต มีเจดีย์ขงอามพระรูป ๑
 โดโดยงเขาชื่อไม้ได้ ไปกยธรรมฐานของเกาทสระคาศแห่งหนึ่ง สระ
 ขมนานแห่งหนึ่ง ถ้ำสระแควเป็นคาศเจ้า ทชงสำหรับบวงสระวงกอนคก
 นาดวง แดทสระเกษนหมคนคนตั้งยาวไปมาก ทบนนมรอกคยพ
 คนสง จะเป็นเจดีย์ทอมณทปขงถกแกแแต่ไม้สำเวจ ดังดยวาทเถถาน
 นาคจะเป็นเทวดานมิใช่ถัด สระทชุตใจเถถานเป็นสระสำหรับพวาทมณ
 ลงขมนำให้พาเบยกเสยกอนทจะเข้าป็นมถการตามถทชค้ำถานพวาทมณ
 จึงได้เป็นสระทชกถัดทช คนคนทกถางถานความยาวไปมาก นาคจะเบยถน
 ถงเมืองเกา ทนาคจะเป็นเทวดานหรือถพวาทมณทชกถัดทชแห่งหนึ่ง
 มาแต่ถ้ำพรวณเกา จึงได้ใช้นานเป็นนายภเชกถัมมาแต่ ไบราณ ก่อนพระ
 พุทธค้ำถานมาปรดิษฐานในประเทศแถบนี้ มีเรื่องถกเถยถงหลายเรื่อง
 เช่นพระเจ้าปรทมถ้ำรองศ เป็นเจกเกิดในชอกบถหรือมาแต่ประเทศ

อันเคย ขึ้นเป็นเจ้าแผ่นดินที่ ๓ หรือที่ ๒ ในวงศ์พระอนทรรคของกรุงอินทปัต
 พระนครหลวงเจ้าของพระนครวัด ก่อนพุทธเจ้าต้นกาล จุระชาภิเชก
 คือให้มาตักนาตั้งสระนไป แต่ในการพระราชพิธีอภิเษกต่าง ๆ ต้อง
 ใช้นาตั้งสระ พระเจ้าต้นชพอมรินทร์ พระยาแกรก ราชภิเชกกรุง
 ตะไค้ ประมาณ ๓๕๐๐ ปี กว่ใช้นาตั้งสระราชภิเชก พระเจ้าอรณ
 มหาราชกรุงใต้ไทยจะทำการราชภิเชกกตั้งลงมาตเมืองเตต่าน ไทยอยู่
 ในอำนาจแต่จงตักนาไปราชภิเชก จึงเป็นธรรมเนียมเจ้าแผ่นดินสยาม
 ทุกพระองค์ตั้งมูราชภิเชกแรกเสวยราชย์และตลอดมาตวยนาตั้งสระ น
 เดชประจำเผ่าตั้งรักษาอย่างกวดขัน เพราะเหตุที่มเจ้าแผ่นดินเมืองไทย
 เคยมาตักตักนาไปกระทำอภิเชก จนกระทั่งเมื่อเร็ว ๆ นี้ พระเจ้า
 กว่ไธรัต เบนพระเจ้าชนใหม่ ๆ ได้ให้มาตักนาตั้งสระขึ้นไปทำอภิเชก
 เบนชองหนึ่งในคำตของหาตวนนกกบฏ

ตทชทลอนาตั้งสระบนนอกเชกน ปรากฎชควาเป็นคารวพราหมณ
 เช่นกบมทนาการคระชนคองไปเทยอปราบปราบเมืองทองปวง และสร้าง
 นานาในสระตเมืองนทานทองตลอดจนตั้งสระในป่าทิมพานต์ เป็น ๖๔,
 ๖๕ สระจึงได้มาทำชคณเมษ ซึ่งเปนพชสำหรับบนจักรพรรดิ แต่เหตุ
 ไฉนที่ตั้งสระจงตงนคไม่ปรากฏ คงจะมตอครบาทสำคัญเป็นทนบถ
 ทอไป มาชตสระและมาชุกเจตมนตริไค้อย่างทงอย่างไค้ ราชฐวใน
 เมืองนคความกตอเกรงเบนอนมาก นานาในสระก็ไม่ใช้ ปดาในสระก็
 ไม่นกน มีทญานชนคเดิมอยู่ในสระ มีจระเชยทงตั้งสระ ไค้ทราบมา
 แต่แรกทีทลกระหม่อมรับตั้งวานาทอมตง แต่เจต่านซึ่งเบเนเวต่านามาก
 พยปริม ๆ ไม้ทอม เห็นจะเปนมางบจจระทอม แต่ขนาดนชอมสระ ทาง

ทเคนคองพุนรณหนอยหนง แดกระหนกษณฯนาจะทอมไดจรง นาดระคา
ธระยมนา ไมสูธระคาคนดแดง แคนาดระแกวดระเกษไดธระอาต

ไดหยคยวงธระวงแตรคกนาแตรชนไปคนชว พระยาดนทรบริ
เดยงทบนคนตบ ชาวสพรรณอยชางจะเบนคนนบถเจานายจิต นบถ
บุชอาชยฐานได จระถายอะโรเจาคเหมอตนจระไดบุญ ทดตจนเดยทถาน
มาดาหรบเทยงกมคยชยฐานคต โกลไปชางเบนพระพุทชเจามากกว
ชยางชน

เมยอานนมยหญิงแกคน ๓ ลงเรย มคณไมคยมาไมเรยพายตาม
มา แตไมไดชอง พงมาไดชองอนน นาดนไมนชามาไท เบนคนโพ
ถามวาเหตุไดจรงไดเขาคนโพนมาไท บอถกาดนโพนเกคชนทถาน
ไมเชยใจถกมวาเหตุไรจรงวาเชนนน บอถกาดไปชอกถานทชยในกระจก
ไปคคไวทเรยช คนโพนถอกชนบหนองทบทจรงรูปนเบน ๗ คน จง
ไดเขาถาเบนพระวาดแตรคนมาประกอบเขาไว ธงถง ๒ คอกเศษ พยเดคจ
จรงไดนามาไท เทนถวาเขาทคยจรงไดไหเขาไปคคย ไดแยกชชกเบนคน
ปลดก = คน รวมเบนถก ๕ คนไวทกยหนง ปลดกประจาธระทงธ เบน
ทระถกวาไดชนไปถงทงถนน พถกรายฐรทมาหาชยรอยคนเคมไปทงน
ถงคองมชากทอมมาเดยงกน กถบตงมาถงเวดาพตบ ระยะเวลาชวไป
ประมาณ ๓ ชั่วโมง ชวถบ ๒ ชั่วโมง ชยชางจระเห็นชย

อนนพชชอกเรยไปเดยงพารชงกนคณ เห็นทวงทแตรอวฝนคอง
จระคก แตระยะเวลาทไปคองจระไมถกฝน ตชกถบมาจรงเห็นทเบยค และ
ไดคความวถฝนทสพรรณคกมาก

(พระบรมนามาภิไธย) สยามินทร์

(ฉบับที่ ๓)

วันที่ ๓ พฤศจิกายน วันขึ้นปีใหม่ ๒๕๗

ถึง มกุฎราชกุมาร

ด้วยกระษัตริย์ไปเที่ยวคราวหนึ่ง ซึ่งได้ตั้งไปให้ทราบแต่จนหนึ่งไม่
คาดคิด จึงขอตั้งขอมาขอถึง

วันที่ ๒๒ ตุลาคม

อนนกะทางผลคนมาก ด้วยเมื่อนมาทรงถอนเป็นชาชนแดงแจว
ขึ้นมา ซึ่งเกิดเทียบกับกำลังมหาเรศรทเหไรเหตุ ว่าประมาณเด็ก
ชว ไม่งคร่งหรือ ๕ ชว ไม่งจะลงบางปลาดามา จึงได้นั่งและขอด้วยจนด้วย
แต่ครั้นมาจริงชว ไม่งหนึ่งเท่านั้นลงบางปลาดามา ได้คิดครทจะเลยลงไป
ตามตามาไม่เลยขอชาติของ แดงมิ ไม่เลือกวัดเป็นะชทเคยจะแต่ก่อน
เลือกตามไปอีก ที่ได้อชจาเป็นะชชนเพราะมยนำปลาเป็นะชมาให้ เขา
เลยลงไปเลือกอวดเคศา ได้ไปทำกับชาวกันทนน สัมภารอวดเคศาเป็น
ชอแดง พุทธสัตว์ เป็นหมอยและเบนฝ่ายอวดด้นารวะ เป็นดกคินยเรียน
พระธรรม พร้อมกันกับพระมงคตพ & พระยา มีอชณาด้วยดี ไม่
รู้สึกว่ามีใคร คู่ซึ่งเกิดได้แต่ว่าเบนผมบรรดาศักดิ์ ไม่มีการขอด้วยอย่าง
หนึ่งอย่างใดเลย ตามถึงรัตนานนคกอจได้รบ แต่ได้รบด้วยความชอตรง
ไม่ต่างแวงว่ามาอาหารยอย่างใด พุดถึงเรื่องผมมาขอด้วย ได้เลยตอบว่า
ให้เขาผาศฤห์ตั้งมาให้งงด้วยคความมาขอด้วย ทำการปฏิตั้งชวณพระ-
อไบสถ ถ้าเรศ แดงกำลังจะลงมือพระอิจหาร ได้ให้เงินช่วยในการ
ปฏิตั้งชวณ ๘๐ บาท ไม่ได้รับโดยชากาทไม่งาม แดงยถานโมทนา

13/12/2565

(๑) พระเจ้าสุลต่านรอ พระองค์เจ้าวุฒิไชยเฉลิมลาภ คือ กรมหลวงสิงหนทวิกรม-
เดรัยงวิกร

ไม่มีใครทศ จึงได้ของจะไปทศคอดนนในมรณ เพราะพรุ่ง ศาข้าง
มาชวนให้ไปทศคกรีนซึ่งแก่ได้ตระเตรียมไว้พร้อมแล้ว

ด้วยตศให้มรณครกครนกว่าเมืองสพพรณเป็นอนมาก นา
ทศเขยนนกกเดย์ในทศมมาก ทซึ่งไม่ตมชาวามรณตศทงน

ได้ตมรื่องเมงอทศของคือนเมงเกา เจอชชการแต่ง ตามทได้ไป
เห็นแะระคามทได้พงเดา ว่าอทของนชยเมงเกา หนทได้ทนชนไปตาม
ทศทพานทนอคกราง ขานมาเตนทงม่งศรจนออก แดกรจดังไปตงเมง
กานแพงแ่นแะเมงอช ๆ ทากยงตามชยแ่นเมอ เพราะทานนเตนทศ
ยงนทเขาเทวนน ชยทงจงโตมเวดาสร้างบานร้างเมงโต แต่ครน
เมอเมงจ่าเรศแ่นทากคามไม่ตง จงคชยชยคชไป ตงปถายนทว
หนชชทศเร ทากตามไปเอาจนได้ ได้ตามว่าทานนเป็นอยางไร ชยกว่า
ตามทพทนนเหมือนเบนคน แต่เธอเขาใจเองว่าเหมือนชยทศทศไร
เมงอศพพรณเคยอนไม่ทราบวาม ได้ร้างแคไม่ไรชชทศของร้าง ชยทง
ททททไรไรชชทศทไปเป็นเจาแผนคณทกรงเกา เป็นชยทศของชคชน
ชทของมหลายชคเบนคานแห่งเจา ฉซึ่งร้างจคชยทง ในถานาศพพรณ
กเป็นชยทศของชคทงตางทากเหมือนคน แต่จจะมีตศคณแะกำหนดเรยก
เปลยยนกนชยงไร ฉมยเทียบกนคกรงได้กรางได้ไม่ทราบไม่คยนใครเจา

วันที่ ๒๓ ตุลาคม

เวตนาชวีตงเรศศรทศชงตงไปชวณนายชว้างแะชว้างแดงพลบ^(๑)ทศ

(๑) นายชว้างกับนางพลบ สามีภรรยาเห็น ได้ทรงค้นเคษในคราวเสด็จประพาส
ครั้งแรก เมื่อ พ.ศ. ๒๔๘๕ เสด็จไปประทับที่บ้าน นายชว้างกับนางพลบไม่มีลูก แต่ต้องรับ
เสด็จให้ทรงสำเร็จพระราชนิพนธ์ ประพฤติดีเหมือนกันมีศรัทธาที่เสมอกัน ต่อเสด็จ
กลับมามีลูกชว้างนางพลบจึงได้รู้ ทรงพระกรุณาโปรดฯ ให้ตั้งนายชว้างเป็นหมื่น
ปฎิพัทธภวนาด เป็นคนโปรดนับครั้งนั้น เมื่อพิศกษของนายชว้างปรากฏอยู่ใน
จดหมายเหตุประพาสเสด็จครั้งแรก.

กฐินตามวัดหัวเวียง เขาจตุรพักตรพิมาน เพราะโบสถ์นั้นนา
 จวนจะท่วม เครื่องบริกษารไม่มากถึง แต่เป็นของอย่างทักขณิกว่าเป็น
 ของดี คือคอกกระจก หมอนปัก กระเช้า บ้านถอย เป็นต้น คิวัดคอกโต
 เครื่องบริกษาร อันตบโตตั้งและหีบระมิง หมากพลูรูปเทียน โตออก
 เงินช่วยของกฐิน ๒๐ บาท คิวัดของศต ๖ บาท อันตบของศตกงตั้ง
 แต่อยู่ข้างระเบียนการนางนอง ด้วยเหตุที่เขากำหนดจะทอดคือเวลาพรรษา
 มาของกฐินที่เราจะทอด สังการกโมย ฝูยปลโลกนิกโมย แดก
 ไม่ได้บอกขจรของอย่างไร จิตจะทอดคนคือคงใครและเครื่องบริกษาร
 ย่างของกินไว้กลางศาลา แล้วมอดอกไม้รูปเทียนตามแต่จะมมากเท่าใด
 มาวางมอดมอยที่ใคร ดับประทศไปมากมอยเท่าใดไม่วางดมมกนอยที่
 หน เจานายนงเกาะขงตงเรียงไว้เป็นแถว พอพระสงฆ์เวียนบรอยแล้ว
 เขาสาธิตญจนกถมทงมคดออก โยงผ้าใคร แล้วจ่ายกนถทวไป
 อย่างทอดพระ จึงมทวงหน้าสปรษนาตงนโมพรอมกนถคน แล้ววา
 ธิรงดมมาดัมพทโร แล้วถวายกฐิน ฝูยนา คนทงปองว่าตามอย่างเคิน
 เทียน แต่การทจะวามานนอยข้างประทศประเศตมมาก ทานวดหัวเวียงน
 ภาผ้าใด แต่ไมมฝูยปลโลกน คขงเขยนค้ายปลโลกนให้เดยวหน ฮานก
 ไม้ใครจะยอกประหม่า แดกรนฝูยปลโลกนเดยวเดยวจสดไม้ได้ คขงเดยยถา
 คกมครว้าวซึ่งทาไป แดยย้ายไปวัดใหม่ซึ่งอยู่ไม่ห่างกนถ เป็นวัดค
 พิณพาทย์ไม้ได้ประ โคมจนเวลาพระสง ประ โคมในเวธเวลาทำกฐินไป
 แดยยกพนพาทย์รนตงบนบก พอสปรษไป ประ โคมอกตงทง เป็น
 ดัญญาให้พระสง^๑ตงพระสง^๒ ๑ & ๒ รูปพรกพรอมกนถ แดเดยเคาทขน
 ฝูยปลโลกนถคนแล้วจึงโตวณ่า เขาจากฐินมานออกอยู่ข้างระเจอะเดอะ

เช่น เมื่อใดเห็น ๒ คนเขาแดง โหนกชมทานเจ้าชักรรแดง อดตะคาก
 ซึ่งไม่หยุดเมื่อวาน ได้ช่วยภควธดาวยกฐินและทำกุฐิน ข้างแดงได้ตก
 คชของเวียงบรชยหมัด เป็นผลมีความรู้และความสุจริตชยมาก อดทนถือ
 กรุงมากกว่าอย่างเดชะเทอะ ได้ช่วยเงินและศกบาตรเหมือนอนวดโนน แจก
 เต็มด้วยเป็นการศกกรณสันกคิ ครนทอตกฐินแดงจึงไปทากบชา
 เแดงกนทบ้านตาซางซึ่งได้ศกบรชยอย่างรบชารวศคคามเคย กตบมาตงเรือ
 แจงที่ปากคตของภาไช แจงเข้าไม่ตคกุฐินภาไช ตุ๊กเบนวัดใหญ่อยู่
 ไบ่ตลเก่ามาก มหนาดางซางละชอง แดไม่มิต พระดังซมตง ๑๐ รูป
 พระศกเจ้าจกจพรษาชยูกตเบญจมบพิตร จึงมีไตรบโนทน

กตบมาพบจระ(๑)มาถึง ๓๕ นายตชนมาก

เรื่องกุฐินมีคนช่วยมาก ชาวบ้านไม่เอาเงินทั้งนั้น คชยตเยียด
 ให้ บายพลบใจแกเกิด ที่เราไปช่วยกุฐินแก เจ้าชักรรของศคระหาตาตง
 แกช่วยเราเสีย ๑๐ ตาดง กิ่งวัดของศคระ ๑ บาท ชนคบของศคระกตาดาง
 เหมือนกน ด่มบุญและญาคีชของเขาชช่วย ยายพลบให้จ่ายตั้งชยทของ
 มากชย เป็นของตูกถาวทตายช่วยในการกคคต เต็มแกหมายว่าจะหลย
 พระรูปตชย ทองแกจระให้หลยพระรูป ครนรเรื่องราวเขาเคยชคคในการ
 หลยพระด่มพุทธพรรม กฐินก็คิดว่าจจะจัดให้เป็นการชยอย่างชางนตคเช่น
 ที่โตไปเห็นมาฉน

วันที่ ๒๕ ตุลาคม

ฉนเวลาเช้าฉนไปเยี่ยมบ้านด่มบุญ แดจดังตงเรือไปกุฐิน ใช้
 เรือศรที่เล็กเป็นเรือผาไคร บรกีการตงเรือคฉน มีเรือกรายโลงเป็น

(๑) พระเจ้าลูกยาเธอ พระองค์เจ้าจิระประวดีหวิงเทพ คือ กรมหลวงนครราชสีมา



เสด็จออกจากเมือง ไปเขตคลองของกรมวัดศกนขิง เบน
 คลองที่ไปบางซื่อได้ อดคนเบนวานจนข้างหลวงพ่อขย ข้างแดงเงินกรรยา
 จนข้างตาย ข้างแดงเงินกวรายเบนวัด เบนคอกอย่างจนลึก ๕-๖ หลง
 บานใหญ่อยู่ หนหนาดงทางแม่น้ำ คอกข้างแดงเงินนเองกยงอยู่ ฮายู ๗๔
 ปี แดงคอกตีกมเบน ๕ คน ศรีทธาชนมากถวายบานเบนวัด แดงพระ ซึ่งเบน
 ผู้รบแต่ก่อนไปทำการไม่สำเร็จ เดี๋ยวจะไปคราวหนึ่ง จนพระครวญย-
 ธรรมฮา ฐานาธัมเศษพระพนรด (แดง) ซึ่งเป็นสาวตายนชนมาอยู่
 คูดการเรือไว้ทำพระอโอบัดผูกพัทธธมาแแต่ทำการเปรียญ หลงใหญ่
 คอยออกไปทางหลงบาน หนหนาดงคอง จงโหระข่าวคตค ตกนนคย
 เกงเจก คชนคยข้าง หรัญ เงิน คงตกตงเบนคตคชหรัญศรีทธาราม
 นำชมความอดดำหะทำเบนอย่างใหม่ ไม่ใช่เจกเบนยงเบนเจก เกดขงๆ
 แด่เนนหนาคพอใช้ พระประธานผมิชสอดองคองมายรจร เบนเมตคย
 ซึ่งคอรคตคองาน เบนทนาเดยใจขยบาง แดกไมด้เดวตเดยวนก การ
 เปรียญทำใหญ่โตค เห็นจะไมมวดไหนเท่า สัปบุรุษนงโตคดอยรอย
 สละฮาคหมคจด ราชฎรพากันไปคอยขยมาก มีใครและของไทยทานไป
 ซวยจนเบมไมคองน แด่เงินยกส้งอนทคาช้างกบขายพลบคอกเสยแแต่ย ยง
 เบนเงินง ๗๗ บาท สึงเคมิขยคกนขยเดมิขจนกฐินแแต่ การทชคกฐิน
 กนนคคเบนของข้างนค คยคตงคบแแต่เบนข้างไมขยข้างฐานพระขยง
 ดคอรณ แแต่ราชข่าส้นขยทหนาคบูชาคเดยอ เจานายข้าราชการและ
 ราชฎรเขาไปนงใน โบสีกเคมิ เวณวางขยแแต่ทวงของบริกษารและ
 ไทยทาน ถวยกฐิน โยงด่ายด้ญจนถชทวคนและวพรขมๆ กนขยง
 เมอวานน ^{13/12/2005} เวดธิกรจาฉาพรกฐินทานเกยบจะถูค แแต่คจจะไมได้
 สึงเกดใจคจนค ทงประหมาควย จงไมเห็นอนบางคคขคแแต่ยงใช้โตค



ส่งคนตัดแฉะหวานกลูกของเบนท์เรยบรอย ฮนไม่ทนากตั้งตเคือบจะ
 ไมร์ตั้งควาพระหวมเมือง ถาหากวามหมอนกรฐินเมื่อวานนี้ ๒๐๓๓ จะเบนท์นา
 เสียตายเบนท์นมาก คอยเครื่องบริกซารและไทยทานกับทองเงินไม้มกรฐิน
 โทนเก่า แต่เครื่องบริกซารไม่ได้ถวายด้วยมือ เพราะเหตุหตุระชนกถวาย
 ได้ เต็มไปทองนง จึงได้ถวายด้วยวาจา ในสิ่งซึ่งแบ่งไม่ได้เบนท์นของบริวาร
 แห่งองค์กรฐิน ตั้งซึ่งแบ่งได้ให้แจกพระสงฆ์ ๑๑ รูป ไคสรองไคระ ๕
 แดงได้ส่ง ๒๒๒๒ จวรณทง กับตั้งของฮน ๆ มากนา โคม ถ้วยแก้ว
 หมอนและฮน ๆ อีกบ้าง เสร็จการกรฐินแล้วฮนออกมาตกับาครเตียงพระที
 การเปรียญ ราชฐูปากันหาชาวแกงและตั้งของมาคนละเด็กดงนฮนแค
 มากมายเหตุฮนเกน ถาพระเจ้ามาครของคละตัก ๕ ปาครกเห็นจรวบราช
 ไมพอ บดฮนให้เขาเขาไปคกกันเบนท์นต้นก่งนนานมาก การกรฐินเช่น
 โดยจรเดินในกรงเทพ ฯ คงไม่ฮนุกได้ฮนงน พวกราชฐูปاهدานถลา
 เขามางพุดจวราหมกนได้ไม่ฮนทุกฮนถาน คเบนท์นคยนตกนมาก
 พระยดาแฉะจงได้กตบมาตงเรอครทเทวีให้จชตามถานแมนฮนย พก
 กนชาวทอชหนาโคก ออกจากคณนเบนท์นาทวมแฉะเห็นหมอนทะเล
 ตามถางถาแมนฮนยมนบานเวชนคนตคคอกนทนาตลอด เหมือนฮนยง
 ในกรงเก่า ตามตลงนกรมทคฮน ๖๓๓๓ ๖๓๓๓ กนทลายวัด เมตงอเคษ
 ชัยชาญทชายตงไปคองบานฮางทอง ไคตงฮนในถาแมนฮนยนเบนท์น
 เบนท์นถาฮนอเคษชัยชาญ ทคองพดบพดตงตั้งรมาพนทางทจระฮนไป
 เมตงฮางทองหนฮนยงหนึ่ง ฮนยงตั้งฮนฮนถอก คานถงฮนยงตั้ง ฮาแกอโพทอง
 แฉงฮางทอง ตามทไคกระไค ๒๒๒๒ ๒๒๒๒ ขนมาคางตั้งเพยงเทาน ถาฮนไป
 ตามถานานฮนยง จะผ่านแฉงเมืองพรทม ผ่านเมตงตั้งทเก่าไปฮน

ปากน้ำเมืองฉะวรี ถ้าเดินไปทางตะวันออกก็ขึ้นไปเห็นอุษภรณ ถ้า
 เดินทางตะวันตกก็ออกไปทางซ้ายหนาท คอยข้างทางไม่มีไม้ ทุ่งนา
 น้อยแต่ตนาเขาคนของอุษภรณ ฉะเพาะเป็นไร่ยแคะเมืองฉะวรี
 เพราะเป็นดงหินในเมืองทวาย เมืองฉะวรีคนครึ่งกอนก็ไต่ไปแต่ ถ้าจะ
 ต้องออกไปทวากการเมืองฮางทองทางขว ไม่งครัง ไปมาไมก ๑ ชั่วโมง
 ฉะวรีคนเมืองจะถึงทพกจอดเรือ การทยายเมืองฉะวรีชัชชาญ
 ไปตงเฮยฮางทอง แตะยายตั้งทไปตงเฮยแมนไนน เพราะแมนน้อย
 หนาแดงนาแห้ง นมาอยตงแต่ทเวียงชชมาตงตกไท เทนชนนชชมา
 ชาตเป็นทองเป็นตชน

ฉะวรีคนเมืองถึงทพทตณตก เวตาคามาบา เขาทงเป็นรูป
 คนโพทองแตะมอองนงอยไตคน เป็นเครื่องทมายนามชชชคาบฉน

ฉะวรี ๒๕ ตุลาคม

เมษคนนเวตา ๒ ขามเป็นพายฝนตกวารวอง อยฮางจระตงตงมาก
 ทองไม้ตงบาย ฉะวรีคนไต่ไปทเทยฮางไป กรมสมมค (๑) ชายเสวรูวงค (๒)
 เจ้าพระยาสุววงค (๓) ไปตวงหนากองทงแห่งฉนคชน เพชจระตงเทคน
 ไปคยอม ฉะวรีชยแยกตวงหน้าไปกของทง ไปคด้วยเวือศวาทเทรเทจ
 ระชชชชไปบานเวอนคนไปบางท พรหมแดนเมืองฮางทองกบเมืองพรหม
 ไตนตงมาบ้านเวอนเคมคตตอตแต่เห็นวัดไซโยไตตมาก ดูเหมชนกาคค
 ครังไปจะตัก ๒๕ เส้นหรือ ๓๐ เส้น ชนไปเห็นอคตองวัดโพชประจกษ ชง

(๑) พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระสมมตอมรพันธุ์.

(๒) พระเจ้าบรมวงศ์เธอ พระองค์เจ้าเสวรูวงสว่างวัชร ในสมเด็จเจ้าฟ้าฯ กรมพระ
 จักรพรรดิองค์ที่ ๑ ทรงสถาปนาขึ้นกรมหมื่นอนุพงษ์จักรพรรดิ ใน พ.ศ. ๒๔๕๐ นั้น.

(๓) เจ้าพระยาสุววงศวังคตศักดิ์ (โต บูนาท).

ไปออกโตเมืองพทม หยตพกทากบชาวกินทวดตาขาม กตขงไตชอวา
 ทากขาม เพราะเบนทเกวียนขามมาแต่ข้างครวณตล มนาควดมามาก ทน
 มการเปรยญใหญ่แต่ทำไมต ทาทางจะไม่ทนอยเ้าไร เยงกนแถวยม
 เรือเบตประทม ๔ แวงพระ ต้องตงนาหยตพงเทค่นมหาชาวกทวดจาปา
 กวมจนลัรพเจ้าตวเรตเจ ในกาปรเปรยญคนนงเตมแนนไมมทอวง กาดง
 เทค่นชชก มกรระจาด ๓ กรระจาดเบนเครอชกนทๆ เยว เณตตเตยน
 ไมตกเบนของพระ ส้าหรับรมไวไซในกาปรปฏิสังขรณ พอกชาวบ้าน
 เทถานทงทตทให้แถะเทน ทงตัวทงเตกนเตงควมมาก มีเควชงทงหยอช
 เพียบๆ คว มีญหญิงคตมคต้ายๆ ตอชกกรท่มแต่ยว ไวยมทตหรือ
 ทเรยควมหมวกโตแถะยวทคชน ไปบนททลายคน มีตาแถคนหนงชอ
 จน ชายไค๑๐๐ บัดจน สอบชวณแถงเตนเทรยงแถงแถง ตาเห็นอยูบ่าง
 แต่หไมไคยนเตย ไปนงพงเทค่นอยควย พอกมคคนายกคยอรับแถงแถง
 มีเสอชอมนมาป้ไทนง หมอนชวณ ทมากบทรนาชาแถง ไคตคกนทเทค่น
 ๓ ค่างง แถะเฮาหมกไคไทหมากในบ่านตางๆ ทเฮามารบแถงตบมาท
 ชก ๒ มาท แถวตงเรอชกตบมา จนเรอศรททไควคตลาปาดก ๒ เยว ไค
 พวตคชยวตตงมาควย ๔ คน ในเรอไฟแถงเงิน ไคคนตงกตางให้แถว
 กตบชนไป น้าเชยอมาก ชากตบตงตงมาไมช่าเตยตงบ้าย ๔ โมง มี
 เรอราชญูรมาประชมอยแนนฟาดครงกนขาม ทจรงแมน่านคยอนตงแถ
 ช่าเกอโพทชงตงไปถงกรงเก้า บ่านเรอนเคมคตคนไปหมตไมมทเปตยว
 วจกมใหญ่ๆ มาก กาดงกอสรวางชยูกม ไมมวตราง เฮาฉวาระชทาง
 ชานคตงแตบวณลกให้ชนไปนอนเมอชงตงท ๑๑ ชวโมง ออกจากเมอชง
 ดงทไปชกครงวณ กชอกจากเม่นาเมอชงตงทตงชยนาท

วันที่ ๒๖ ตุลาคม

ตั้งเข็มนาฬิกาไปเขาคดอง ไปหยุดตรงเรือแจว เรือไฟตกเขาไปตาม
 ลำรางในท้องทุ่งคำหยาด จนถึงตาหนักซึ่งว่าเป็นทวนหลวงหวอดเงัด
 ออกมาทรงผนวช ทนพระยาจำแลมเบญไต่พบชนก่อน ไต่บอกไว้แต่
 เมื่อกวราชนไปเมืองเหนือ ไม่นานเวลาจะมาถึง ตามบรรดาหมายของ
 พระยาโบราณคดีเห็นว่า ชะรอยบ้านในทุ่งคำหยาดนครเป็นบ้านพอก
 กรมช้าง จึงได้มีช่อดอกเถิดของเบนช้าง ๆ เช่นกบอด โขงงามเบนคน
 หลายวัด หลวงทรงบาศ์ครึ่งแผ่นดินพระนารายณ์ที่เบนคู่คกับพระเพท
 ราชเสาวราชสมบัติ ได้เป็นกรมพระราชวังหลวง ภายหลังที่โศกามาว่า
 พระเจดีย์ร้างแล้วจะควรรื้อนรื้อหรือจะควรเสานางวันไว้ ให้เอาไป
 ประหารช่อดอกเถิดนั้น ชะรอยจะช้อยานน หลวงทรงบาศ์ฝนแบบตากกรม
 หลวงสภายนคร กรมหลวงพิชมนนท ซึ่งเป็นพระมเหสีขุนหลวงบรมมศักดิ์
 เจ้าฟ้าเอกทัศ เจ้าฟ้าอุทุมพร เป็นพระโอรสกรมหลวงพิชมนนท เมื่อ
 เจ้าฟ้าอุทุมพรออกจากราชสำนักครั้งแรก ทรงผนวชอยู่วัดประดู่ ทัง
 ยังไม่มีความบาดหมางมากกับขุนหลวงสรยามรัตนท ครั้นเมื่อทรงผนวช
 ครึ่งหลัง ทศความบาดหมางจะมากขึ้น จึงได้คิดออกมาสร้างตาหนักที่
 ตำบลคำหยาดนี้ เพื่อจะเอาเป็นที่มั่น เพราะเหตุที่ตำบลคำหยาดเป็นหมู่
 ไม่อยู่ในกลางท้องทุ่ง ไม่นานตาตองที่เขาไปถึง ถ้าจะเขาทางทิศใดคง
 แดเห็นเดี่ยก่อนนาน หวงจะเอาใจเป็นที่มั่นของกันคัว ถ้าขุนหลวง
 สรยามรัตนทจะระชนมาอย่างไรก็จะหนีมาอยู่ที่นั่น จะคิดสู้ด้วยคนใน
 ท้องที่กเป็นพระญาติวงศ์สัมภพรรคพวกอยู่แล้ว

แต่สรณเมื่อไปถึงได้เห็นคดตาหนักเขา เห็นว่าไม่ใช่ตาหนักที่หา
 โดยบรมนเป็นกาว่าด่อน อย่างเช่นพระยาโบราณกล่าว เป็นตาหนักที่

ท้าวการโดยมีนกงประณต แต่เบบประณตชนคอนปลตายในแผ่นดินพระ
บรมโกศ ประณตคอนคนนกลยตกฎฎดาวเบบคยอย่าง เพราะทำแข่ง
องทอง ประณตคอนปลตายเบบเวลาแผ่นดินพระบรมโกศเอง ที่ใ้ใจ
คนอนทา

ขอซึ่งพระยาโบราณเห็นว่าบ้านทองทรงบาศระอุยท นนเห็นจะ
ถูก พระญาตองค้เห็นจะมอยู่มาก แต่ตาหนักนตงจะใ้ได้ร้างเมือ
ชนทองบรมโกศเด็ดจมาเทยอประพาดตามแถบเมืองฮ้างทองเนียง ๆ
จนถงใ้เด็ดศพระนอนชนอนทรประมุดถง ๒ ครั้ง ทรงปฏิสังขรณทองวัด
พระนอนจักรคีร์และพระนอนอนทรประมุด ที่คาหนักค่าหยลตนตงจะใ้
ได้ร้างชนใจเบบค้ประทบ เด็ดจฮอกมาเนอง ๆ ฮยงเดยอกนกับพระเจ้า
ปราดำททองได้ร้างบางปอน ในแผ่นดินพระบรมโกศไม่เด็ดจบางปอน
เด็ดจรมาฮ้างทองเนียง ๆ คาหนักนตงชณะเดยอกนกับคาหนักถง
หินตรา ค้ออกยเบบค้ถงจากพนตน ๕ ค้ออก ผนงชนตางเบบช้องคทา
ปัพพกระตาง ชนบนชมหน้าตางเบบชมจระน้า หลงคทาในประชาน ๓ ฮยง
มชตคทาตวย รวมเบบ ๕ ฮยง มชตเจตงทนาทงถง ตานชางหน้า
มชตเจตงฮ้างว มชตมจทชชชาง มชตถงชตปลาตนเจวช้องหน้าคางใ้
ถง เห็นจะเรียกพนชนเบบทอพระ ททวงผนงชานหมกถงเจวเบบคทา
ถงชางหน้าชางถง มชตคยช้อง ในชองเหล่านทาดนตงถงนผมช
เบบผมชอย่างใ้ใ้ตถดพบใ้ โดยชางคตชตถง ๘ ฉว ๒ ค้ออก ฮอกถง
๕ ฉว คเบบรอยเก้ ฮตทนาตางมชตคตางถงเดยถง ๒ คตน คาหนักน
พนตนถงคทา นาทวมแฉงรอบ หน้าหน้าไปคระฉนชอกหินถงไปคระฉนตค
คระคองชางใ้ใ้มีหวาเร็กหรือทอพระถงถงน แยกชยคตนระโลก มี
เจยชองคตคชงรูปร่างฮยงไรไม่ใ้คตอมพงเสยแฉงคตคถง นชกน

ไม่นะไร การที่ขุนหลวงหาวัดออกมาทรงผนวช ไม่ได้ทรงผนวชที่
 ศาลาถนน ทรงผนวชที่วัดโพธิ์ทองแล้วไปประทับอยู่ค้าหนักค้าหยาด
 อย่างเดียวกันกับจะไปทรงผนวชวัดชมพู แล้วไปประทับอยู่พระที่นั่ง
 ไอศวรรยเทพยาศน์หรือโรงภาพमानเป็นการชั่วคราวเท่านั้น แลภ
 กกลับลงมาอยู่วัดประดู่ เห็นจะไม่มีความคิดใหญ่โต ถึงที่จะตั้ง
 สำหรับต่อสู้ ถ้าหากว่าขุนหลวงหาวัดคิดจะไม่ยอมให้สัมมตแก่ขุนหลวง
 สุริยามรินทร์แล้ว มัชชองที่จะทำได้หลายอย่าง ขุนหลวงสุริยามรินทร์
 สัปรากฎีตั้งตัวว่าเป็นคน ใจกล้ากระตือรือร้นถึงพระบิดาท่านายว่าถ้าเป็นใหญ่
 ขุนนามเมืองจะฉวยหาย บังคับให้ชกบอวช ตั้งเจ้าฟ้าพรเป็นดวงทนาย
 ใจแล้ว เวลาเมื่อขุนหลวงบรมโกศสวรรคตก็ได้เป็นเจ้าแผ่นดิน ถึงว่า
 ขุนหลวงสุริยามรินทร์จะตั้งมานั่งกตกระจะอยู่ จะเชิญเสด็จไปเสวยข้าง
 โหนดถึงจะทำได้ ไม่จำเป็นจะต้องมา น้อมถวายสัมมตกันโดยค้อออกไป
 บอช ถึงว่าเมื่อพระมามีารบัญญาว่าจะคืนสัมมตให้ขุนหลวงหาวัดคงจะ
 กลับออกไปบอชเสีย ครั้นพระมามีไปแล้วไม่ทำตามคำที่พูด กลับนั่งพูดกับ
 เจ้าพระแสงพาดศึก ขุนหลวงหาวัดก็ไม่เห็นว่าจะต้องกตอะไร เพราะ
 จะทำอะไรก็ไม่เห็นจะต้องเกรงใจ เช่นเขาเป็นราชมนตรีพระยาเพชรบุรี
 ไปมาเสวย ก็ไม่เห็นขุนหลวงสุริยามรินทร์ว่าไว้ได้ การที่กลับออกมาบอช
 อีกน่าจะเห็นได้โดยไม่มีความคิดใหญ่ เห็นควรสัมมตจะคืนแก่พี่ชายที่
 แก่กว่าจริงๆ อย่างหนึ่ง หรือจะเห็นคนที่อ่อนไม่แข็งแรงและไม่มีใคร
 น้อมนมอบ ใจก็เคยจะวานกับแค้นนอชอย่างหนึ่ง หรือจะทำให้ปรากฏ
 ว่าใจดี เห็นพ่อยอดครองเมืองก็ใครของคงไม่ไปใดถึงไหน เมื่อเหตุใหญ่
 อย่างไม่ค่อยไปก็คงตัวได้เป็น นอชอย่างหนึ่ง

มนต์จะพิจารณาอย่างหนึ่ง ปรากฏในพงศาวดารว่า กรม
 เทพพิชเป็นพรรคพวกชาววงแหวน คือเจ้าพาดอกมะเดื่อ ออกไปคบคิด
 กับเจ้าพระยาอภัยราชาที่วัดกระโสม จะเอาแผ่นดินถวายขุนทองหวาด
 ขุนทองหวาดเองเบนใจไปทูลขุนทองสุริยามรินทร์ จะเบนด้วยเหตุ
 ไต ถ้าว่าขุนทองหวาดไม่อยากเบนใจแผ่นดินด้วยไม่เห็นสมควร กอ
 กนไต่ จะว่าเพราะถ้าถึงขอจนขบถ บางทีกรมเทพพิชคิดการคร่ง
 จะเบนแตกดูบายหม้อขุนทองหวาดไปข้างไม่ได้บอกให้รู้ตัวเพื่อจะ
 ให้คนนิยม คนที่นิยมหมายว่าเป็นความจริง มาพดชนกับขุนทองหวาด
 เมื่อขุนทองหวาดได้ทราบแล้วจะคิดเห็นว่า ถ้ากรมเทพพิชทำการไต่
 สัมความคิด สารขุนทองสุริยามรินทร์เสียแล้วจะมาหาท่านเสียด้วย
 แล้วก็จะเบนใจแผ่นดินเอง ขุนทองหวาดคงรู้นี่ตั้งยกรมเทพพิช
 เพราะเคยฝากเนื้อฝากตัวกับมา เหตุฉะนั้นจึงได้นำความไปทูลเจ้าแผ่นดิน
 ตั้งนาคจะเป็นไต่ ขอบทว่าจะเป็นการขอคตของให้เบ็ด คงจะไม่ไป
 ถึงไหนแล้วตัวจะได้เป็น ก็เป็นการทนายาขายแต่แรก แต่ครั้นเมื่อ
 พระมามีถูกคตจนเข้าไปอยู่ในกำพังกกับพระราชาคณะทองปวง ไม่คิด
 ข้านั่งกหาตาพรตออกมาช่วยการงานอะไร นั่งทอดพระเนตรอยู่ไต่ นำ
 กตว่าจะไปข้างเบนคนชอบมากกตอย่างอื่น เห็นจะทำไปไม่ไหวแดง
 ทศตระตตามบัญญัติกรรม แต่คงจะเป็นผู้หมัดความแค้นความน้อยใจ
 พชชาย่าล้มบดกยกให้ มทพิชก็กตอกออกมาช่วยรักษานเมือง ครั้น
 เส็จศึกแล้ว ท่านพชชายกตบถวายขานไมยกยของตามการทศพร เหตุ
 ออกมาขอเพราะความแค้นนั้น เห็นจะเป็นความจริง
 ท่านไม่ใช่วัดเลย แต่เคยจนพระได้มาคงเรือนจาก โทโร โทเรชนไว้
 ทจะสำคัญว่าเบนวัด แต่กขยคตหนึ่งต่างหาก ยังไม่ได้มาจับตอง

ตัวหนักของแก่น ได้สั่งห้ามไว้อย่าให้มาทำอะไร ถ้าจะทั่วทั้งอาณาจักร
 จะโรคให้ทำในทันชอกออกไป ถัดบชอกมาๆ แวะตากบขาวกลิ่นทวด ใบสด
 แดงมาทางคดของศาลาแดง แวะลงเรือแจวเข้าไปพระนอนอันขึ้นทร-
 ประมุด พระนอนของคณยาวถวพระนอนจักรศรี ฝีมือทำอยู่ข้างจรด
 เป็นข้างทอดง พระพักตร์งาม แดงหาวไฟไหม้ ไตรมลงมาหมดชานาน
 มาแล้ว มีโลกเห็นจะเป็นใบสดพุดส่งกว่าโลกพระนอน กือเขื่อนอิฐ
 รอบ มีใบสดไม้หนาด่าง ฝีมืออิฐเป็นอิฐตาก เห็นจะปฏึงขรณ
 กระจ่างเด่นพระบรมโลก์เหมือนกัน เป็นใบสด ๕ หอง พระข้างใน
 เป็นพระสีดำ แทนพระเบญตองพระ ๕ องค์ ๆ กัด่างตั้ง องค์ที่นั่งตั้งตาม
 ทิศหน้าเขาหาพระองค์กลาง มีพระเจดีย์ ๘ เถลยมอยู่หลังใบสด ถก
 ฐิตเป็นโพรง ขนเขาพระพนมพอกมาทางโศข้างนอกมาก พระพนมพน
 ฝีมือไม้ดี งามบาง ยืนบาง นอนบาง องค์โตๆ ไม่ปรากฏว่ามี
 ปรัชญา

พระครูวัดไชโยมารบทน ราชครูมาประชุมกันมากทั้ง ๒ แห่ง
 มาจากคดของขุนอินทรประมุดไม่ช้าก็ขอกแม่น้ำ จึงมาจอตบ้านผู้ว่า
 ราชการเมือง

เข็มครุฑเห็นเห็นเด่นเด่นทวนนำในฤกษ์นี้ ประมาณว่า ๓๐๐ เส้น
 คช ๓๕ มนค ถ้าจะมาจากอำเภอ โศของตรงมาประมาณสักชั่วโมง
 เสียก็จะถึงที่น

วันที่ ๒๗ ตุลาคม

ดงเรือของสงมาเขาคดของบางนางรำ หาดพักตากบขาวไม่เหมาะ
 จนมาชอกปากคดอง เดยจนไปดูข้างเหนือ เห็นวาระซาเสียเวลาไป

จึงได้เดินกลับตงมา ไม่ช้าเท่าใดก็ถึงวัดพระนารายณ์ทรงศีลวัดเขาคันทน์
 ที่จริงภูมิฐานดีแต่เห็นเด่นแต่ไกล เป็นที่ประชุมไหว้พระใหญ่ไม่มดไหน
 เท่า วัดพระนารายณ์ข้างทองหล่อพระก่อกองมาพร้อมกันหมด เดี่ยวแต่กวรก็อยู่ข้าง
 ไนแรงแรงเดย พุนดินชนไปทั่วโลกไปดังตั้งครากแยะจะพัง มาโดย
 เจตขุปุนยงไม้ทนจะตามคนไม่ชนมาก ท้ากานะรอยเดี่ยวแต่แรกแถว
 ไม้โตแฉะเดยตงมาตามถ่านไฟถ่านต้น ไปทรงวางชุดตงไปกรของที่จะ
 เข้าไปวัดคุม วัดคำสดา จุดเรือโมเตอรทนน ตรงเรือดำดับหกดอก
 แฉงเข้าไป หยตทากบชาวทวดคำสดา ช่งมการเปรียญนาพอปรม ๆ
 ที่จริงไม่เห็นทาทวงทนาจะฮุด หนวดคกมบ้าน การเปรียญกุดเบนทม
 เทศนาจวารภกนอยู่ แต่มีพระชงกเดี่ยวเท่านั้น พระชงกเดี่ยวกลมไซ
 อยุขยงจน ๆ อยุขยงฝากรรตางใหม่ มคฤหัดทเบนพอกพองนง
 อยุขยงหลายคน เรยท่านเด้อ(๑) มาแต่บาโมกพบกนได้เรยทให้หยตพก
 ทน กนชาวแถวชนตุงพระชงโบสถ์แฉะฉวหาร มีพระเจดยกกลมชงคทง
 อยุขยงทงฉวหาร อยุขยงแฉะฉวหาร & ทง ๒ หนาดางเทากน ฉวหาร
 ไม้มทดงคก มีพระพุทธรูป ๑ ชงค เบนพระศิดตามบปุ่นเพมเคมชริต
 พระดพบุรี แต่ในพระชงโบสถ์เบนพระไม้ศิดเกา ฉงครากทงคกไปร่ง
 ติงปรก ติงชนไปอกนอยทงฉงถึงคคชงเขาจุดคุม อยุขยงนระฟาก
 วัดคุมเบนทมผดประโยชนอยบาง คชบาฉะแฉะแฉะทากดปนา ฉง
 ติงมีพระอยุขยงเต็มช ไม่เคยชวตทเคยชอยขางวัดคำสดา แต่เคยชวนกม ๒ ชงค
 เท่านั้น เคยชมถึง ๕ วัดคุมนฉานวัดคุมคนในมชชตเบนวัดชอยขางฉมฉะแฉ
 พระชงโบสถ์ใหญ่แต่มีหนาดางชางฉะชง ฉงทบทหนาทอง หนามน
 เทพนมก้านชชิต ๆ ๒ หนตมเบนรูปศุดคก ทานชงเคยชกบวัดคคตางเมอง

(๑) คือ สมเด็จพระเจ้านั่งช้าง หรือ เจ้าฟ้าภาณุรังษีสว่างวงศ์ กรมพระภาณุพันธุวงศ์วรเดช

1313.955

สมทว มหตงเตยว แดพระเจดีย์เบน ๒ องค์ ๆ ทิ้งตรงหลัง ไบ่ตั้ง
 องค์หนึ่งไม่ตรง หายกนกบวดคำตัด้า วัดคำตัด้านนมทงไบ่ตั้งทงวหาร
 แดพระเจดีย์องค์เดียว นมแด ไบ่ตั้งแด่มพระเจดีย์ ๒ องค์ มพระเจดีย์
 เดกขอกคทง พงหมตงด้าม พระพุทธรูปในนมแเดวใน ๓ แดว
 ทนามพระทงเครงทมนำในพระเศียรองค์หนึ่ง อีกรองค์หนึ่งวาเซญอง
 ไบ่จุดเบญจมนบพิตรแทนจาง จะให้หาพระชนมมาตงเปลยณ พระ ๓ องค์
 แดวในบิตทของแคะเพาทพระองค์ ผงทาชาด ตั้งเกตุการพระขอไบ่ตั้ง
 ทง ๒ วัดน เห็นจะโตมาซ้อมในแผ่นดินพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้า
 วัด ๒ วัดนเป็นวัดเดิมแด่ตรงกรงขอ โยชยา ชั้นเศียรกนกบวดเดิมที
 เรียกวาวัดศรีขอ โยชยา วัดเดิมเป็นคามาว่าตั้งอยูกกลางพระนคร วัดตม
 เป็นวัดขรญวาศี ตั้งอยู่ในบา วัดคำตัด้าเป็นศิษขของวัดตม อีกรวัด
 เหม่าอยในตยณลกเช่นนี้ เป็นเหตุด้วยรุดคดของบางชวด ถดคตเม่นา
 ทงเศียรประมาณสัก ๕๐ เด่น อย่างเศียรกนกบวดของเกเร็ดแเดะบางบวทของ
 ยิงแเดเห็นรูปดำเม่นาครางใหญ่อยู่ตามทิวไม้ แดเม่นาตมตำนากัน
 ดงมาเศียรจิงเทอดแเดเบนคดอง ปากช่องชางบนมาชอกไต ไฟด้ามคน
 บานเรือนคนยงมคดอชทหนทาง การทเม่นานคน เห็นจะโตคตมาเศียร
 ชานาน แผ่นดินพระนเรศวร ได้มจคหมายว่าประสมทพทบางชวดแเด
 ดำเม่นา ไฟด้ามคนนเป็นเม่นาเศียรกนกบวดของเมอง ค่ายไปใส่พลว
 ตั้งอยเห็นอวัดเขาตม ค่ายพระนายกรองคตทไฟด้ามคนจริง ๆ ยิงม
 รากอฐิตอกกาแพงปรากฏอยู่ แดชางรมนาคตงพง ปักดบงชอกเบนเกาะ
 ชนเศียรในคตางมร จึงคแคบไป ไฟด้ามคนนมมวัด แดว่าเหตุชคนไฟ
 ชยุดนเศียรเบนทขอไฟเดิม วัดนดูกรขอเขาอฐิตไปตำกาแพง ปากช่อง

ที่แม่น้ำอ้อมเรียกบางนางตาง เป็นทางซึ่งครอบครัวขุนแผนขนมมาตั้งทัพ
ซึ่งข้ามแม่น้ำท่าเหนือพดบพดางค่อมวงนหนอยหนึ่ง แล้วจึงพากันลงไป
ปลูกไฟข้ามคันท ไตพดบพดางลงไป เวลากลางวันขุนแผนแผนทเขาเม่นคง
ไม่เหลือไหลอย่างวงศ์ ๆ จักร ๆ

วัดสมณเขมรสำหรับตั้งเครื่องพระยงศครามเคื่องเคื่องมา คงเป็น
แต่แรกตั้งกรุงศรีอยุธยาตลอดจนถึงทุกวันนี้ ไม่ต่ำกว่า ๓๐๐๐ ปี แต่
การก่อสร้างคงจะได้แก่โบราณ โดยดำดบิ อย่างไร ๆ ก็ไม่เป็นวัดใหญ่โต
แต่เขมรซึ่งตั้ง พระในวัดไม่เคยทำเอง เป็นพระที่ขนมมาทำ เช่น
เครื่องพระยงศครามที่กรุงเทพฯ ก็พระวัดพระเชตุพนขนมมาทำ ทนแต่ที่
วัดเดิมศรีอยุธยา ทอดกระหม่อมทรงนบถอ เด็ดจพระราชาเนกม
พระราชทานให้มาขอขากฐินตั้งแต่เด็ก ๆ มา จนได้เห็นมนต์พระเอง
ซึ่งเป็นทอานศิษย์พระอาจารย์มวง มาตั้งเครื่องตามแบบพระอาจารย์มวง
พระญาณไตรโลก พระสุวรรณภูมิศักดิ์ พระครูวัดหน้าพระเมรุ พระครู
วัดขุนญวน มาตั้งปรกในการตั้งเครื่องนั้นด้วย ครั้นเสร็จแล้วได้กลับ
โดยเรือแจว มาออกทางปากช่องข้างเหนือขนมมาพดบพดาง จนนมคน
มามากยิ่งกว่าทุกแห่ง เพราะเขมรหนึ่งแถมเพลง และมผาบา ๆ ทน
มากถ้ำแดงต่าง ๆ เป็นการทกรกครนกว่าทุกแห่ง นับเป็นการนภชตฤกษ์
ที่ประชุมคนใหญ่ จนนมคนเขมรพาแอบ แต่ไม่มผน

วันที่ ๒๗ ตุลาคม

เวลาเราล่องทางแม่น้ำไฟข้ามคนเดียวเราล่องดระบัว มาออก
คลองเมืองที่หน้าพระราชวัง คลองดระบัวนี้เป็นคลองที่ลุดตไปออก
บางแก้ว สำหรับที่จะเดินทางจากพระราชวัง ไม่ของอ้อมไปจนทาง

อดดื่มพิหาร คอยตงแคว้งไปตรง ไปโอนค้อเมื่อจะเขยบรรจบตำแน่ง
 คดของนกเหมือนนกกับคดองมอญทกรุงเทพฯ เห็นจะเป็นตงตงบานเรือน
 แน่นหนามาก เพราะอยู่ใกล้พระราชวัง มีถนนตงตงฟากคดอง แต่
 ถนนตงเขาไป ไม่ได้ขอร่มนา มีวัดรายร่มถนนเป็น ๒ แถว วัดตงออก
 ซ้ายบอยๆ ก็ขยี้คดองน โดยมาก ตงตงทางหัวแหลม มาเห็นเขาค้าง
 จนตะเกยกัน ได้ความว่าเห็นจะเป็นชอกชกตมแข่งเรือ แถวตงมาแควต
 ทบางป้อน นาทวมแถวขงกาดงชนอยวณะนอ นวกิง ขว้เมฆมา
 คอยรับ ได้ให้เงินแทนทชคกรีน ๓๐๐ บาท มีพวกทบางป้อนเอาขมจัน
 นาพรกมาให้ ตงเรือตงมาหยุดพักกันกลางวงทวดเซียงวากนอย พบ
 พระยาดุชม พระยารัษฎา^(๑) เจ้าจร^(๒) ไปคอยรับขยีนัน ครนเตียงกัน
 แถวตงเรือตงมาพบมกุฎราชกุมารรับมาตงเรือด้วย ตงตงมาจอกท
 หน้าแพดตราชาชาติ ที่เจ้านายและข้าราชการไปคอยรับขยู่ พอดกเย็น
 ตง ก็ฝนตงแควมตงประกปราย ขนมาตงงานไมททวงกฝนตง บางกอกกฝน
 ขงชุกมาก ที่ไหนขงเขมอกความขงขม ขงตงบางกอกไมได้ตงแห่งเดียว

(พระบรมนามาภิไธย) สยามินทร์

(๑) พระขรรค์ไชยศรีประดิษฐ์ (คอซิมบี๊ ณ ระนอง) ข้าหลวงเทศาภิบาลมณฑลภูเก็ต.

(๒) หม่อมเจ้าขจรสุกสวัสดิ์ ข้าหลวงรักษาราชการเมืองปทุมธานี.

พระราชกระแส

เรื่องจัดการทหารมณฑลกรุงเทพฯ ในรัชกาลที่ ๕

พ. ๒๒/๓๓๑๘

สำด้ายทหนาธิการ

วันที่ ๒๗ สิงหาคม รัตนโกสินทร์ศก ๑๒๐

ขอเดชะฝ่าละอองธุลีพระบาทปกเกล้าฯ

ด้วยกรมทหารมหม (ภาค) กองรักษาการเวตฉน ซึ่งนอกจากทห
 อยในพระบรมมหาราชวังแต่ดงนคเสศ กอ (๑) กองรักษาการกอง
 มหนคโทษ ดงอยทกองมหนคโทษ มหนคยามรักษาการฉะเพาะเศศ
 กองมหนคโทษ (๒) กองรักษาการกองตหโทษ ดงอยทภายในศำด
 ยทหนาธิการ มหนคยามรักษาการฉะเพาะเศศกองตหโทษ (๓) กอง
 รักษาการกรมยทหนาธิการ ดงอยทภายในศำดายทหนาธิการ มหนค
 ยามรักษา ทศำดายทหนาธิการ กองโรงเวณทหรบค กตั้งดงรพยทห
 ของกระทรวงกลาโหม ซึ่งดงอยทพระเจ้าวรวงศ์เธอ เมอมเหตุการณใน
 มหนคยามของกองรักษาการกองโต เป็นมหนคททกขงนจะโตชอกรวงบ
 เหตุโตโดยเรวดและเป็นการดงคอกคตมแบบผลตเปตยนยามนคดอย แต่
 กองรักษาการ ซึ่งดงอยทภายในศำดายทหนาธิการ ๒ กองน กมมหนคเศ
 ณะเพาะเศศในมหนคททจคยวมของกองนชอกรทษาย ถำจะไปรวงบ
 เหตุอยงชนแฉว นายทหรบคองเรยททหรบคองนซึ่งคขงมเวดจขำไป
 เวณเศศจะโตรบคคดงพเศศจกนายทหรบคผู้โทษ จงจะแบ่งทหรบคอง
 รักษาการนไปโต ดงนศำดงมทหของกองรักษาการ ซึ่งอยทชนกตงภาย
 ในศำดายทหนาธิการน กวมเหตุการณชนเชนททกองตหโทษเป็นต
 การทจจะรวดเรวดททททงคตงศใหม่ทอยขำภายนอกลงไม่โต

131 2565

เห็นด้วยเกล้าฯ ถำ ดงมคดวจศโทของรักษาการ ซึ่งดงอยทศำด
 ยทหนาธิการทง ๒ กองรวงมอยในมงคบนายรชชเฮกผู้ ๑ มนายรชชโท

หรือนายร้อยตรี ๓ มีจำนวนทหารตามจำนวนที่จะต้องปลดเปลี่ยนยาม
รวมอยู่แห่งเดียวกับเบงกอลหนึ่ง เรียกว่ากองรักษาการในพระนคร มี
หน้าที่บังคับบัญชาตรวจตราของแตรยามรักษาการ ซึ่งตั้งอยู่ในพระนคร
ทุกตำบล เว้นแต่ในพระบรมมหาราชวัง ซึ่งมีกรมทหารมหาดเล็ก
และกรมทหารราบที่ ๒ รักษาอยู่แล้ว และที่ส่วนตึกซึ่งกรมทหาร
มหาดเล็กกับกรมทหารราบที่ ๔ รักษาอยู่แล้ว กรมตามเหตุการณ์อัน
ในพระนคร เช่นการคุมพวกดาวตรางเกยในคนทหาร หรือเหตุที่ไม่
เกี่ยวข้องคนทหารแต่เหตุอย่างของกองตระเวนบอกมา จะได้ออกกระงับ
เหตุได้ทันต่อที่ ส่วนสถานที่กองรักษาการนั้นเห็นด้วยเกล้าฯ ว่า สมควร
จัดตามกำหนดศาลายทนายการขนถ่ายของทอการกระทรวงกลาโหม
เป็นทางสะดวก กับจะได้จัดใหม่ประโยชน์ในการอื่นด้วย คิดด้วย
เกล้าฯ ว่า ถ้าเวลาแล้วให้สืบประมุขศาลายทนายการเสียทั้งหมด ให้
เดินทางมาซึ่งเป็นที่กองรักษาการ นายทหารกองรักษาการจะได้ตรวจ
ตราคนแตรดังที่ไปมาให้เรียบร้อยถูกต้องตามแบบ เป็นทางที่ใดตรวจ
ตราแรงแรงขึ้นได้ยกส่วนหนึ่ง ข้าพระพุทธเจ้าได้รับพระราชทานกราบ
ทูลทูลนายพลเอก สมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอ เจ้าฟ้ากรมพระยานุพิต
องค์สวดยุทธ เสด็จมาตั้งกระทรวงกลาโหม ในเรื่องสถานที่ ทรงเห็นดีและทรง
อนุญาตเป็นการตกลงแล้ว แต่ตามที่จะจัดข้าพระพุทธเจ้าขอพระราช-
ทานเรียนพระราชบัญญัติ ถ้าทรงพระราชดำริเห็นชอบแล้ว ขอรับ
พระราชทานพระบรมราชานุญาตจัดการคือไป

ควรมีควรแล้วแต่จะทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ

ขอเดชะ

(ลงพระนาม) ข้าพระพุทธเจ้า จีระประวัติวรเดช

ผู้บัญชาการกรมยุทธนาธิการ

ท ๒๕/๕๗๓

พระที่นั่งจักรีมหาปราสาท

วันที่ ๒๗ สิงหาคม รัตนโกสินทร์ศก ๒๒๐

ถึงกรมหมื่นนครสวรรค์เทพ

ด้วยใบบนหนังสือ ท ๒๒/๒๓๓๕ ลงวันวานนี้ เรื่องทเห็นควรจะ

จัดกองรักษาการในพระนคร ให้ตั้งอยู่ที่หน้ามูขี้เต่าตายทอนาธิการชั้นต่าง
ของทว่าการกดาโหม เพื่อจะได้ตรวจตราระวังเหตุการณ์ซึ่งเกิดขึ้นใน
พระนครได้ทันทงทันทน ขอแบ่ขอ อนุญาตให้จัดตามความดำรงน

พระบรมนามาภิไธย (พระบรมนามาภิไธย) สยามินทร์

ท ๒๓/๓๒๗๐

ศาลายทพนาธิการ

วันที่ ๓ กันยายน รัตนโกสินทรศก ๒๒๐

ขอเดชะฝ่าละอองธุลีพระบาทปกเกล้า ฯ

ด้วยตามทูลเกล้าฯ พระพุทธเจ้าได้ตรอง จตุการกรมทหารมหาดเล็กโดย
มาจนเวลานี้ ยังเป็นตั้งเจ้าศัณฐีย้อยอย่างหนึ่งด้วยเรื่องคนทหารกรมมเหย
ไม่พออีกทางที่จะจัดควร ให้ความตั้งแก่ตัวคน ซึ่งจะได้อุดหนุนให้ขงชน
ชอก และคนทหารกรมมเหยมาแต่เดิมทั้งเป็นทางทอดนอชยงทุกชนน

๑. พันเดิมของกรมทหารมหาดเล็กแรกตั้ง ได้ทรงพระกรุณา
โปรดเกล้า ฯ ให้เลือกจตุมหาดเล็กมาเป็นทหาร ด่วนแต่เป็นบุตร
ข้าราชการเป็นคน ครั้นต่อมาคนทริบราชการเป็นทหาร ชนนได้เป็น
ข้าราชการมตั้งญญาบุตรไปโดยมาก นอกจากรนคนก่นยไปเกือบทั้งหมด
ไม่ได้หมทหารบริบราชการสืบต่อคนมาเหมือนกรมอื่น

๒. ครั้นบกน นพศก ๒๒๕๐ มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้า ฯ
ให้ยกมหาดเล็กฝ่ายพระราชวังบวร ฯ มาตั้งทบกรมเป็นทหารมหาดเล็ก
อีกชนหนึ่ง การทข้าราชการมหาดเล็กฝ่ายพระราชวังบวร ฯ เขาเป็นทหาร
ในวงน ได้คนเขารับราชการทหารไม่ต่ำกว่า ๗๐๐ คน แต่ตามบัญชี
มีคนมหาดเล็กถึงสามพัน

๓. ส่วนการที่สืบคิดตามข้อไปตามบัญชีที่ยังไม่ได้คว กัดเป็น
การละเลยกันอยู่ จนเมื่อเจ้าพระพุทธเจ้าได้เขารับราชการ ได้ของตรวจ
คิดให้สืบสืบคิดตามกชนนชอก กยอมแบบการลำบาก นาน ๆ จึงจะได้
สักคนหนึ่ง และถึงได้ควบางก็ไม่คุ้มกับการทของจัดไป และไมท
กับจำนวนคนทกึ่งกำหนดปดตแบบกองหนน แต่ถึงกระนั้นก็ยังคงสืบ
สืบคิดตามชยข้อไป การที่สืบส่วนยากน (๓) เพราะบัญชีมแต่ชอก

ชอบตาเดียวโดยมาก ไม่มาตามตบ้านเมืองที่กระทรวงได้ (๒) ที่มีตามต
 บ้านเมืองบ้างแต่ไม่มาตอชยตรงตามบัญชี ไม่ทราบว่าจะอพยพไปอยู่ที่ใด
 เพราะการชานานมาแดง (๓) จงหาผู้ตรวจจดความรายชื่อในบัญชี
 ไม่ใคร่จะมี แม้แต่หากจะพบกันในที่ใด ๆ ก็ไม่เข้ามาจรกระทรวงได้
 ด้วยไม่มีสิ่งทหมายเช่นการตั้งทหมายเบนคน

๔. ความทมพลทหารแค่เพียงประมาณ ๖๐๐ คน จึงได้จัดเวร
 ผลัดเปลี่ยนประจำการแค่ ๒ ผลัด เช่นเวรประจำการ ๓ เดือน ออกเวร
 ๓ เดือน มาตงแต่เดิม ไม่เหมือนกับกรมทหารราบอื่น ๆ ที่มีเวร ๕ ผลัด
 ในชนก่อน และบังคับมเวรเป็น ๕ ผลัดแดง แต่ททหารมหาดเล็กคชง
 รมราชการตรวจความากกว่ากรมอื่นตงน จึงมีกำหนดอายุ ๕๐ ปีปลด
 พันฉกรรจ ผลัดกบทหารกรมอื่นที่ปลดพันฉกรรจอายุ ๕๐ ปี เป็นแบบ
 ตงนมาแดงตงแต่เดิมมา และตามทีปลดพันฉกรรจอายุ ๕๐ ปีนั้น มี
 จำนวนคนปลดตเบนกของหนนชนตาง ๆ มากกว่าจำนวนบุตรหมทชนใหม่
 จนในเวลาทกวนหมททหารในกรมน้อยเพียงบุตรหมประจำ ๓ ปี ๓๐๐ คน
 คนเวรตง ๒ ผลัดมชย ๒๕๑ คน ถ้าจะจัดเป็นเวร ๕ ผลัด คนเวร
 ยิงชาคชยตรา ๓,๒๓๖ คน

๕. เห็นด้วยเกล้า ๆ ว่า ถ้าไม่ได้คนกรมโตมาเพิ่มเติมแดง คน
 กตงน้อยตงทุกชนจนทสุด เมื่อคนน้อยตงคชแบบชรมนิยมททหารคชง
 พลชยผอนคชานกันไป และคนทรมราชการเป็นพลทหรรมหาดเล็กคชยบคน
 ความงามคความเบนชยอย่างโรกไม่มผลตแปลกคไปคควพลทหรรกรมชน ๆ

๒๑๒/ สอกรทจะใหม่คนเพิ่มเติมชนเดนน เห็นด้วยเกล้า ๆ ฉานมชย
 ๒ ทาง (๓) ถ้าทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ๆ พระราชทานพระบรม

ราชานุญาตให้รับท้าวกรมอิน ฯ กตเดอภผู้ทนมความประพฤตแต่
 ปรุปร่างสมควร เชาวรับราชการเบณฑหารมหาดเล็กตามความสมควร
 ณะเพราะท้าวทศมศรมา นใหม่เวรชอกกตตามจำนวนเวร ๕ ผดต ปดตพิน
 ฉกรรจอายุ ๕๐ ปี เมอมคนพอกบทจะจตเวร ๕ ผดตทงหมดไดเนอได
 จงรวมคนเกาเขาเนนเวร ๕ ผดตด้วย และปดตพินฉกรรจอายุ ๕๐ ปี
 ทกคน ตามทจะชอมรับท้าวกรมอินสมศรตงน เห็นด้วยเกล้า ฯ ว่า
 กงจรมผู้สมศรเพราะเบนชนราบไนเงนเดอนมลกกว่ากัน หนาทกเบากว่า
 ทหารวามนอกด้วย แต่จะไดคนพอกบตองการเวรชอชอยาง ไดนนไมเบน
 การเน้ และคงจะเบนเหตุบกพรอชทางกรมอิน เบนแต่พชผอนผนแก่ใจ
 ไบควาทงเงาเนน ไมเบนทางทไดนทหารมากชน (๒) ถาพรง
 พระราชดำริเห็นสมศร ทรงพระกรุณา ไปรตเกล้า ฯ ไทยกคนกรมทง
 กรมใดชงนออกจกท้าวมาสมศบทกรมเบณฑหารแดง ไมเบนการบกพรอช
 แห่งกรมทหารอิน ทงเบนทางทจรมคนเพวมชไดจริง เมอชทหาร
 มหาดเล็กมมากชนจะไดรับพระราชทานจตเบนเวร ๕ ผดต และชช
 พระราชทานใหม่กำหนดปดตพินฉกรรจอายุ ๕๐ ปี เบนแบบเดยวกัน
 ทวไป ส่วนการทจะจตชไปชอยางไดเห็นด้วยเกล้า ฯ ว่าคงจะเบนชน
 กอชชนชนได โดยช้ระดก

ควรมีควรแต่จะทรงพระกรุณา ไปรตเกล้า ฯ

ชยเดชะ

(ตงพระนาม) ฐาพระพุทชเจ้า จิรประวัติวรเดช

13/12/2565

มูบญชการกรมยทษนาธิการ

๕
ท ๒๖/๕๐๕

๕๖๖๕
พระทนต์กรมทาบปร่าดำ

๕๕ ๕๖ ๕๗ ๕๘
วันที่ ๕ กันยายน รัตนโกสินทรศก ๒๒๐

๕
ถึง กรมหมื่นนครราชสีมา

๕ ๕๖ ๕๗ ๕๘
ด้วยหนังสือท ๒๓/๓๒๘๖ ลงวันวานนี้ ว่าด้วยคนทาบกรม

๕๖ ๕๗ ๕๘
มหาดเด็กมณเฑียร ได้จดผลตเปลี่ยนประจำการแต่ ๒ ผลดี ต้องตราครุฑ

๕๖ ๕๗ ๕๘
ไม่เหมือนทหารราบอื่น ๆ จึงต้องกำหนดขยายเพียง ๕๐ บัพพณครุฑ

๕๖ ๕๗ ๕๘
บนต้นศตจะ ให้มีคนเพิ่มเติมขึ้น คือ อย่าง ๓ ศตจะศตเดือกทหารกรมอื่น

๕๖ ๕๗ ๕๘
ตามแต่จะตั้งมีตร ชักอย่าง ๓ ว่าถ้าให้ยกคนกรมหนึ่งกรมใดนอกจาก

๕๖ ๕๗ ๕๘
ทหารมาตั้งทัพได้จะมีคนเพิ่มขึ้น เมื่อมีทหารกรมมหาดเด็กมากจนตาม

๕๖ ๕๗ ๕๘
ความคิดคนแถว จะจัดเปลี่ยนเบนเวร ๕ ผลดี มีกำหนดปิดตฉกรรจาย

๕๖ ๕๗ ๕๘
๕๐ ปี เบนแบบเดี่ยวกนทวไป จะเป็นการกวดขันตั้งตวคนน ทราบแล้ว

๕๖ ๕๗ ๕๘
การที่จะยกกรมอื่นมาในเดานยังไม่คิดเห็น ขนุญาตให้จัดการ

๕๖ ๕๗ ๕๘
เดือกคนทาบ กรมอื่นตั้งเรณทวามกชน

(พระบรมนามาภิไธย) สยามินทร์

ที่ ๓๗/๕๘๘๘

ศาลายุทธนาธิการ

วันที่ ๕ สิงหาคม รตนโกสินทรศก ๓๒๔

ขอเชิญผาดระของซัดพระบาทปกเกล้า ฯ

ด้วยเมื่อรัตนโกสินทรศก ๓๒๓ จ้าพระพุทธเจ้าโตทอดเกล้า ฯ

ถวายเป็นงานจงจัดการ ปกครองและระเบียบการทหารบกในแพนกรม
ยุทธนาธิการกตางเพื่อทรงทราบผาดระของซัดพระบาท ตามการทตดำเนิน
มานัน บดินเจ้าพระพุทธเจ้าขอพระราชทานทอดเกล้า ฯ ถวายเป็นงานการ
ทหารในมณฑลกรุงเทพอ ฯ และความต่าในการต่อไป เพื่อเป็นทาง
จระโคตรงพระราชดำริชกษณทง

๓. ทหารบกมณฑลกรุงเทพอ ฯ ตามทเบบอัย ๓ บดิน จดตงชม
เป็นกรมบัญชาการมณฑล ๓ กรมแต่กองทหาร คือ

- (๑) กรมทหารมหาดเล็กรักษาพระองค์
- (๒) กรมทหารม้า ๓
- (๓) กรมทหารปืนใหญ่ ๓
- (๔) กรมทหารช่าง ๓
- (๕) กรมทหารราบ ๓
- (๖) กรมทหารราบ ๒
- (๗) กรมทหารราบ ๑
- (๘) กองโรงเรียนนายสิบมณฑลกรุงเทพอ ฯ
- (๙) กองพยาบาลมณฑลกรุงเทพอ ฯ

นายพดศร พระยารามก้านแหง (๑) เป็นผู้รับราชการต้นของพระเศ
พระคุณ ในตำแหน่งผู้บัญชาการมณฑลในขณะน

(๑) พระยารามก้านแหง (กลิ่น)

King's College

๒. วัตถุประสงค์ของมณฑลในแพนกับบัญชาการ

การปกครองทหารในมณฑลกรุงเทพฯ ตั้งแต่เดิม ๆ มากได้รวม
อยู่ในหน้าที่บัญชาการกรมยุทธนาธิการนั่นเองตลอดมาจนเมื่อรัตน-
โกสินทร์ศก ๑๓๘ ครั้นเมื่อศก ๑๓๘๗ นั้นได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ
ให้จัดตั้งกรมบัญชาการทหารบกมณฑลกรุงเทพฯ ขึ้นเป็นครั้งแรก
เพราะเหตุที่กรมยุทธนาธิการจะได้มีโอกาสตั้งเวลาตำรวจจัดการคอง
มณฑลทหารตามหัวเมืองให้เจริญยิ่งขึ้น แต่ในสมัยนั้นแม่ทัพกรม
ยุทธนาธิการได้จัดการตามหัวเมืองให้เจริญยิ่งขึ้นอยู่ก็จริง แต่ทาง
หัวเมืองก็เพียงพึ่งพร้อมจัดแต่มีมณฑลนครราชสีมาแห่งเดียว การของกรม
ยุทธนาธิการแต่กรมบัญชาการทหารบกมณฑลกรุงเทพฯ ก็ยังไม่ขาด
ตอนนั้นก็ออกไปได้จริง ผู้บัญชาการกรมยุทธนาธิการจึงต้องอยู่ใน
แพนกับบัญชาการมณฑลด้วยเป็นอันมาก และผู้บัญชาการมณฑล
เป็นแต่เดิมมีผู้ช่วยในแพนกับ ถ้าผู้บัญชาการมณฑลที่เบนผู้มีความ
สามารถมาก งานในแพนกับกรมกลางก็เบาตง ถ้าความสามารถน้อย
ผู้บัญชาการกรมยุทธนาธิการก็คองมีหน้าที่มากจนเป็นธรรมดา จึงยัง
นับว่าเป็นมณฑลอันดีสำรับเช่นเดียวกับมณฑลนครราชสีมาไม่ได้

ต่อมาเมื่อทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้จัดตั้งมณฑลทหารเพิ่ม
ขึ้นอีกหลายมณฑล การของกรมยุทธนาธิการก็คองมีหน้าที่มากจนเป็นลำดับ
ไป ซึ่งไม่เปิดโอกาสให้เข้เข้ามณฑลกรุงเทพฯ ได้เช่นก่อน โดยคอง
มีภาระและกังวลในส่วนหัวเมืองเสียเป็นเบืองต้น การทหารในมณฑล
กรุงเทพฯ นั้นว่าคานหนักหนาตงไป ถ้าเทียบกับมณฑลของหัวเมืองแล้ว การ
ปกครองของกรมกับบัญชาการคองคองการผูกคองคองปวงเป็นอันดีก็ไม่ได้ตง
ต้น เมื่อรัตนโกสินทร์ศก ๑๓๒๐ ทหารบกได้มณฑลหัวเมืองขึ้นตง ๗

มณฑล มณฑลกรุงเทพฯ คงก่อนนายทหารดี ๆ ไปจากมณฑล
 กรุงเทพฯ เป็นอันมาก ยิ่งกระทำใ้การในมณฑลกรุงเทพฯ ยิ่งยาก
 นอกชั้นหนึ่ง ตลอดจนกษัตริ์เจ้าบริวารการเป็นพดทหารกแั้นแค้น
 ต่าง ๆ จึงเป็นเวลาทมณฑลกรุงเทพฯ ไร้แต่ไม่เดินกอดบจะถอยหลังเสีย
 อีก ในคักนทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ โ้หมายพดตรพระยารามกำแหง
 เขามาเป็นผู้บัญชาการมณฑล ซึ่งตำแหน่งนี้ได้อางอยู่นาน เพราะผู้
 มบัญชาการมณฑลคนก่อนได้ไปราชการมณฑลพายัพ ในการปราบเงียด
 แลยนั้น คงแต่นายพดตรพระยารามกำแหงเขามารับราชการในตำแหน่ง
 นี้ การทหารในมณฑลพบนชนเห็นทศคา ชาพระพทชเจ้าจึงได้พยายาม
 จดทะเบียนการทกทาว กายระหว่างกรมยทชนาธิการกับมณฑลกรุงเทพฯ
 แยกกันออกไปให้เด็ดขาดยกดาทเป็นมาแต่อดีตเต็ม การจึงดำเนิน
 สืบต่อกันมาเป็นอันมาก

๓. ระเบียบการรบคนเขาแพนทหาร

คนทชเจ้าบริวารการทหารในมณฑลกรุงเทพฯ นั้น บ่งเกิดชน
 ตามทหมวดทหมัดเดิม ๆ ที่ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ส่งทชเจ้า
 มารับราชการทหารนทงตั้งัน ครั้นเมื่อเกิดจดาจตในมณฑลพายัพของ
 ระคนททหารมณฑลกรุงเทพฯ ันไปปราบเหล่าร้าย และันไปประจำอยู่
 กงต้องบียงตามบียง ทางมณฑลกรุงเทพฯ ชาติคนลงไป และผู้กตบ
 จากราชการมณฑลพายัพกตของปลดยชออกไปพักตามภูมิตัวเนา โดยท
 ไปรับราชการเห็นดเห็นอยมานานเป็นกำหนดคนหนึ่งหลาย ๆ ปี จึงทรง
 พระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานเลชด้วยฝ่ายพระราชวังบวรฯ ทงตั้งัน
 มาตั้งมทชเป็นเลทหาร และกระทรวงกลาโหมเป็นทนาททชจะส่งคนเหล่านี้
 เจ้าบริวารการ คนทโตมาใหม่เป็นคนชราแก่บงตั้งัน ทชนบทรหม

มนุษย์ ทั้งจำนวน ในบัญชีพระวราชทานมาแบบทหารมณฑลกรมอัยการ
 หาได้มีคนมารับราชการจริงไม่ คือได้ไม่ถึง ๓ ส่วนใน ๓ เป็นต้น
 ถ้าเป็นคนรกรากต้องจัดเวรให้เสียทีเดียวไม่ได้ขยับประจำการเช่น คนที่
 จะเข้ารับราชการทหารมณฑลกรุงเทพฯ ๑ ร้อยหรือลงไป ทั้งเมื่อทรง
 พระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้มณฑลพิษณุโลก มณฑลนครสวรรค์
 มณฑลตราขุมไชยชบงคับตักษณะเกณฑ์ทหารขึ้น บรรดาคนที่เต็ม
 ถึงเกณฑ์ทหาร ในมณฑลกรุงเทพฯ ๑ ซึ่งคงบานเรือนอยู่ในมณฑลทั้ง ๓
 นี้ ก็ต้องขึ้นไปเป็นทหารมณฑลทั้ง ๓ ทางอื่น ทหารในมณฑลกรุงเทพฯ
 จึงขาดชดว้างไปมาก ตลอดจนการคัดเลือกในวิธีที่จัดตามบุตรหมคน
 ธรรมดาอย่างเช่นเคยกระทำมา โดยเหตุที่การปกครองหัวเมืองได้เปลี่ยน
 แปลงไป และวิธีชำระเดชอย่างเก่าๆ จะมาใช้ในสมัยนี้ยาก บางอย่าง
 ก็ไม่เป็นการสมควร เช่นจับตัญญาต ไม่ว่านหญิงผู้ชายมากกึ่งวงศ์คน
 ธรรมดาเช่นนั้น เป็นต้น นอกจากนั้นการชดของคางๆ ชกหลายประการ
 ตามที่ทรงทราบมาเดชของโปรดพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ซึ่งยอมทำตายจรรบคน
 โดยอย่างเก่าๆ มาแบบทหารดังทุกที จึงเห็นด้วยเกล้าฯ ว่าจรรบคน
 ทุกรายในไม่เวลาที่จะไดคนมากได้ชดแล้ว แม้แต่จะพระราชทานเดช
 หมูโตกของใครเข้ามาด่มทบอีกในสมัยนี้ ก็เท่ากับให้ทางแก่เจ้าหมู
 นายหมวดเต็มๆ และคนที่ปล้นปลอมหากันในทางนี้ แม้ดบังกระทำการ
 ทศจรตลงเอาเงินไปให้เบ็ดเตล็ดรอนท้อไปเท่านั้น การที่จะให้ค่าเรช
 โตในเรือนคนที่ถ้าหวัชระเกณฑ์ทหารในมณฑลกรุงเทพฯ ๑ มนุษย์แต่ทางเดช
 คชทางขยายชชของคับตักษณะเกณฑ์ทหาร ขึ้น ในมณฑลกรุงเทพฯ และ
 มณฑลนครราชสีมาด้วยกัน และยกคนทั้ง ๒ มณฑลนี้เข้ามารับราชการ
 ในมณฑลกรุงเทพฯ ๑ เมื่อเป็นไฮกาสต์เมื่อใดคอยขยายชชของคับตักษณะ

เกณฑ์ทหารในมณฑลกรุงเทพฯ ๑ กองร้อย ส่วนมณฑลกรุงเทพฯและ
มณฑลนครราชสีมา ตามที่ทหารกับพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหลวงดำรง
ราชานุภาพ เสนาบดีกระทรวงมหาดไทย เห็นพร้อมกันว่าจะจัดได้ใน
วันโกสัณทรศก ๓๒๕ ถึง ๒ มณฑล

๕. ราชการปกครองกรมและกองทหาร

กรมและกองทหารในมณฑลกรุงเทพฯ ๑ ตามจำนวนที่กล่าวไว้
แล้วนั้น ต่างชนตรงต่อกรมบัญชาการมณฑลทั้งสิ้น

กรมทหารมหาดเล็กรักษาพระองค์

กรมทหารมหาดเล็กจัดเป็น ๔ กองร้อย ประจำอยู่ในพระบรมม
หาราชวัง ๑ กองร้อย ผดุงเบียดยกันไปอยู่ส่วนที่ตั้ง ๑ กองร้อย
ทหารมหาดเล็กพันเต็มซึ่งทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ๑ จัดตั้งขึ้นนี้ ได้
คนเข้ารับราชการชนิด ๆ เป็นที่ไว้วางใจได้ คนจำพวกนี้และบุตรหลาน
ของคนจำพวกนี้ ได้ออกไปรับของพระเดชพระคุณในตำแหน่งสูง ๆ ก็มาก
ที่เสื่อมศรัทธาไปตายไปก็มาก ในกรมทหารมหาดเล็กไม่มเหตยเคย
นอกจากทวราชการเป็นตำแหน่งชั้นสัญญาบัตรอยู่ ๑ คนเท่านั้น คน
ทวราชการอยู่ในกรมทหารมหาดเล็กทุกคน ข้าศึกหม่มมหาดเล็กของหน้า
ซึ่งทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ๑ ให้สมทบเขาเป็นทหารมหาดเล็กนั้นเป็น
พัน ได้จัดให้เข้ารับราชการประจำ ๑ ปี เมื่อพ้นกำหนดประจำการแล้ว
ออกไปเป็นคนเเว แบ่งออกเป็น ๒ ผดุง คือเข้ารับราชการเดือนหนึ่งออก
เดือนหนึ่ง จนกว่าอายุครบ ๕๐ ปีจึงพ้นราชการ หม่มมหาดเล็กของหน้า
นี้แต่แรกเมื่อมาสมทบที่ตราบเกล้า ๑ ชยว่าได้มาชยกว่าที่ระบาศไป
และเวงบุตรหม่มในชั้นคลอดมา จนวันโกสัณทรศก ๓๒๕ เมื่อพระเจ้า
บรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้างกรมขุนนริศรานุวัดติวงศ์ เป็นแม่บัญชาการกรมยุทธนา-

ชกากร ได้จัดทหารมหาดเล็กมเพียงต้องกองร้อย เพราะไม่มดคนเขารบ
 ราชการ ครั้นต่อมาเมื่อชาพระพุทธรูปเจ้าเงินของพระเทพพระคุณเมณเฑียรบาล
 กวกรมณเอย ได้พยายามติดคามคนทรวาต ก็ไดคนเขามารบราชกร
 อยยคราวหนึ่ง และรับพระราชทานเพิ่มเงินเดือนทหารมหาดเล็กชน คนกม
 ความนิยมมาก ทหนักเขาบางตง จึงสามารถตั้งชนเบน ๓ กองร้อยได้
 แดกระหนกต อตรา ๓ กองร้อยกยงชาตชยบาง ครนเมอรตมโกถันทร-
 ศก ๑๑๘ การเร่งบศรทมรบาดกคตชครคชนได้ โดยยาก การตงแรง
 คคตามไมคมกบทโตมา กรมยทชนาชการจงบศชงโทททรกรมชนๆ
 ดมครเขารบราชกรกวมททหารมหาดเล็กได้ เมณเฑียรบาลประพฤคค
 มผู้ดมครเขารบราชกร โดยเห็นแกเงินเดือนสูงบ้าง และประการอื่น ๆ
 บาง กรมทหารมหาดเล็กไดคนเพิ่มชนอกคราวหนึ่ง จตงได้เบน ๘
 กองร้อย แดการทคนกรมอนดมครเขามาเชนม เมนทรงเกยจของกรม
 แดะกองชนทงตั้ง เพราะคนทตในกรมแดะกชงนนคยอมจระนอยดงไป
 กบทงคนในกรมแดะกองชนนคไมบรบรบชอยเหมอนกน ชกแปรปรวณ
 ไมใครจะชดทนนโทททรดมครเขามารบราชกร ในกรมทหารมหาดเล็ก
 มกรมทหารรบ๓ & (ทหารหนา) ซึ่งชณะนพระยาพลพลพยทเสนา^(๑)
 เมณเฑียรบาลกร กระทำการชดทนนช่งแรง ไดคนคๆ จากกรมทหาร
 รบ๓ & มากกวากรมชนๆ ครนกรมทหารรบ๓ & ยายไปอยมณฑ
 ราชบร ทางดมครจากกรมกยชมไมนมาเดยชยชอง ทกรมชนๆจะ
 ดมครกเดยด่าบค่นยไปดชย เพราะพุตดมครมาท ไมเบนผู้ดมครเขา
 โถดชทพระชงค่นกไมรบ การถคาราสาชงตดชดมาจนคกนจต
 มณฑลราชบรให้ใช้ชชบงคบดกษณะเกณททหาร และโชนทหารใน
 มณฑลตงทเทพ ๆ ทตงบานเรชนอยในมณฑลราชบร ไปเบนทหาร

(๑) พระยาพลพลพยทเสนา (นพ ททลโยธิน)

13/12/2565

๗๙
๕
๒๔

มณฑลราชบุรี คนกรมทหารราบที่ ๕ ทั้งหมดเข้ามาเกณฑ์ทหารมหาดเล็ก
 แลชนนหรือสมัครจะไปสังกัดเดิม เพราะใกล้ถิ่นฐานและราชการเบา
 ขน ข้าศึกเหตุเกิดยกด้อมไว้อย่างคงเหลืออยู่ในกรมบ้าง ในทุกฉนวน
 จำนวนคนทั้งหมดในทะเบียนเพียง ๓,๒๗๘ คน จำหน่ายต่าง ๆ คือ พัน
 ราชการเป็นกองหนุนและตายคงเหลือ ๗๓๕ คน ในคนจำพวกกองหนุน
 คนที่มเวรฮัก มีคนคงประจำ ๓ บ้าง ๑๓๗ คน มีคนประจำรบ
 ราชการอยู่ทางนายทหารและพลทหารไม่ถึง ๓๐๐ คน กรมนี้เป็นกรม
 หน้าที่ใกล้ชิดพระองค์ยิ่งกว่ากรมอื่น และมีราชการในแพนกรักษา
 พระองค์มากกว่ากรมอื่น จึงนับว่าเป็นกรมที่สำคัญยิ่งกว่ากรมอื่น ๆ ทั้งสิ้น
 เมื่อคนชาติฮักปรากฏมาก ๆ เช่นแดง ข้าพระพุทธเจ้ามีความวิตกเป็น
 ขนมาก ด้วยจะผลกตให้ทหารฮักวางระเบียบให้ตกยากทั้งสิ้น เพราะ
 คนที่มตัวรบราชการไม่มโอกาสที่จะรับความแนะนำขอ คงผลัดเปลี่ยน
 กันอยู่ยามรักษาหน้าที่เป็นนิตย์

กรมทหารราบที่ ๑ (รักษาพระองค์)

กรมทหารราบที่ ๑ จัดตั้งขึ้นเป็น ๔ กองร้อย ประจำอยู่ที่โรงทหาร
 ตั้งณดุสิต คนกรมตามหมู่หมวดเต็ม ๆ นามคนมากกว่ากรมอื่น ๆ ใน
 กรุงเทพร และราชการทหารต้องไปราชการมณฑลต่อพวยพักกับทศของโยนคน
 ไปมณฑลตที่ระของบังคับขณะเกณฑ์ทหาร ข้าคนลงไปในครั้งนั้น
 กจึงร้อย มาเดยอนโตจุดให้เดรด้วยฝ่ายพระราชาของบวร ๆ ที่ตั้งบ้าน
 เรือนอยู่ใหม่ณทตนครราชสีมา เขาตั้งมทบกรมทหารราบที่ ๑ ทั้งสิ้น ได้
 คนแม่เดชนแก่ ๆ เขามากครั้ง แต่พอที่จะรับราชการตามขอตราได้
 ดั้งการฝึกหัดนพชนบ้านกลาง ด้วยมีคนแก่เขารับราชการอยู่มาก
 และหน้าทรักษาการก็มาก

เขียนให้
 พระบาทสมเด็จพระ
 รัชกาลที่ ๕
 ทรง
 หมาย

กรมทหารราบที่ ๒ (ล้อมวัง)

กรมทหารราบที่ ๒ จัดตั้งขึ้นเมื่อ ๔ กอกรายน้อย อยู่ในพระบรมมหาราชวัง เที่ยวย้ายตามป้อมสนามกำแพงวัง คนที่รับราชการในกรมนี้แต่เดิมมาน้อย ราชชือตราอยู่เดิม และเป็นคนพนมมณฑลปราจีนบุรี โดยมากติดความยาก เนื้อทหารในกรมนี้ต้องไปราชการมณฑลต่างพวกคนขาดลงไปเกือบจะไม่พอรับราชการตามหน้าที่ได้ ครั้นเมื่อพระราชทานเสด็จด้วยฝ่ายพระราชวังบวร ๆ มาตั้งทัพแบบทหารบก ได้จัดให้เสด็จด้วยซึ่งคงบ้านเรือนน้อยใหม่มณฑลปราจีนบุรีมาเป็นทหารกรมนี้ และเสด็จด้วยที่ตั้งทัพนั้นพระเจ้าได้ลงมาเมื่อพระพิณจิสาร่า (๑) ออกไปช่วยรักษาหลวงเทศาภิบาลติดติดตาม ที่ใดมาอย่างน้อยไม่พอรับราชการ ราชชือตราอยู่นอกการฝึกหัดจึงยังเดออยู่ และการควบคุมทหารในกรมนี้ยากกว่ากรมอื่น ๆ เพราะที่อยู่หรือ โรงทหารแยกกันไป โดยไม่ระเบียบ

กรมทหารราบที่ ๓ (ผีพาย)

กรมทหารราบที่ ๓ จัดตั้งขึ้นเมื่อ ๔ กอกรายน้อย อยู่ในศาลาบายทวนาธิการ คนที่เข้ารับราชการในกรมนี้ยังยากตลอดมา โดยที่ท้าวท้าวกันกับหมู่ผีพายเดิม ที่ตั้งมารับราชการที่ทวนนน้อย และการเร่งหมู่หรือติดตามคนระบาศกเกี่ยวข้องกันต้องเป็นความอยู่กับกรมผีพายเนื่อง ๆ ตั้งเดิมแต่พระเจ้าเจ้านองยาเธอ เจ้าฟ้ากรมพระภาณุพันธุวงศ์วรเดช เมื่อยังเป็นผบ.บัญชาการกรมยทวนาธิการ ได้นำชนกรวามบังคับกองทัพพระกรณาว์ครั้งหนึ่งแล้ว คนในกรมนี้ไม่เคยพบรบรบหรือเคยต่อตราตราแต่ใดแต่ก่อน ๆ มา ครั้นเมื่อไปราชการมณฑลต่างพวกและตั้ง โอนเป็นมณฑล

(๑) พระพิณจิสาร่า (ทับทิม บุตรรัตน์) ค่อมมณฑลพระยา.

ไซของบังคับขณะเกณฑ์ทหาร ไม่นับพอรับราชการตามหน้าที่ เมื่อ
ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานเดรสด้วยฝ่ายพระราชวังบวรฯ
ได้จัดให้เดรสด้วยซึ่งคงบานเรือนอยู่ในมณฑลกรุงเทพฯ ซึ่งมากกว่า
มณฑลอื่นมาตั้งหมอบในกรมทงตั้ง และได้ให้พระยาศีกคาภิเดชวรฤทธิ^(๑)
ออกไปช่วยกระทรวงกลาโหมคิดตามเดรสเหล่านี้ ในมณฑลกรุงเทพฯ
เกณฑ์ทหารอีกชนหนึ่ง ได้คนนามากจนเกินอัตรา บางเวลาของตั้งนอน
ตามเตียงในเขตตากกางคน แต่ได้มากเกินกำหนดโดยคนประโยชน์หนักไม่
โดยที่เบนคนแก่ทงตั้ง ทต้องปลดไปก็มี ทต้องจัดใหม่เดรสไปก็มี ทเห็น
เป็นได้คนมากเช่นเป็นเกณฑ์รับคงชวคราวเคยจัดมาจนน้อยลง แต่ของ
นับว่าในการที่เดรสด้วยฝ่ายพระราชวังบวรฯ มาตั้งหมอบกรมทหารบก กรม
นแบบได้ผลมากกว่ากรมอื่น จนมีคนคนในกรมทหารราบที่ ๓ ก็ไม่ขาด
อัตรา คงมีตัวรับราชการอยู่ หากเบนคนแก่ด้วยโดยมากผูกหักจึงไม่ได้
คิดข้งแสดง

กรมทหารม้า ๑

กรมทหารม้า ๑ จัดเป็น ๒ กองร้อย ประจำอยู่ที่โรงทหารม้า
คนตัวรับราชการในกรมหมอบพอรองมาแต่เดิม และก่อน ๆ นี้ไม่มียอดใน
กรม โดยที่ของเตียงมาและประกอบราชการหน้าทอน ๆ ออกด้วย เป็น
คนพื้นมณฑลกรุงเทพฯ มากบังคับบัญชาค่อนข้างยาก เมื่อคนขาดอัตรา
ยอยเป็นกองรดาบายกองจากกรมอื่น ๆ ด้วย เพราะหน้าทงเตียงมากต้องมเพิ่ม
มากขึ้น บางคนคิดข้งเตียงหลาย ๆ ตัวและจะเอาตัวไม่ได้ มากพอตอย
ทรดโทรมลงไป ครั้นเมื่อพระราชทานเดรสด้วยฝ่ายพระราชวังบวรฯ ได้
จัดให้เดรสด้วยซึ่งคงบานเรือนอยู่ในมณฑลกรุงเทพฯ เข้าตั้งหมอบในกรม

(๑) พระยาศีกคาภิเดชวรฤทธิ (ตัน อภิรัตนนท์)

ที่เจ้าหมื่นนายหมวดชื่นเต็ม ๆ เขาใจได้ยู่บ้าง จึงได้บศกรมเจ้ามารบ
 ราชการอยู่เต็มอ แต่จะเอาแบบการเที่ยงธรรมนกกษาก เพราะเจ้าหม
 นายหมวดชื่น ๆ นชกจะถอยแพกันเอง ต้องปลอบโยนกันอยู่ จึงเป็น
 การยากที่จะหาคนเขารบราชการให้เต็มอตราได้ คดอจจนทงนายทหาร
 ทจะบังคับการในกรมนกกษาก เพราะการยิงแตรการผูกคตบมใหญ่
 ผู้ทจะแนะนำของมอคววชาตคตบกรมทหารอื่น ๆ เป็นแผนกส่วนหนึ่ง
 แด็กช่น ๆ มาผูกคตบแต่เพียง ไหยงัดคต จะให้ใคร ๆ เขาไปบังคับคต
 แดกรวบรวมคนไว้ได้กเป็นทเพียงพอ มาตั้งมยทชงกวางพทวชวเป็น
 เบอชคน ผู้ทมีความดำมารทแตรมอควอยู่บ้างกตจนเป็นนายทหารช่น
 ทนุ่ ๆ ทงต้น โดยเหตุทพวงแตรแนะนำชวการรบมใหญ่ดำหรับจะไรชง
 จรง ๆ กนเมษร.ศ. ๑๓๗ เทานน แด็กช่นมาไม่มผู้ใดเขาใจชกร ในทาง
 นเดย เมอมแต่นายทหารช่นทนุ่ ๆ ชงดมคทวจะบังคับการ ในกรมมได้
 กเกิดชอชตชชทในทางคคตวคนนแตร การ ชดลมชดด้วยแกพวกเจ้าหม นาย
 หมวดชอยง่าก ๆ เพราะพวกเทอานนไม่ลุ่มความยาแวงช่นทมคช
 นายทหารชดก่า ๆ นม ถางมวอวตงแตรคนโคตช่นทรศก ๑๓๗ จน
 รตม โทตช่นทรศก ๓๒๕ มยบังคับการกรมมถง ๗ คนแตร ทยายโดย
 เตอชมรบคานเทงชง ๆ มนชย ทคชงเปลยช โดยรวบรวมคนไว้ไม่ลุ่มท
 มนากช่นแตร ยงกระทำไหยงยากในการบังคับบญชวามากช่น เพราะ
 เปลยชชบชอย ๆ จึงไม่ทนคชงคตได้ แด็กช่นการจำบมในช่นแตรใน
 ล่มยช่น ซึ่งจะไม่ให้ราชการในแผนกคนนเดยไป ได้ทคตชงจจนถึงทว
 ทางกวางเขาคนก่า ๆ เป็นทอชนา เขาคชช่นทนุ่ ๆ ได้ทคชวชกแตร
 การชงโยคชกช่นโดยทกวางไม่พรอมมกนได้ การคตทททหารในกรมม

ในปัจจุบันนี้ของนับว่าแม่เต็มความลำบากเช่นกล่าวมา กงยงนับว่าเป็น
กรรมทหาร ในมณฑลกรุงเทพฯ ๑ ที่ผูกหัดพอใช้ ได้ตั้งบน ใหญ่บนเด็กอยู่
กรรมหนึ่ง เพราะหนาทฤษฎาการน้อย

กรรมทหารช่างที่ ๑

กรรมทหารช่างที่ ๑ จัดตั้งขึ้นเป็น ๒ กองร้อย ประจำอยู่ในศาลา
บุษราคัม ทหารกรมพ่วงเรือสงครามเรือต้นโกสสินทรศึก ๓๒๑ เมื่อ
พระราชทานหมั้นเดชะกรมแต่งปืนใหญ่มาส่งมอบเป็นทหารช่างทั้งสิ้น มี
จำนวนที่โต้งกึ่งพันเยนไว้เพียง ๕๖๗ คน เป็นคนแก่เดชะมาก ได้
จำหน่ายเป็นกองหนุนและตายเสีย ๓๓๓ คน โอนไปมณฑลตราบุรีเดชะ
ออกมาก คงเหลือคนบริวารรวมทั้งคนเรือและคนประจำเพียง ๒๓๔ คน
เท่านั้น ต้องทวงขาดยศตราอยู่กองร้อยหนึ่ง หนาทของทหารในกรม
เป็นเหล่าสำคัญในเขตตามราชการศึก จำนวนจะตองจัดใหม่ขึ้นโดย
บริบูรณ์แท้ๆ แต่ในขณะที่ขาดคนอยู่นักจนด้วยเกล้า ๑ การคงจะ
รุ่งโรยอยู่จนกว่าจะ ได้จัดเรื่องคนดำหริบทหารที่ประจำอยู่ในกรุงเทพฯ ๑
นั้นสำเร็จ การผูกหัดทหารในกรมนี้ยาก โดยตองนับว่าเป็นเหล่าพิเศษ
เช่นบนใหญ่ มีการหยกหยกทจะตองผูกหัดยกความใหญ่ และในขณะ
กหาณแนะนำยาก มพระเจ้าตงยาเธอ พระองค์เจ้าบุรฉัตรไชยากร^(๑) และ
หม่อมราชวงศ์เดชะอม^(๒) ซึ่งได้ศึกษาวิชาช่างทหารต่างประเทศเป็นผู้ตาร
การ แต่งวางระเบียบตาราในเรือน้อย แม่พ่วงเรือจกตัก การผูกหัดทหาร
ในกรมนี้นับว่าดี ผู้บังคับการกเป็นผูเขาใจได้เขาใจในทางช่างทหารอยู่
บ้างได้ผูกหัดเช่นทหารราบประการหนึ่ง วางโทรศัพท์ ก่อสร้างสะพาน
ชุดคายส์นามเพดาร์ และขงสัญญาเขนตน

13/12/2565

(๑) คือ พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระกำแพงเพชรอัครโยธิน.
(๒) ม.ร.ว. สท้าน สนิทวงศ์ ต่อมาเป็นพระยาวังศานุประพัทธ์ แล้วเป็นเจ้าพระยา.

กองโรงเรียนนายสิบมณฑลกรุงเทพ ฯ

กองนักเรียนนายสิบมณฑลกรุงเทพ ฯ จัดเป็น ๓ กองย่อย ประจำ
 อยู่ในศาลายาทหารบก แบ่งออกเป็นชั้นเรียน ๒ ชั้น ผู้ที่เข้ามาเป็น
 นักเรียนนายสิบตรีกรมและกองทหารต่าง ๆ ซึ่งสมัครจะเรียนและกรม
 และกองเห็นชอบด้วย และเมื่อผู้ใดพอใจ มีพจนานุกรมชื่อมาแต่เดิมบาง
 แล้ว ถึงเกิดความผวนมเขาเป็นนักเรียนนายสิบย่อย เพราะเงินเดือนได้
 มากกว่าเมื่อประจำกองทหาร และมีชื่อทางที่จะได้เลื่อนเป็นนักเรียน
 นายร้อยอีกด้วย ทงหนาทราบการกัมแก่จะเดาเรียนและฝึกหัดให้
 ถานัน ส่วนกรมและกองเดิมก็ไม่มีความรังเกียจที่จะให้คนใด ๆ ในกรม
 และกองของตนเข้ามาเป็นนักเรียนนายสิบ เพราะเมื่อสอบได้ได้แล้ว ก็
 ได้ไปประจำกองตามเดิมเงินเสียแต่จะไปเป็นนักเรียนนายร้อย ตลยต
 จนคนที่ไม่ได้เป็นหมู่ทหารบางคนสมัครเขาเป็นนักเรียนนายสิบ โดยทหวง
 ประโยชน์ว่า เมื่อคนได้สอบได้ที่โรงเรียนนายสิบได้แล้ว จะได้เลื่อนชั้น
 เป็นนักเรียนนายร้อยภายหลัง ซึ่งในขณะต้นนั้นคนไม่มีความสามารถจะ
 เขาเป็นได้ และโดยแนวว่าสอบได้ไม่ได้ก็ยังมีชื่อทางที่จะออกไปเป็น
 นายสิบ มีเงินเดือนไม่ด้อยอนกนกับที่จะไปหากินทางเด่มีนหรือทาง
 อื่น ๆ ในจำพวกคนชนน นักเรียนนายสิบที่สอบได้ได้ออกจากโรงเรียน
 นายสิบนั้นได้น้อย มีทั้งเพียง ๒๐ เศษ ๆ ไม่พอราชการ โดยที่ขอครา
 จำนวนน้อยน้อย อาศัยของเดชนพดทหารในกรมและกองชั้นเป็นนายสิบ
 เสียแทบทั้งสิ้น การภายหลังมาจะคงขยายให้มนักเรียนนายสิบมากขึ้น
 ให้พอราชการ เพราะนายสิบที่สอบไม่จากโรงเรียนนั้นได้เปรียบทวหงตั้ง
 ส่วนนายสิบที่เดชนพดทหารนั้นเป็นไมรู้หงตั้งแทบทั้งสิ้น ในบางนงไม่ ได้

ขยายชน โดยที่คนตามกรรมและกองขงบกพรอง และคนที่ไม่ได้เป็นหม
 ทหารที่กระตมครมาเบนนกเรียนนายสิบก็ขงทวงเบนนั่นไม่ได้นัก ไม่
 เหมือนมณฑลที่ไชยขงคบดกษณะเถื่อนทหาร ในขณะโดยกกอง
 *โรงเรียนนายสิบไปส่มทบทวนในความปกครองกรมทหารช่างที่ ๓ เพื่อ
 เบนการส่อดกในวรบปกครองและการเดียงดูในขณะซึ่งขงมคณนชยชย
 ทง ๒ ฝ่าย

กองพยาบาลทหารบกมณฑลกรุงเทพ ฯ

กองพยาบาลทหารบกมณฑลกรุงเทพ ฯ จัดตั้งขึ้นที่โรงพยาบาล
 ใหญ่ของทหารบกใกล้ปากคลองหลอด จัดการพยาบาล โดยใช้ยาแะ
 คารารแพทย์ฝรั่ง รับคนป่วยได้โดยปกติประมาณ ๒๐๐ คน ถ้าเป็นเวลา
 ตกเดินจรบคนป่วยได้ในระหว่าง ๓๐๐ - ๕๐๐ คน ในขณะคังมคณ
 บวชประจำอยู่ ๓๐๐ เศษ ๆ เสมอ คือเป็นคนป่วยซึ่งจรรักษาที่โรงทหาร
 ไม่ได้ภายในกำหนด ๓๕ วันเป็นคณ หรือคนบวชที่คองรักษาโดยคารา
 ฝรั่ง เพราะแพทย์ที่ประจำตามกรมและกองจวนเบนนแพทยท ไชยาไทย
 ทงต้น ในโรงพยาบาลคนบวชที่คองรักษาโดยมาก คือโรคเห็นชรา
 ซึ่งแพทย์ฝรั่งและแพทย์ไทยไม่ทราบว่าจะบำบัดได้โดยทาง ไตเบนนแท้
 อกคียทคดของแกกนชย แต่โรคนี้ทจระถงชอนตรายมชยมกจะหายได้โดย
 มาก ส่ถานทและการพยาบาลไตเบนนไปโดยประณตและเรยนบรชย และ
 เบนเครื่องเรตชยชวดชาวต่างประเทศไตเทงหน่ง โรงพยาบาลนยงไม่
 ดำรงบรบประณตแท้ ยงกาดงกอดำรงเพมเตนชยบาง แต่กระนทค
 ๑๓.๒.๒๖
 นยวาชไตแตง และในเตชนกนชายนนคองจะดำรงบรบรณ

๕. การก่อสร้าง

การก่อสร้างโรงพยาบาลในมณฑลกรุงเทพฯ ๑ เมื่อก่อน ได้ตั้งพรรค
 ๓๒๑ มีเงินเพียง ๓๗๒,๐๑๗ บาท และเงินแพนการการุญของกรมยุทธนา-
 ธิการ โดยมากต้องโอนไปจ่ายตามหัวเมืองมณฑลทหาร ซึ่งจำเป็นอย่าง
 ฉุกเฉินทุกทศวรรษ โดยพลัน ในจำนวนเงินตั้งมณฑลกรุงเทพฯ ๑ น
 ได้ใช้ในการสร้างโรงเรียนนายร้อยใหม่ ๓๔๒,๒๔๗ บาท สร้างโรง-
 พยาบาล ๑๑,๗๗๐ บาท กับได้กระเบียดกระเสียรเงินในแผนกซ่อมแซม
 ต่าง ๆ และเงินที่เหลือจ่ายบ้างบางอย่างบางประเภทมาจัดซ่อมทว่าการ
 กรมทหารมาต ๓ ซึ่งชำรุดทรุดโทรมจนได้หนึ่งห้อง และสร้างโรงทหาร
 มาต ๒ ชั้นในพระบรมมหาราชวังได้หนึ่งห้อง ฉุกเฉินประมาณ ๓๐๐ คน
 นับว่าได้กระทำกรณีย์ในแผนกก่อสร้างในส่วนที่พักกรมและกองทหาร
 ชงชนในมณฑล การก่อสร้างในจำนวนเงินเหล่านี้ได้สำเร็จไปตาม
 ประสงค์และได้ย้ายนักเรียนนายร้อยออกไปอยู่โรงเรียนใหม่เพิ่มขึ้นแบบ
 ๒ กองร้อย กับทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ พระราชทานเงินพระคลัง
 ข้างตโยมมาใช้ ในการสร้างที่พักรักษาการส่วนดุสิตอีกหนึ่งห้อง เงิน
 ๓๓,๐๐๐ บาท เงินจำนวนนี้ได้หักจากงบประมาณการการุญ ๓๒๔ แล้ว
 ในศึก ๓๒๔ มณฑลกรุงเทพฯ ๑ มีเงินประเภทการการุญจำนวนเงิน
 ๒๗๓,๐๐๐ บาท หักของใช้ที่โรงเรียนภาคส่วนดุสิตกับถายนแดง คงเหลือ
 เงิน ๒๗๐,๐๐๐ บาท ในจำนวนเงินนี้ได้รับใช้เกล้า ฯ ก่อสร้างต่าง ๆ
 ในขั้น คือ

(๓) สร้างโรงเรียนนายร้อยใหม่ ทำตักที่พักนักเรียนสองห้อง
 โรงพยาบาลนายร้อยนายร้อยหนึ่งห้อง ซึ่งมห้องอาบนาน้ำและที่รวมถนน
 แบบเงิน ๓๕๐,๐๐๐ บาท

(๒) สร้างโรงทหารใหม่หลังพระราชวังบวรฯ ริมแม่น้ำเจ้าพระยา ระหว่างท่าพระจันทร์ตามใต้ตงโรงพักกองตระเวนท่าช้างวงหมาดานเหนือ คือ ในบั้นสร้างโรงทหารบนตลิ่งสองชั้น ๒ หลัง ๑ คน ๒ กองร้อย ๑ ทหาร ๑ หลัง โรงเดี่ยว ๑ หลัง โรงประกอบอาหาร ๑ หลัง ซ้อมครัว กำแพงสกัดตามเหนือตามใต้รวมเงิน ๓๗๐,๐๐๐ บาท กับใช้เงินค่าซ่อมแซมและช่างจะกระเบียดกเสียดในเงินเหนือใช้ ซ้อมครัวอาหารรักษาการขนถ่ายตามบนตลิ่งไว้เครื่องสรรพทิศโดยรอบ กับสร้างครัวข้างแม่น้ำ ๒ หลัง และเรือเรอเนกต่างเป็นกำแพงโรงพยาบาลให้ตำรวจซึ่งคางมาแต่ปีก่อน จัดทำโรงสำหรับเก็บเครื่องสัมภาระซุกโรงเรือทหารบกกับมีการซ่อมแซมเบ็ดเตล็ดตามกรมอีกเล็กน้อย เมื่อถึงเกิดเงินนี้ได้และการที่จะตั้งทำ ตัดเงินเงินได้นับยกพรของไม้ทั้นใจ และแม้ในเวลาทุกอณนทพกทหารนบยงคืบแควอดดอชยทุกไป

* ๖. การพรกพรอมในการระดมเมื่อเวลาเตรียมรบ

ตามที่ไดกราบบังคมทูลพระกรุณามาในเบื้องต้นแล้วนั้น ตามพระราชดำริขุยอมดื้อให้เห็นได้ว่า การพรกพรอมของทหารใหม่ณฑลกรุงเทพฯ ๑ เป็นการยากที่จะจัดให้ดแต่ตามสัญญาและราชการที่เบบอยู่ เพราะมชอดคชค คือ

(๑) คนซึ่งคนอยู่เป็นหมวดเป็นหมู่เช่นเคยจน เจ้าพนักงานฝ่ายพลเรือนไม่ได้รับผลชอบที่จะส่งทหาร โดยเต็มตัว

(๒) เวลาเรียกระดม ขอร้องให้ฝ่ายพลเรือนช่วยเร่งคนเข้ามารับราชการ ผู้เหล่านั้นไม่สามารททราบจำนวนทหารในท้องที่ของตนและถิ่นฐานอยู่แห่งใด ซึ่งจะเร่งได้และช่วยติดตามได้ เว้นเสียแต่จะเบบราชการศึกใหญ่ ซึ่งไม่คานงถึงดำเบบทหารหรือหมู่ทหารนั้น

(๓) ดั่งเงาเจ้าหมื่นนายหมวดซึ่งคบคนกนอญนั้น ความสัมพันธ์ การดำรงชีพอาณาจักไม่มพอที่จะเร่งรัดคนเขามาบรรวราชการได้ โดยเร็ว

(๔) ผู้บังคับการและนายทหารบกนนเดา กตศหนาพระราชกรรท จรดของตระเตรียมมตอดตงรบกน ต้องพระวงษ์ทางกรมและกองนนอญ เปนเบของตน ไมมีโอกาสที่จะช่วยในการติดตามคนนนได้โดย

๘. อนึ่งเครื่องทจรมคตคกไปกับทหารในเวลาบมราชการและเครื่อง ใช้คางๆ ซึ่งจะต้องมไปตวยในกองทหารในเวลาซึ่งจะคชของกทพนน ใน มณฑลกรุงเทพ รบรบปรนกวาทหวเมืองทงปวง ด้วยคตงใหญ่คชอยู่ใน กรุงเทพฯ ทงต้น แด่เมื่กระนนทก เวลาชุกเงินชุนแฉวคความพรกพรอม จรดหัวเมืองไม่ได้สภมณฑลเดยว เพราะเหตุ

(๑) วิชาแจกจ่ายอาหารยังคางคากันในระหว่างผู้ทจรมไปและ ผู้ทจรมจ่ายอาหาร ทาให้กพรนชากวาคความหัวเมือง ซึ่งเปนพนทงาน แพนกเดยวกัน

(๒) เครื่องส่งของใช้ทจรมไปตวยในกองทัพ เจ้าพนทงาน ชนสังรวบรวมไว้ในความปกครองและไมขาดคชนออกไปเช้นกับหัวเมือง ซึ่งทาให้ชกช่าในเวลาทจรมจ่ายออกชนหนึ่ง

(๓) การพาหนะทจรมทหารไปเดา ถียงคางคายไมตงระเบียบ ต แมแต่ในชนนอญๆ กนบว่าไมพอราชการ

(๔) การบังคับบัญชาผิดคตไมตงจะตมุงในการพรอมเพรียงใน เวลาทจรมต้องเขาด้านามหรือผิดคตเป็นกระบวรรบ เช้นหัวเมือง

๘. การในมณฑลตมทกเถยวแฉวเนชงกับผายพดเวชน

13/12/2565

(๑) การระแคะระคายในระหว่างทหารกับกองตระเวนมีอยู่เนองๆ ในรตมใกล้กันทรคค ๓๒๓ คตอดนามจนเดยวจน คตในระหว่างพดตระเวนกับ

รุนแรงขึ้นโต พดฺตระเวนมักจับสิ่งมา ให้อยู่ยการทหารป้องกันทหาร
 โดยความผิดของผู้เหตุอันผิดในของคืบทหารมากก่า แม้ตั้งไปศาล
 ไปรังสภากไม่โทษหรือมีโทษน้อย เช่นหน้ไม่ใดแต่งตัวไปเสด็จราเม
 ในท้องที่พดฺตระเวนเป็นคณ และกาเกยวไปกักกอวาทกับราชอุรเบณการ
 เล็กน้อยเช่นน ผู้เป็นคณมักจะชอบ ให้อั่งมาศาลทหารมากก่าศาล
 พดฺเรอณ โดยประสังคโทษมากก่าตั้นใหม่ จำนวนความทกเกยกับพด
 ตระเวนและราชอุรทศาลทหารมณฑลกรุงเทพ ฯ ได้คิดตั้นตงโทษไปใ
 ร.ศ. ๑๒๓ ทงตั้นม ๑๘ เรออง ยกพอง ๘ เรออง ระเบียบการพิจารณา
 และพระธรรมนูญในเรอองศาลทหารบกทงตั้น ซึ่งยังไม่ได้จัดวางเป็นหลก
 ฐานมั่นคงน ใตรบได้เลด่า ฯ หรือกบพระเจ้าอูกษาเชอ กรมหมื่นราช-
 บุรทเรกฤทธร เสนาบดีกระทรวงยุติธรรมดฺแต่ไปรดให้มองซีเออวปาด
 ทปรักษาหรือกบหาพระพุททเจ้าเออองร่างพระราชบัญญัติรณ ในขณะ
 มองซีเออวปาดกาดงร่างขย

(๓) การตบเพลิงซึ่งเบณหน้าทหารบกและทหารเรอณน ในส่วน
 ทหารบกได้จัดให้กรมทหารบมใหญ่ท ๓ มหนาท ในการใช้สูบไฟด้วย ส่วน
 กรมอื่น ๆ นแต่ตั้นมอดงนาและเครขงรช การทงนคณกขทเบณนาแ
 เห็นในเวดากเกิดเพลิงใหม่ ไม่เคยกระทาหนาทให้ตจรงได้ตักครงเคยว
 เพราะเวดากปรกคยูกทหารไม่โตมโองาสัมภการตบเพลิงนตย ส่วนสูบไฟ
 นนฮาคัยได้จางอนนยเนยเคปราคาตบ และการอน ๆ กได้ไรทหารทงตั้น
 ใซ้แต่แทนนเรตคทจจะตอ้งไปตบกกวางชวาง เพราะการเจริณชยายเขตค
 พระนครออกกัซ้พั้งเห็นชได้ ส่วนสูบไฟตบเพลิงมอยนแจะเพราะทศาล
 ยุทธนาธิการ และทหาร โดยมากอยู่ในกำแพงเมออง ถ้าไฟเกิดชนทโกด ๆ

เช่นเดียวกับคหบดีหรือชาววังก็เช่นนั้น ถ้าว่าจับคัมพิเต็งและทหารจะไปถึงเพ็ง
 นั้นก็ถูกตามมากเสียแล้ว เวลาทหารไปถึงก็ไม่สามารถจะช่วยใครกัน
 นอกจากเพียงช่วยสะกดเพ็งไต่บางแล้วปล่อยให้คัมไปเอง และในเวลา
 ที่ไปถึงที่เพ็งใหม่แล้ว ก็ไม่ได้มีอะไรหรือระเบียบการบังคับบัญชาอันใด
 ในเวลาจับเพ็ง ต่างคนต่างตั้งกันขุดมัน มีแต่ทหารไปมาก ๆ ประโยชน์
 ที่ได้นั้นน้อย จับคัมพิเต็งแล้วนำไปถึงที่นั้นได้ ก็ยังคงเที่ยวจับเสาะหาหน้า
 อักษรหนังสือ บางทีก็ไม่มีและไม่ทราบที่เสียทีเดียว เพราะไม่ได้จัดระเบียบ
 การเรื่องนี้ไว้ในเวลาที่ขุดไม่เหตุ หน้าที่การจับเพ็งนั้น ถ้าไม่จัดแก้ไข
 เปลี่ยนแปลงขึ้น โดยจริงจงแล้ว พระราชอาญาคงไม่พ้นเกล้า ๆ ด้วยมาน
 เมื่องบหมอนับจรวงเรื่องนงสงขนทุกที ถ้าไม่คิดการจับเพ็งให้เป็น
 ระเบียบตลอดแล้ว การในเรื่องนงจะไม่ขึ้นได้ การที่จะจัดเรื่อง
 จับเพ็งเห็นด้วยเกล้า ๆ ว่า จะต้องจัดตั้งขบวนแผนกหนังสือต่าง
 หาก ผูกหัดคนไว้จะเพราะหน้าที่น ไ้คิดของแล้ว และมีหน้าที่แต่ละเพราะ
 การจับเพ็งและเตรียมการจับเพ็งนั้น แลจะต้องแยกกันเป็นกองน้อยไป
 ประจำในตำบลต่าง ๆ อักษรหนังสือจะได้ผลจริง คุณจะมีมากคัมกับ
 พระราชทรัพย์ที่จะเสียในการตั้งกรมจับเพ็งนี้โดยแท้ การปกครองกรม
 จับเพ็งนั้นจะอยู่ในกระทรวงนครบาลหรือในกองการปกครอง ของทหารนั้น
 แล้วแต่จะทรงพระราชดำริเห็นสมควร แต่ถ้าวอยู่ในปกครองของทหารแล้ว
 จะเห็นเหตุให้หนานาประเทศถึงเกิดงบประมาณทหารมากจนและเข้าใจผิด
 ไป เพราะการทงน้อยมีไรเป็นหน้าที่ของทหารตามเดิมแต่เข้าใจในเมือง
 ต่างประเทศ การที่ทราบมาซึ่งกรมทศพรภูณามาเช่นนี้หาได้คิดหัดเอง
 หน้าที่โดยประการใดประการหนึ่งไม่ เห็นแก่ประโยชน์ของราชการ

เท่านั้น แม้มันกรมตบเพลิงเช่นนี้แล้ว เมื่อเกิดเพลิงใหญ่ทหารก็อาจจะ
ต้องไปช่วยอยู่เช่นเดิมนั่นเอง แต่ได้กำลังของกรมตบเพลิงนี้เป็นผู้
ช่วยการแฉะฉางการ ทหารที่ไปช่วยจึงจะเป็นประโยชน์ของกษัตริย์
เป็นมา

๘. ความเห็นในการทศวรรจระจัดชน

ความที่ได้กราบบังคมทูลพระกรุณามานี้ การที่จะจัดทหารในมณฑล
ต่าง ๆ ให้ดีขึ้นสัมพันธ์กับพระบรมเดชานุภาพ ซึ่งกรุงเทพฯ เป็นเมือง
สำคัญหัวใจของประเทศสยามเช่นนี้ ในการเรื่องคนแม่ทรงพระกรุณา
โปรดเกล้าฯ ให้จัดตลอดตามความเห็นนั้นแล้วก็ได้มีคนมาประจำ
ตามกรมแฉะของทหารทั้งสี่ในเดิมชตราแฉะจนบัด จำนวนทหารซึ่ง
ประจำกองยังไม่พอกับความต้องการซึ่งจะรักษาหน้าที่ต่างๆ แต่มีกษัตริย์
ให้พรพร้อมได้อีก และจะคิดการใหญ่ให้ถาวรสืบไปก็ยังไม่พอที่จะ
เป็นกำลังรักษาพระนครได้โดยมั่นคง จึงเห็นด้วยเกล้าฯ ว่าทหารใน
มณฑลกรุงเทพฯ นี้ ควรจัดรวมเป็นกรมบัญชาการอันเดียวกับ
มณฑลนครราชสีมาและมณฑลกรุงเทพฯ เพื่อได้คนใน ๒ มณฑลมาช่วย
ทางมณฑลกรุงเทพฯ และแบ่งออกเป็น ๓ กองพล กองพลหนึ่งมหาร
ราช ๒ กรม ทหารม้า ๓ กรม ทหารปืนใหญ่ ๓ กรม ทหารช้าง ๓ กอง
ทหารปืนกล ๓ กอง และ ๓ กองพล คือ กองพลที่ ๑ เป็นกองพลรักษา
พระองค์ เดิมคนจากทั้ง ๓ มณฑล ได้บัญชาการทหารในพระบรมมหาร
ราชวังและที่อยู่ใกล้พระบรมมหาราชวัง กองพลที่ ๒ รับคนจากมณฑล
นครราชสีมา ได้บัญชาการทหารบริเวณเสนาณรงค์ได้และทหารมณฑล
นครราชสีมา กองพลที่ ๓ รับคนจากมณฑลกรุงเทพฯ ได้บัญชาการทหารส่วน

ดัดเห็นถืองบางซื่อแฉะทหามณฑลกรุงเก่า ๒ กองพลรวมอน
อยู่ในกรมบัญชาการมณฑลกรุงเทพฯ ๑ เป็นกรมใหญ่ กองพลทั้ง ๓ น
ทางมณฑลทางฮาวตงเดือผาแยกไปรักษา เพื่อจะได้แบ่งการปกครองพร้อมเมื่อ
เวลาฉุกเฉิน และให้พอกับทหารในเขตารระดม

ตั้งจำนวนกรมแต่ละกองทหารตามอย่างไม่ครบบริบูรณ์ตาม
ที่จะจัดได้แต่แรกถาดมา คือยั้งขาดทหารปืนใหญ่ ๒ กรม ทหารม้า ๒ กรม
ทหารราบที่มณฑลนครราชสีมา ๓ กรม ทมณฑลกรุงเก่า ๓ กรม ทหาร
ช้าง ๒ กอง ทหารปืนกล ๓ กอง ตามจำนวนที่ขอตั้งขึ้น ในชั้นต้น
ไม่จำเป็นจะตั้งพร้อมพร้อมพร้อมกันทีเดียว เพราะเกี่ยวข้องกับเรื่อง
เงินและโรงทหารอยู่ ซึ่งจะต้องผ่อนท้วไป และในขณะนั้นจะวางแต่
โครงไว้แต่ละค่อยขยายออกไปให้เต็มบริบูรณ์ได้ คือในรัตนโกสินทร

ศก ๓๒๕ ควรเพิ่มแต่เพียงกรมทหารที่มณฑลกรุงเก่าแฉะมณฑลนคร-
ราชสีมาเท่านั้น เพราะจะต้องจัดขึ้นโดยความจำเป็นในเวลาที่จะจัดให้
๒ มณฑลนั้นใช้ของบังคับขณะเกิดเหตุทหาร ซึ่งจะได้ตายคนในกรม
ทั้ง ๒ นที่ผูกพันกันคนได้แต่เขามากรุงเทพฯ การที่เห็นด้วยเกล้าฯ ว่า
จะจัดแบ่งกองพลขึ้นได้ในรัตนโกสินทรศก ๓๒๕ นั้น คือ

กองพลที่ ๑ รักษาพระองค์ มกรมทหารมหาดเล็กรักษาพระองค์
แฉะกรมทหารราบที่ ๒ ซึ่งเคยขออยู่ในพระบรมมหาราชวังทั้ง ๒ กรม
กับกรมทหารม้า ๓ รวมเป็น ๓ กองพล

กองพลที่ ๒ มกรมทหารราบที่ ๑ แฉะกรมทหารปืนใหญ่ที่ ๓
ซึ่งอยู่ในค่ายทหารการเคหะชน กบกรมทหารมณฑลนครราชสีมา
ควรตั้งขึ้นใหม่ รวมขึ้นเป็น ๓ กองพล

3/12/2565

กองพลที่ ๓ มีกรมทหารราบที่ ๓ และกรมทหารช่างที่ ๓ กับ
กรมทหารมณฑลอุดรกำแพงเพชรจตุรคกกองใหม่ รวมชั้นเบ้น ๓ กองพล
ส่วนกองทหารพาหนะ ตามซึ่งได้จัดสร้างทอຍุขนท หองวงหนานาใน
เบ้น ให้รวมอยู่ในกรมบัญชาการมณฑลอุดรกำแพงเพชร ๑ เช่นเดียวกับกอง
นักเรียนนายสิบ

เมื่อคิดเพิ่มจำนวนคนและกองทหารขึ้น ในมณฑลอุดรกำแพง
เพชรอุดรกำแพงเพชร และมณฑลอุดรชัยบุรีเช่นนี้แล้ว ทอຍุขนทชกคทอຍุ
แล้ว จะคงคิดเพิ่มรถกับเบ้นอนมาก ข้าพระพุทธเจ้าได้คิดของเทียบ
ทอຍุและโรงทหาร เมื่อกองพลทั้ง ๓ นมกองเต็มตามจำนวนที่กราบ
บังคมทูลพระกรุณามาแล้วณมทบรัตน จะคงเพิ่มโรงและจรแบ่งกอง
ชยุอย่างใด เห็นด้วยเกล้า ๑ ดังนี้

กองพลที่ ๑ รักษาพระองค์นั้น ทในพระบรมมหาราชวังแม่จทหาร
ราบ ๒ กรมชยุได้ ก็เพราะกรมเหล่านี้ในมณฑลอุดรชกคทอຍุ และทชยุ
ชกคทอຍุจัดกระจกยกันเช่นทหารราบที่ ๒ ก็ไม่เป็นทางดีในการบังคับ
บัญชา จะคงหาทเพิ่มให้อีก คือในพระบรมมหาราชวังมีกรม
บัญชาการกองพลกับกรมทหารมหาดเล็กเต้านน กรมทหารราบที่ ๒ ชยุ
คำตายทอຍุชกคทอຍุ กรมทหารมอຍุตามเดิม กรมทหารเบ้นใหญ่ ทหาร
ช่าง และทหารเบ้นกต จะคงขอพระราชทานทั้งนี้และ โรงทหารเพิ่มชน
อีกแห่งหนึ่ง เพราะทอຍุในคำตายทอຍุชกคทอຍุไม่พอ และคงต้องจัดทำ
คตงได้ตั้งชยุชกคทอຍุ เห็นด้วยเกล้า ๑ ฉามชยุ ๒ แห่ง คือ ฉนามหตง
หตงเมืองพนมสัทธาโคกได้ละพอ ทงชยุโกตพระบรมมหาราชวังและคำตา
ชยุชกคทอຍุเหมาะสมตแห่งหนึ่ง ก็ฉวนเจ้าชกคทอຍุชกคทอຍุ

กองพลที่ ๒ เมื่อเวลาครบบูรณแดววงกรมทหารราบที่ ๓ อยู่
 โรงทหารที่สวนมดส์เดียน กรมบัญชาการกองพล กรมทหารปืนใหญ่
 ทหารม้า ทหารช่างและทหารปืนกลน้อยไม่มกแต่ โรงอยู่ เห็นด้วย
 เกิดว่า ว่าเวลาใดที่แถวโรงเรียนนายร้อยใหม่หรือที่ใด ๆ ในแดนนั้น คำจะ
 ต้องขอพระราชทานพระราชดำริหากที่ จะสร้างเป็นโรงทหารขึ้นต่อไป
 ซึ่งจะเป็นทางสะดวกในการควบคุมกองพล ส่วนกรมทหารที่ไปอยู่
 มณฑลนครราชสีมาคงที่พระปฐม ในแถวห้วยจรเข้ ซึ่งได้กาลดงจัดการ
 เรืองนอญแล้ว

กองพลที่ ๓ เมื่อเวลาครบตามจำนวนแล้ว มีทหารราบที่ ๓ ซึ่ง
 เดียวกันอยู่ที่ค่ายทหารการ กรมทหารปืนใหญ่ ทหารม้า ทหารช่าง
 และทหารปืนกลตลอดทั้งกรมบัญชาการ กองพลน้อยไม่มกหรือ โรง
 เห็นด้วยเกิดว่า ๆ ว่าถ้าทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ๆ พระราชทานที่
 ปลายถนนตึกโกลดกคน จุดสร้างขึ้นเป็นโรงทหารจะพอทั้งกองพล และ
 รวบรวมกันอยู่เป็นระเบียบงามดี สะดวกทั้งการจะรักษาที่ดินและโรง
 กระสุนเมื่อสร้างขึ้นแล้วนอกด้วย ส่วนกรมทหารที่ไปอยู่มณฑลกรุง-
 เกานนกาลดงจัดหาที่อยู่ พระเจ้าน้องยาเธอ กรมหลวงดำรงราชานุภาพ
 เสนาบดีกระทรวงมหาดไทยได้ทรงแนะนำว่าที่ ดงหอง ข้าพระพุทธเจ้า
 ยังไม่ได้ออกไปดู จะต้องไปตรวจดู

การที่จะทำให้อาคารที่ก่อสร้างจะเปิดของเงินมากก็จริงอยู่ แต่ถาจะ
 มีทหารมากก็เป็นการจำเป็นของ เงินที่จะต้องใช้หาขึ้นคงจะเคย
 เนื่องไปหลายหมกว่าจะสำเร็จ ในรัตนโกสินทร์ศก ๒๒๕ นั้นเห็นด้วย
 เกิดว่า ๆ ว่ามาจาเมืองอยู่ ๒ แห่ง คือ โรงทหารที่พระปฐมและกรุงเก่า

และถ้าแม้อารมได้ในปีก็ยกเป็นการระงับ เพราะปัญหาอาจลงมือรับ
 คมนแล้วโรงจะสร้างจนไม่ทัน กับโรงทหารปืนใหญ่ ทหารช้าง ทหาร
 บินกุดลำห้วยกองพล ๓ ซึ่งเห็นว่าควรจะสร้างจนทันหลังหลังเมืองหรือ
 ที่สวนเจ้าเชตุพน ถ้าได้ในปีหน้าด้วยจะระงับการก่อสร้างของนั้นเป็น
 อันมาก

อนึ่ง ในการทูลขอของพลทงปวงน ข้าพระพุทธเจ้ายังไม่ได้อากลง
 กรณพระตำราวจนจนเลย ซึ่งน่าจะจัดใหม่แพนๆ หนึ่งทีผูกทิตเป็นทหาร
 จวัง รวมอยู่ในกองพล ๓ รักษาพระองค์นั้น คู่กันกับทหารมหาดเล็ก
 รับคนโดยวิธีเดียวกัน ส่วนที่ใดกราบท ๒ ใดในกองพลนี้ เมื่จะทรง
 พระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้เปลี่ยนเป็นตำราวจก็จะไม่ขัดข้องอันใด ส่วน
 ราชที่ ๒ เด่า แมจะมณฑลอุดรกรุงเก่ามณฑลนครราชสีมาเป็นทหาร
 แดง คมนณฑลปราจีนบุรีซึ่งเป็นพนของราชที่ ๒ หนักงเห็นชอยู่
 ครอบชายราชที่ ๒ ไปตั้งข้อมณฑลปราจีนบุรีที่เคย เป็นหนทางอันเดียว
 กนกบทุกจตุหารในมณฑลปราจีนบุรีมาเมื่อก่อนไซ้ของคบดกษณะเกณฑ์
 ทหารนั้น

การทูลกราบบังคมทูลพระกรุณามาเป็นรายงานแต่มีความเห็นเพิ่ม
 เชามาดระน เมื่อดพลงไปโดยประการใดบ้าง พระราชอาณาแผ่นดิน
 เกด้าฯ เพราะในขณะทีกำลังคชชายชของคบดกษณะเกณฑ์ทหารให้
 ไซ้กหลายมณฑลออกไป คือมณฑลนครราชสีมาและมณฑลอุดรกรุงเก่า
 เมืองในการที่จะจัดในมณฑลอุดรเทพฯ เป็นต้น และเห็นความเห็นของ
 ข้าพระพุทธเจ้าอันแน่นอนว่า ในเรื่องการทหารในมณฑลอุดรเทพฯ น
 ถ้าไม่เริ่มจัดการเสียโดยพลัน จะเป็นที่เสียหายจริงไปทุกที ในที่สุด

ได้รับพระราชทานทูตเกล้า ๆ ถวายตารางอตราของท้าวทนมอยู่ใน
มณฑลอุดรเทพ ๆ ถะเพาะแต่จำนวนพอรวในทงกอนน เทียบกบที่จะ
จคชนใน ร.ศ. ๓๒๕ แดะเมอจดโดยบริบูรณ์เพอได้ทรงทราบ
ฝ่าละอองธุลีพระบาท

ควรมิควรแต่จะทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ๆ

รชเคษะ

(ลงพระนาม) ข้าพระพุทธเจ้า จีรประวัติวิเวศ

ผู้บัญชาการกรมยุทธนาธิการ

มณฑลกรุงเทพฯ พลรบ ยศท้าวกรมตบ

อัตราจำนวนกรมและกองทหาร เมื่อจัดแล้วบริบูรณ์เป็นสามกองพล	จำนวนคน				อัตราจำนวนกรมและกองทหาร ที่จัดชายขึ้นใน ร.ศ. ๑๒๕	จำนวนคน				อัตราจำนวนกรมและกองทหาร ที่มีอยู่ใน ร.ศ. ๑๒๔	จำนวนคน				หมายเหตุ
	นายพล	นายพัน	นายร้อย	นายสิบ		พลทหาร	นายพล	นายพัน	นายร้อย		นายสิบ	พลทหาร	นายพล	นายพัน	
กรมบัญชาการมณฑล	๓	๔	๒๐	๒๔	กรมบัญชาการมณฑล	๓	๔	๒๐	๒๔	กรมบัญชาการมณฑล	๓	๔	๒๐	๒๔	(ก) ให้มีตัวคนตั้งขึ้นได้
กองนักเรียนนายสิบ	๒	๑๖	๑๒	๔๕๐	กองนักเรียนนายสิบ	๑	๕	๑๖	๑๒๐	กองนักเรียนนายสิบ	๑	๕	๑๖	๑๐๐	(ข) ชั่วคราวจนกว่าจะมีกรมขึ้น
กองพยาบาล	๑	๑	๒	๒๔	กองพยาบาล	๑	๑	๑	๑๒	กองพยาบาล	๑	๑	๑	๖	ใหญ่และท้องเพิ่มขึ้น เพราะควรรวมอยู่ในกองพลที่ ๑ (รักษาราชการองค์)
กองพาหนะ	๑	๑๘	๑๖	๔๕๐	กองพาหนะ	๑	๕	๑๖	๒๕๐						
กองพลที่ ๑ (รักษาราชการ)					กองพลที่ ๑ (รักษาราชการ)										
กรมบัญชาการ	๓	๒	๔	๑๒	กรมบัญชาการ	๒	๑	๒	๖						
กรมทหารมหาดเล็กรักษาราชการ	๒	๒๔	๑๖	๔๕๐	กรมทหารมหาดเล็ก	๒	๑๖	๑๖	๔๕๐	กรมทหารมหาดเล็ก	๒	๑๔	๑๖	๔๐๐	
กรมทหารราบที่ ๒ (หรือตำรวจ)	๒	๒๓	๑๖	๔๕๐	กรมทหารราบที่ ๒	๑	๑๖	๑๖	๔๕๐	กรมทหารราบที่ ๒	๑	๑๓	๑๖	๔๐๐	
กรมทหารม้าที่ ๑	๑	๑๒	๑๖	๒๕๐	กรมทหารม้าที่ ๑	๑	๕	๑๖	๒๕๐	กรมทหารม้าที่ ๑	๑	๕	๑๖	๒๐๐	
กรมทหารปืนใหญ่ที่ ๑	๑	๑๒	๑๖	๒๕๐	กรมทหารปืนใหญ่ที่ ๑	๑	๕	๑๖	๒๕๐	กรมทหารปืนใหญ่ที่ ๑	๑	๗	๑๖	๒๐๐	
กรมทหารช่างที่ ๑	๑	๑๒	๑๖	๒๕๐	กรมทหารช่างที่ ๑	๑	๕	๑๖	๒๕๐	กรมทหารช่างที่ ๑	๑	๕	๑๖	๒๐๐	
กองพลที่ ๒ กรมบัญชาการ					กองพลที่ ๒ (มณฑลแทน) (ก)										
กรมทหารราบที่ ๑	๒	๒๓	๑๖	๔๕๐	กรมทหารราบที่ ๑	๑	๑๖	๑๖	๔๕๐	กรมทหารราบที่ ๑	๑	๑๓	๑๖	๔๐๐	
กรมทหารราบนครชัยศรี	๒	๒๐	๑๖	๔๕๐	กรมทหารนครชัยศรี	๑	๑๖	๑๖	๔๕๐						
กรมทหารม้าที่ ๑	๑	๑๒	๑๖	๒๕๐	กรมทหารปืนใหญ่ที่ ๑ (ข)	๑	๕	๑๖	๒๕๐						
กรมทหารปืนใหญ่ที่ ๑	๑	๑๒	๑๖	๒๕๐											
กรมทหารช่างที่ ๑	๑	๑๒	๑๖	๒๕๐											
กองพลที่ ๓ กรมบัญชาการ					กองพลที่ ๓ (มณฑลแทน) (ก)										
กรมทหารราบที่ ๓	๒	๒๑	๑๖	๔๕๐	กรมทหารราบที่ ๓	๑	๑๖	๑๖	๔๕๐	กรมทหารราบที่ ๓	๑	๑๓	๑๖	๔๐๐	
กรมทหารราบกรุงเก่า	๒	๒๐	๑๖	๔๕๐	กรมทหารราบกรุงเก่า	๑	๑๖	๑๖	๔๕๐						
กรมทหารม้าที่ ๑	๑	๑๒	๑๖	๒๕๐	กรมทหารช่างที่ ๑ (ข)	๑	๕	๑๖	๒๕๐						
กรมทหารปืนใหญ่ที่ ๑	๑	๑๒	๑๖	๒๕๐											
กรมทหารช่างที่ ๑	๑	๑๒	๑๖	๒๕๐											
รวมทั้งสิ้น	๓๖	๒๗๔	๕๓๔	๕๕๓๕											
						๑๖	๑๔๑	๖๓๔	๓๗๖๒						
										๑๐	๗๔	๔๒๔	๒๓๑๐		

พ. ๒๓/๓๐๔๖

พระทนต์กรมทหาปราสาท

วันที่ ๒๓ ตุลาคม รตนโกสินทรศก ๓๒๔

ถึง กรมหมื่นนครชัยศรีเสวตร

ด้วยได้ตรวจดูความคืดซึ่งจะจัดอาหาร ตามรายงานวันที่ ๕ สิงหาคมนั้น โดยละเอียดแล้ว

๑. จำนวนอาหารที่กะเบิน ๓ กองพดนน เห็นเป็นพอสมควรที่จะอยู่ประจำกรุงเทพฯ แล้ว

๒. วิธีที่จะเอาคนเป็นทหาร พระราชบริพารญัตตเกณฑ์ทหารออกแล้ว ประกาศเกณฑ์ทหารมณฑลกรุงเก่าและนครชัยศรีกเบินย่นสำเนาแล้ว ขอซึ่งจะขยายตัวออกไปเป็นราวที่ ๒ เห็นไม่จาเบิน ขอซึ่งไม่เห็นชยบในการชำระเดชเบินทหาร แม้วาเป็นการขอครั้งชั่วคราวก็จริง แต่เบินคปล่าหน้าไซ้ พอตั้งให้ยกตัวออกไปเป็นทหาร ตัวตรวจแต่กกระเพน กรมเก่าก็คุมไม่คืด การชำระหมูขนใหม่กวดตามกันไม่ใคร่จะคืดคว เบินทชอกซ่า ทำให้คนกระจัดกระจายเดชเบินต่างๆ ราวบทที่ ๒ จะใช้ชยว่าตัวตรวจ ตั้งขนใหม่ทงกขงทเดชวดกควา พดกเกากหมดไปพวกใหม่กทหนขน เห็นจะไม่เดชยราชการทง ๒ ฝ่าย

๓. ส่วนที่โรงทหารซึ่งกะไว้สำหรับกองพดต ๓ ส่วนมทดกเมืองและส่วนเจ้าชคตนั้น ส่วนมทดกเมืองเบินทกกันนอยกับส่วนมทดตถ่าจะสร้างคืด ควรสร้างเพียงเดชมแนวหน้าคืดคืดคยคตธรรม ซึ่งกะจะสร้างตามแนวใหม่ ถ้าตาชชอกมา คึงจะทำให้ส่วนมเดชยงาม เพราะฉะนนั้นถ้าจะไม่คืดทเทาคคินก เพราะส่วนมทหนเบินทเดชย ส่วนส่วนเจ้าชค

เดิมจะสร้างวงมฤตยูราชกุมาร แต่เดิมนั้นจะไม่ได้ทำ เพราะได้
 แลกเปลี่ยนกับในบริเวณวังสุราษฎร์น้อยออกไป กษัตริย์จะแก้ไขให้เป็นการ
 พอเพียงได้ ทั้งจะมองซึ่งจะสร้างรมณะพานมชวานอกแห่ง ถ้าเป็น
 ๓ แห่งก็เห็นจะเกินของการ แต่ทนนจะตองระวังอย่างหนึ่ง ซึ่งส่วน
 กวางฮอย เพราะมตักทหาบบนใหญ่ ด้กตังนามฮอย คกทงนลงฮอย
 ในสมุด ๓๒ เติมในทีประชุมเด้นาบทว่าคอรจะรอ ถ้าหากจวรอแล้ว
 แนวด่อนสุราษฎร์จะเบนทลกกนไปฟากข้างตะวันออก หรือบางทีจะ
 คองแกลดนสนามชย ทคงจะแคบเขาไปอกมาก แต่เห็นคอรจะหมาย
 แดงไปจนคตอดต๊ะพานคตของคตาท เบนทไมด้กวางแต่ยาว เห็นจะพอ
 เพราะ โรงทหารมากฮอยในน่นแล้ว

๕. โรงบัญชาการรบที่ ๒ ถ้าจะเอาตงแต่โรงเรียนนายร้อย
 มาจนจตทางทจจะคตเบนถนนด้ทชกษตวรรษกคงจะฮอยได้ แต่คองรบฮอย
 เสียกชนคตคตถนน ฮกนยทงนฟากข้างวัดโด้มนต์ ซึ่งจะค้ำฮอยโรยากเบน
 ทตต เหตุควยเบนทของวัด ได้แต่แดงหรือเขา ถาทนนแล้ว เบน
 ฮอยด้งเคราะทกนนราชค้ำเนนไมให้วางฮอยแห่งหนึ่ง เพราะเหตุว่าถ้า
 ผอนจะไปเข้าทวัด สร้างคกรมชน ก็ไมมีนงกแกวดและเจ้าชองทพย
 อดจะท่าเฮงกไมมีทน ผู้ที่จะไปฮอยกคงจะมคความรังเกียจ เพราะคอง
 ทนาโรงเรียนนายร้อยและคองทนาโรงทหารชาม ถาเบนทโรงทหารชง
 เบนด้งนราชการฮนฮาจจะมเงิน ให้เตยงวัดพอส้มคตกรแถคต นาคะ
 ด้จเรจโด้คกควาแม่แต่พระคตงข้างทจะท่า ทรมถนนด้ทชกษตวรรษซึ่งเป็น
 ทางจะลง ไปแม่่นา ย่อมจะเบนทค้ำท่าชยคตเนองมาแต่ถนนจกร-
 พรวตพงค ๓๒ ๒/๒๕๖๕ คกควาทจะเขา โรงทหาร ซึ่งจะมีแต่ก้าแ่งไปกนได้วรมถนน
 คตอดให้ถนนเบนทเปลยอ เดยไมเบนทค้ำท่าชยเสียคตอดทงถนนได้

๕. โรงดำหมักของพลกั ๓ ไม่มขจรตราของอินไตเดย นอกจาก
ที่ ถายงซอซาไป ราคาทจจะชน

๖. เรืองคบบเพลิงนน คอวจะชยในกระทรวงเม็ง^(๑) ได้พุกกับกรม
นเรศวร^(๒) ชยบางแคว แต่เขารแยงเซงจะไม่ดำเรจตามเคย แดะถาจะ
ดำเรจกคงตของเบนฝรังกตการบงคบบการชกของหนง ชงชอกจจะชิต ๆ โจ
ชย ทงถาจะเรยยกคนจางชยง ไปตศ เห็นชงจะไม่ไดคงชกชานาน ด้วย
เงินเดอนคาคาตวนายกจะพอกมกนกับทททวารจะตงชนไตคชงหนง ททว
ชงจะตชงเบนหนาทตบเพลิงไปเชนนไมตาคกว่า ๕ ปี

(พระบรมนามาภิไธย) สยามินทร์

(๑) คือกระทรวงนครบาล.

(๒) พระเจ้าน้องยาหนือ กรมหลวงนเรศวรฤทธิ เสนาบดีกระทรวงนครบาล
ในรัชกาลที่ ๖ ทรงสถาปนาเป็นกรมพระ.

ที่ ๕๖/๓๕๓๒๕

คำตายทรมานข้าราชการ

วันที่ ๒๒ มกราคม วันขึ้นปีใหม่ ๒๕๕

ขอเดชะฝ่าละอองธุลีพระบาทปกเกล้าฯ

โดยตามที่ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ขยายพระราชบัญญัติลักษณะเกณฑ์ทหาร โดยได้ประกาศใช้ในมณฑลต่าง ๆ เป็นลำดับมาแล้วนั้น ส่วนในมณฑลกรุงเทพฯ ข้าพระพุทธเจ้าได้รับพระราชทานหมายจากพระเจ้าน้องยาเธอฯ เสด็จมาปกครองมณฑล ทรงเห็นเห็นว่า เป็นสมมุติชนสมควรคงอยู่ในมณฑลกรุงเทพฯ ด้วยโดยเร็วให้ทนกับมณฑลอื่นที่ใดจุดคัดชายกันโดยรอบแล้ว จะได้เป็นการสะดวกในทางการและเห็นด้วยเกล้าฯ พรหมกันว่า สมควรจะได้ประกาศใช้พระราชบัญญัติลักษณะเกณฑ์ทหาร ในมณฑลกรุงเทพฯ ตั้งแต่ รั.ศ. ๒๒๗ เป็นต้นไป แต่ส่วนการในคราวที่จะเกณฑ์คนนั้น ในชั้นแรกจะเกณฑ์เฉพาะหัวเมืองมณฑลกรุงเทพฯ ๖ หัวเมืองนอกขึ้น เมื่อการได้ดำเนินลงรูปแล้วจึงจะเกณฑ์ในกรุงเทพฯ ภายหลังตามทกระทรงนครบขาดจะเห็นสมควรเมื่อใด และควรประกาศใช้พระราชบัญญัติโดยเร็วตั้งแต่บัดนี้ โดยเหตุ ๓ ประการ คือ

๑. จะได้ให้พลเมืองรักและเขาใจดีเสียแต่เนิ่น ไม่เขาใจยดคนเตนในคราวที่ตกลงกำหนดจัดการ หรือปล่อยให้โอกาสให้หมู่ทจรวัดด้วยดวงราชฎในการปลดทหารนั้นได้ ทั้งจะได้ปรากฏความแน่นอนของวชเกณฑ์ทหารอย่างใหม่ด้วย ซึ่งแม่แต่เคยหนักเบาทางให้มาาประเทศเห็นความเบบความเจริญชนเพราะวชที่ใดจุดเปลี่ยนแปลงน้อยแล้ว

๒. เมื่อทางป้องกันคนมณฑลติดต่อกันที่ไซ้พระราชบัญญัติลักษณะเกณฑ์ทหารแล้วไม่ให้หลบหนีมาในมณฑลกรุงเทพฯ โดยความเขาได้ผิดเพราะบังเกิดข้อสงสัยไม่แน่นอน ซึ่งกระทำให้ราษฎรต้องเสียผลไปโดยไม่สมควร

๓. เมื่อได้ยกประกาศใช้พระราชบัญญัติแล้ว ตำระโนครวัดพลเมืองจะได้กวดขันและตั้งตอกชน และจะได้ตั้งข้าหลวงทหารบกประจำเมืองนั้น ๆ ตรวจจัดการบัญชีให้ลงระเบียบไว้ มีเวลานั้น ๆ ที่กระทรวงระเบียบการให้ตั้งตอก เพราะมณฑลกรุงเทพฯ ผิดกับมณฑลอื่น ๆ อยู่หลายอย่าง

ได้รับพระราชทานร่างประกาศใช้พระราชบัญญัติ และประกาศกำหนดโดยตราผู้ใต้เสียบัญชากรตั้งในจำพวกยกเว้น มาทูลเกล้าฯ ถวายด้วยแล้ว ถ้าวังพระราชดำริเห็นสมควรแล้วขอรับพระราชทานออกประกาศตั้งแคบตนไป

ควรมิควรแล้วแต่จะทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ

ชยเชษฐ

(ลงพระนาม) ข้าพระพุทธเจ้า จีระประวัติวิโรต

ผู้บัญชาการกรมบัญชาการ

๘๐

(ร่าง)

ประกาศใช้พระราชบัญญัติลักษณะเกณฑ์ทหาร

รัตนโกสินทรศก ๑๒๔^{๓๘}

ในมณฑลกรุงเทพฯ

มีพระบรมราชโองการดำรัสเหนือเกล้าฯ ให้ประกาศทราบทั่วกัน
ว่า ตามความในพระราชบัญญัติลักษณะเกณฑ์ทหารรัตนโกสินทรศก
๑๒๔^{๓๘} มาตรา ๒ มีว่า พระราชบัญญัตินี้จะโปรดเกล้าฯ ให้ใช้ ในหัวเมือง
มณฑลใดเมื่อใด จะได้โปรดเกล้าฯ ประกาศในหนังสือราชกิจจานุ
เบกษาเป็นต้นไป

บัดนี้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ใช้พระราชบัญญัติลักษณะ
เกณฑ์ทหารรัตนโกสินทรศก ๑๒๔^{๓๘} ในมณฑลกรุงเทพฯ ตั้งแต่วันที่ ๑
เมษายน รัตนโกสินทรศก ๑๒๔^{๓๘} เป็นต้นไป

ประกาศมา ณ วันที่ ๑๗ กรกฎาคม รัตนโกสินทรศก ๑๒๐^{๕๐}
เป็นวันที่ ๑๔๓๒๗ ในรัชกาลปัตยุบันนี้

(ร่าง)

ประกาศกำหนดอัตราเงินผู้ที่ได้เสียภาษีอากร
 ต้องในจำพวกยกเว้นชั่วคราว ตามพระราชบัญญัติ
 ลักษณะเกณฑ์ทหาร รัดนโกสินทร์ศก ๑๒๔

ในมณฑลกรุงเทพฯ ฯ

มีพระบรมราชโองการดำรัสเหนือเกล้า ฯ ให้ประกาศทราบทั่วกัน
 ว่า ตามความในพระราชบัญญัติลักษณะเกณฑ์ทหาร รัดนโกสินทร์
 ศก ๑๒๔ มาตรา ๓๓ ข้อ ๘ มีว่า คนประกอบการทำไร่นาค้าขายมาก
 ได้เสียภาษีอากรตามจำนวนเงินซึ่งจะกำหนดอัตรา โดยได้ประกาศใน
 หนังสือราชกิจจานุเบกษาให้ทราบว่า ในเมืองมณฑลใดเป็นอัตราเท่าใด
 ยกเว้นตลอดเวลาที่ได้เสียภาษีอากรอยู่ในต่ำกว่าอัตราที่ได้ประกาศ กับ
 ข้อ ๘ มีว่า การค้าขายซึ่งลงทุนทำด้วยคนหลายคนให้นับความเบบบริษัท
 ตามบริษัทได้เสียภาษีอากรตามจำนวนเงินซึ่งจะได้กำหนดอัตรา โดย
 ได้ประกาศในหนังสือราชกิจจานุเบกษา ว่าในเมืองมณฑลใดเป็นอัตรา
 เท่าใดนั้นแล้ว ให้ยกเว้นอำนาจการและผู้จัดการของบริษัท ตลอด
 เวลาที่เบบผู้ขายหรือการและผู้จัดการของบริษัทได้เสียภาษีอากรอยู่ใน
 ต่ำกว่าอัตราที่ได้ประกาศนั้น

บัดนี้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ให้กำหนดอัตราเงินตามความ
 ในมาตรา ๓๓ ข้อ ๘ ข้อ ๘ นั้น ดังนี้

ในกรุงเทพฯ ฯ เป็นอัตราเงินไม่ต่ำกว่าบดะ ๕๐๐ บาท ในท้องเมือง
 มณฑลกรุงเทพฯ ฯ คือ เมืองนนทบุรี เมืองสมุทรปราการ เมืองนคร

๕
ท ๕๗/๒๔๘๘

๕๖๖๕
พระที่นั่งจักรมหาปราสาท

๖๕
วันที่ ๒๓ มีนาคม รัตนโกสินทรศก ๓๒๕

๕
ถึง กรมหมื่นนครราชสีมา

๖๖
ด้วยได้รับหนังสือท ๕๖/๒๕๓๒๘
๕๘
จากท่านเป็นการสมควรที่จะ

ออกประกาศใช้พระราชบัญญัติลักษณะเกณฑ์ทหารในมณฑลกรุงเทพฯ
๕๙
ซึ่งร่างประกาศใช้พระราชบัญญัติและประกาศกำหนดอัตราเกณฑ์ได้โดย
๖๐
ภาพษารศองในจำพอกยกเว้นมาดวยนน ได้ตรวจดูเห็นชอบแล้ว
๖๑
อนุญาตให้ออกประกาศและจัดการไปตามทว่า

(พระบรมนามาภิไธย) สยามินทร์

ที่ ๓๐/๓๗๐๕๕

ศาลาขุทธานาคาร

วันที่ ๒๑ มกราคม รตนโกสินทรศก ๓๒๖

ขอเชิญมาดะของอุฎพระบาทปกเกล้า ฯ

ตามที่ ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ให้ประกาศใช้พระราชบัญญัติดกษณะเกณฑ์ทหารมณฑลกรุงเทพฯ ฯ ตั้งแต่ ร.ศ. ๓๒๗ แล้ว ในการที่จะตั้งคนเกณฑ์คนหัวเมืองมณฑลกรุงเทพฯ ฯ เข้ารับราชการตามพระราชบัญญัตินั้น ข้าพระพุทธเจ้าจะได้รับพระราชทานจัดกองข้าหลวงทหารบกออกประจำหัวเมืองต่าง ๆ ดังเคยมีภาพนรศึกษิตนแบบกันไป ที่จะช่วยจัดการสำรวจจำนวนในครัวที่บัญชีประเภทต่าง ๆ ไว้ให้ลงระเบียบ ส่วนในกรุงเทพฯ ฯ ซึ่งการสำรวจในครัวยังไม่พอครบที่จะจัดการได้นั้น ได้รับพระราชทานหรืออนุญาตอยู่กับพระยาสุชนนัยวัฒน์(๑) ที่จะดำเนินการต่อไปให้ตลอด

และการทำงานจะเป็นไปตามพระราชบัญญัติดกษณะเกณฑ์ทหารในมณฑลกรุงเทพฯ ฯ นี้ คนมณฑลกรุงเทพฯ ฯ เป็นหมู่เดียวอย่างเก่าในแพนกลาง ๆ ที่ยังใช้ราชการอยู่นั้นมาก แต่ทั้งในพระราชบัญญัติดกษณะเกณฑ์ทหารเป็นอันต้องเด็กหมู่เดียวอย่างเก่า ซึ่งเขาหมู่ไม่มีย่านาคว่างเดิม ๆ นั้นต่อไป ขออำนาจกษัตริย์ประมุขสำเร็จราชการรักษาพระนคร ได้ตกลงว่าคนที่จะใช้ในแพนราชการต่าง ๆ ซึ่งเป็นส่วนใช้กำลังแรงทำการรักษาการณ์ ให้เป็นหน้าที่กรมขุทธานาคารเกณฑ์

(๑) พระยาสุชนนัยวัฒน์ (เป็น สุขุม) ย้ายจากตำแหน่งเสนาบดีกระทรวงโยธาธิการ มาเป็นเสนาบดีกระทรวงนครบาล สลับเปลี่ยนกันกับพระเจ้าอินทวิชิต กกรมหลวงนครสวรรค์ ที่ต่อมาได้เป็นเจ้าพระยาอมราช.

คนตั้งรับราชการตามพระราชบัญญัติลักษณะเกณฑ์ทหารทุกแห่งตาม
จำนวนที่จะได้กำหนดตกลงต่อไป คนจำพวกคนเมืองเดชนับเรียงตาม
อัตราทหาร ส่วนคนที่ต้องใช้ราชการในแพนโคใดซึ่งจะใช้คนจำพวก
เกณฑ์ไม่ได้โดยไม่มอชรา กระทรวงและกรมแห่งแพนกันจะของจัด
เป็นส่วนการในวิธีทางเช่นจตุจาง

ตามความตกลงดังนี้ ในการที่จะเกณฑ์คนเข้ารับราชการนอกจาก
ทหารบก ทหารเรือ น โดทหารเกณฑ์ ๑ ที่เป็นการตกลงแล้วจะได้เกณฑ์
คนตั้งรับราชการพลสำรองแพน ๑ ซึ่งกระทรวงจะยังกำหนดคือตรา
จำนวนคนที่ของกำหนดน้อย กับได้ทราบเกณฑ์ ๑ ยังไม่เป็นการแนตาม
พระยาธรรมนิยอนต์ การที่จะรับคนเกณฑ์ตามพระราชบัญญัติคนเป็น
พลตระเวน เพื่อเป็นการระดมในจำนวนคนและความบังคับบัญชา
ถาวรทาง ทั้งจะลดเงินค่าจ้างลงได้มาก เช่นเดียวกับที่เกณฑ์คนตาม
พระราชบัญญัติคนตั้งรับราชการตำรวจกร เมื่อแพนโคใดจะต้องรับคน
เกณฑ์เข้ารับราชการเป็นการตกลงแล้วเท่าใด จะได้รับพระราชทาน
จัดการตามระเบียบพระราชบัญญัติ ที่จะไม่เป็นทางเสียผลราชการ
แผ่นดินและให้ใ้ราชการอื่นที่ยังต้องใช้ราชการอยู่ ตามความตกลง
ในที่ประชุมแล้วต่อไป

ควรมีตอรรแต่แต่จะทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ

ขอเดชะ

(ลงพระนาม) ข้าพระพุทธเจ้า จิตรประวัติวรเดช

13/12/2565

ผู้บัญชาการกรมยุทธานธิการ

๕
พ ๓๒/๕๐๔

๕๖๖๘
พระที่นั่งจักรมหาปราสาท

๕๕
อนท ๕ กุมภาพันธ์ รัตนโกสินทรศก ๒๒๖

๕
ถึง กรมหมื่นนครราชสีมา

๕๖๖๘
ด้วยได้รับหนังสือที่ ๓๐/๓๒๐๕๕ ลงวันที่ ๒๓ มกราคม ว่าการ
๕๖๖๘
ที่คงคนเกณฑ์คนหัวเมืองมณฑลกรุงเทพฯ ฯ เจ้าบราชการทหารตาม
พระราชบัญญัติ จะได้จัดกองอาสาหัวเมืองทหารบกออกไปประจำตาม
๕๖๖๘
หัวเมืองในมณฑลกรุงเทพฯ ฯ ทั้ง ๖ หัวเมือง ตั้งแต่เดือนกุมภาพันธ์
๕๖๖๘
เป็นต้นไป ส่วนในกรุงเทพฯ ฯ การชำระ โฉนดยังไม่พอกับที่จะ ทำการได้
๕๖๖๘
จะได้หาวิธีกับกระทรวงมหาดไทยไปนั้น เป็นการชอบแล้ว

(พระบรมนามาภิไธย) สยามินทร์

